

Besede in dejanja

Cikcak med izvozom in uvozom

Porast izvoza se zmanjšuje, uvoz pa ponovno hitro narašča. Vse kaže, da se bo ista težnja nadaljevala. Temu se pridružuje še tretji podatek: v aprilu se je nekoliko zmanjšala tudi stopnja rasti industrijske proizvodnje.

Težji kot kdajkoli prej je odgovor na vrsto vprašanj, ki se nam vsiljujejo: koliko časa bo trajal ta cikcak; katera trdnejša težnja bo izvirala iz tega; v koliki meri bodo nanj vplivali tisti živčni in včasih na pogled neločni obrati na tujih tržiščih ter v koliki meri in katere notranje okoliščine bodo vplivale nanj.

Komunist 10. VII. 1970

Kam to pelje, kam to gre...

Samo v letih 1968 in 1969 se je na delovnih mestih pri nas smrtno ponesrečilo 1154 ljudi. Letno poprečje smrtnih žrtev zaradi lastne malomarnosti ali pomanjkljivih varnostnih ukrepov med delovnimi kolektivi pa se ceni na približno 500. Statistika pove, da je bilo lani manj smrtnih primerov (531) kot v letu 1968 (623). Na vrhu lestvice je Srbija z 264 in 211 mrtvih v letih 1968 in 1969. Za njo je Hrvaška s 137 in 125 nato Bosna in Hercegovina z 91 in 78, Slovenija z 86 in 67, Makedonija z 21 in 32 in Črna gora 24 in 18.

Pred dvema letoma je bilo v vsej državi pri delu poškodovanih 251.636, a lani 266.064 delavcev. Tudi na tej listi je na prvem mestu Srbija s 94.017 poškodb v letu 1968 in s 96.680 v letu 1969. Sledijo Hrvaška s 66.544 in 71.408, Slovenija z 21.970 in 44.593, Bosna in Hercegovina s 34.150 in 37.804, Makedonija z 10.438 in 11.078 in Črna gora s 4.520 in 4.501, kjer so edino zabeležili padec poškodb.

Politika 12. VII. 1970

Bodice

Vprašam sina: »Ti, nekam čudno se mi zdi, da so mnogi partizani postali zadnje čase tako pohlepni na denar. Kar naprej in naprej iščejo nove virov dohodkov.« Odgovor je bil sila kratek in preprost: »Ja, več oče, kdor je hodil 3 pa tudi 4 leta brez facka v žepu po hosti, mora sedaj nekako nadomestiti takratno praznino v žepu.«

Prvoborec, študi Spanec je, dobil več milijonov posojila in zida hišo. Za naše podarjene dinarje je šel v Trst, jih tam spremenil v lire in obložil hodnike in kopalnico s keramičnimi ploščami italijanske proizvodnje. Kje so naše Liboje.

Meta je dobila domala zastoj stavbno zemljišče, sedaj ga prodaja po 1.000 Sdin m².

Neki Janez je kupil hišo SLP za smešno ceno, jo nekoliko popravil in začel zidati novo hišo, staro pa prodaja menda kar za 12 milijonov Sdin.

FRANC TROST

Podatki o nestabilnosti

Podatki o letošnjem obsegu investicijske potrošnje so naravnost frapantni. V prvih petih mesecih so se investicije v vsej državi v primerjavi z enakim lanskim obdobjem povečale za 44 odst., v Sloveniji pa za 65 odst. Nepoučeni bi iz teh podatkov na prvi pogled sklepali, kako se jugoslovanska industrija dinamično in uspešno obnavlja, zamenjuje odpisana in zastarela osnovna sredstva z novo tehnologijo. Zal pa ti podatki le delno kažejo na take rezultate investicijske potrošnje, veliko bolj pa pričajo o nestabilnosti gibanj in o enem od osnovnih virov inflacijskih tokov.

Gospodarski vestnik 14. VII. 1970

Iz centra namesto obratno

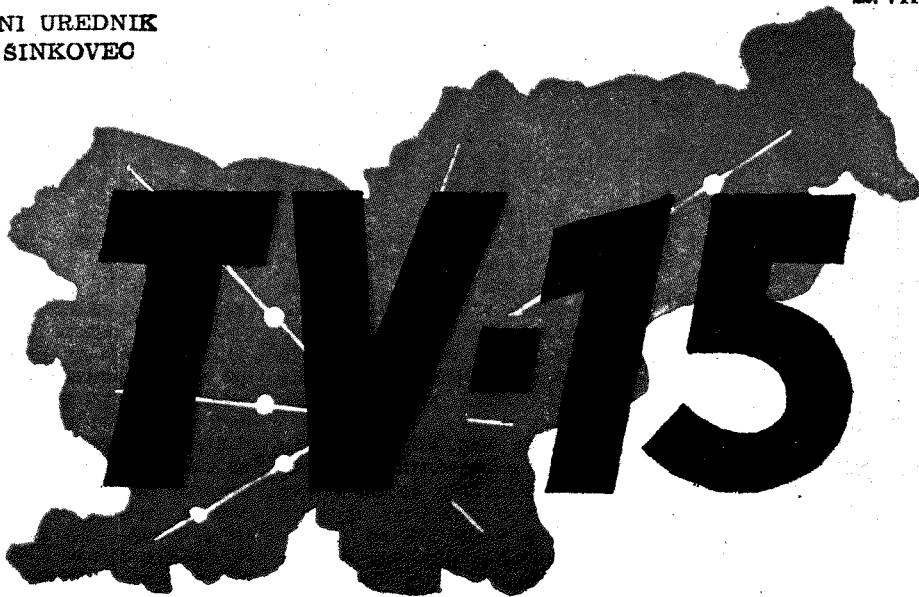
... Za večjo podporo v izvozu, kmetijski proizvodnji in skladu za financiranje izvoza opreme bo morala NB emitirati 4000 milijonov N-dinarjev. Zahtev za ta sredstva je veliko, tako da ne bo zadovoljen ne tisti, ki bo denar dobil, ne tisti, ki bo ostal praznih rok. Če podrobneje pogledamo, kam bo šlo teh 4000 milijonov, potem vidimo, da se intervencija narodne banke tudi letos ne zmanjšuje, temveč širi in da se pogoji in nameni za kredite prepisujejo iz centra, namesto da bi bilo obratno. Narodna banka praktično prevzema posle, ki bi normalno sodili v pristojnost poslovnih bank, zvezna administracija pa si pridržuje posle in odgovornost narodne banke.

Delavska enotnost 11. VII. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
STEV.: 30
22. VII. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

NAGRADE VSTAJE 70

Dne 21. julija je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf v klubu poslancev SRS izročil letošnje nagrade vstaje naslednjim nagrajencem: TONETU SVETINI, LOJZETU KRAKARJU, LADISLAVU KIAUTI, SREČKU VILHARJU, ALBERTU KLUNU, VERI VISOČNIKOVI in ALEKSANDRU BASSINU.

Iz obrazložitve žirije, ki so jo sestavljali Sergej Vošnjak (predsednik), prof. Ciril Cvetko, Vladimir Kavčič, Zdravko Klanjšček, Vladimir Lakovič, Stane Repar, Branko Rudolf, Zvone Sintič in Olga Vičpotnik, povzemamo:

● TONE SVETINA

Avtor kaže v svojem romanu »UKANA« iznajdljivost in svežino tako v modrovanjski metaforiki, kakor v prikazovanju akcij in v izrisovanju pejsažev. Delo predstavlja izredno prizadeto izpoved, v kateri se avtorjeva osebna usoda staplja s problemi njegovih junakov in njegove ideje s problemi naše dobe. Roman odkriva probleme človeka in sveta v svetu množične proizvodnje in množičnega pobijanja, moralno veličino borcev in imoralizem ukanjalcev; v najglobljih razsežnostih pa je hkrati ob smislu boja nesmisel ubijanja. Delo je doživelo veliko odmevnost in si utrla pot do številnih bralcev. Ne samo zato, ker so mnogi posamezniki iz romana še živi ali jih ljudje poznajo, ampak tudi zato, ker je avtorju uspe-

lo z »Ukano« utrditi spoznanje, da veličina zavesti nekega naroda ni odvisna od njegove številčnosti, ampak od pripravljenosti na žrtve za obrambo svoje svobode.

● LOJZE KRAKAR

Pesniška zbirka Lojzeta Krakarja »KRIK« predstavlja živo in strnjeno celovito lirsko izpoved, čeprav je do neke mere antologičskega značaja. V tej zbirki so poleg pesniških stvaritev zadnjega časa objavljene tudi najboljše pesmi iz prejšnjih zbirk, kar omogoča dokaj popoln pregled ustvarjanja pesnika, ki sodi v sam vrh sodobne slovenske lirike. To je izpoved tiste generacije, ki je morala nedorasla skozi vojne strahote in se — zaradi prihodnosti — ne more pomiriti s preteklostjo. Krakarjeva lirika je prav zato ta-

ko bogata v privrženosti vsemu, kar je človeškega in povsem zavzeta za humanizacijo sveta. Lojze Krakar pa je hkrati eden tistih redkih — ne samo slovenskih pesnikov — ki je v vsem umetniškem snovanju ostal zvest svojim najsilovitejšim spoznanjem, porojenim v najtežjih dneh in koncentracijskih taboriščih.

● LADISLAV KIAUTA

Ladislav Kiauta se je s svojim obsežnim orisom zgodovine 18. narodnoosvobodilne divizije NOV uvrstil med doslej še vedno redke pisce zgodovinskih del, ki so se na Slovenskem lotili zahtevnejših in obsežnejših tém iz narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda med drugo svetovno vojno. Delo »NA BOJNI ČRTI OSEMNAJSTE« predstavlja reportažno obravnavanje zgodovine 18. divizije. Prikazovanje zgodovine na tak način pa priteguje k branju predvsem mlajše bralce, kar predstavlja še toliko večjo vrednost za knjigo, saj je njen namen seznanjati mlajše rodove z vrednotanjem naše najslavnejše preteklosti. »Na bojni črti osemnajste« lahko štejem med zelo uspešne poljudnoznanstvene in zgodovinske stvaritve, ki bodo ohranile trajno vrednost v vrsti temeljnih del in orisov narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem.

● SREČKO VILHAR in ALBERT KLUN

Srečko Vilhar in Albert Klun sta v delu »NARODNOOSVODILNI BOJ PRIMORCEV IN ISTRANOV NA SARDINIJ, KORZIKI IN V JUŽNI FRANCII« odkrila naši javnosti zelo malo znano poglavje slovenske novejšje zgodovine. Ker sta imela na voljo le skromne virov, sta ob aktivni pomoči številnih prizadevnih bivših deportirancev in pripadnikov osvobodilnega gibanja pripravila zelo obsežno spominsko gradivo. Tako lahko trdimo, da je knjiga hkrati izpoved mnogih tisočev tistih tovarišev, ki so jih včasih čudna poča zgodovinskih dogajanj zanesla na Sardinijo, Korziko in v Južno Francijo. Knjiga je dopolnila veliko vrzel v orisu boja primorskega in istrskega ljudstva za priključitev k novi Jugoslaviji in okviru Združenje Slovenije, ki je bila eden od temeljnih ciljev Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

● ALEKSANDER BASSIN in VERA VISOČNIK

Monografiji »REVOLUCIJA IN UMETNOST« predstavljata preprosti publikaciji, ki so ju ljubitelji slovenske likovne umetnosti pogrešali vsa leta nazaj. Čeprav je težišče na reprodukcijah, sta pomembni tudi uvodni študiji avtorjev Aleksandra Bassina (izbor slovenske partizanske grafike) in Vere Visočnikove (risbe iz zaporov in taborišč), ki sta pripomogli k pravilnemu vrednotenju del slovenskih likovnih umetnikov-partizanov in internirancev. V uvodu je Aleksander Bassin med drugim opredelil tudi pojem revolucionarne umetnosti nasploh in še posebej naše umetnosti v NOB; podrobna analiza stilnih oznak posameznih avtorjev pa daje študiji tehtnost resnega in poglobljenega dela. Pomembnost dela Vere Visočnikove ni samo v uvodni študiji, temveč tudi v faktografsko napisanem prispevku v prvi in drugi monografiji, v katerem je zabeležila vse biografske podatke umetnikov ter temeljito obdelala seznam objavljenih del z vsemi za umetnostnega zgodovinarja potrebnimi podatki. To delo je sad dolgoletnega prizadevanja in študija ter že samo po sebi zasluži vse priznanje.

DOKUMENT „SZDL DANES“ IN PRIPRAVE ZA VSELJUDSKI ODPOR IN SAMOZAŠČITO

Sprejetje dokumenta »SZDL danes« in številne razprave in svetovanja o vlogi in delovanju Socialistične zveze v sodobnih pogojih, je med drugim pripomoglo k popolnejši razbistritvi stališč in obveznosti SZDL do priprav za vseljudski odpor in družbene samozaščite.

Socialistična zveza s svojo množičnostjo in odprtostjo postaja tako vse močnejši dejavnik povezovanja občanov v njihovi družbeno politični aktivnosti in uveljavljanju njihovih življenjskih interesov. Med slednje brez dvoma sodijo na prvo mesto priprave za vseljudski odpor in lastno varnost pred zunanjim in notranjim sovražnikom.

Niso še tako daleč časi, ko je bila narodna obramba in vse, kar je spadalo graven, pravi tabu za navadnega državljana. Naši ljudje so imeli občutek, da je obramba domovine zgolj domena armade in nekaterih pooblaščenih virov hierarhične lestvice v državnem aparatu. Šele ob izraelski agresiji na ZAR leta 1967, ki je ovrgla teorijo o izključenosti lokalnih vojn v naši neposredni bližini, smo se vsi skupaj zdrznili in bistveno spremenili koncept narodne obrambe. Osvobodilna borba Alžircem, še bolj pa dolgotrajna voj-

na vietnamskega ljudstva proti neprimerno močnejšemu sovražniku Američanom, nas je spodbudila, da se resneje oprime tudi lastnih izkušenj iz NOB.

Nov, realen odnos do obrambe v vseh oblikah splošnega ljudskega odpora, ki je naletel na najširši sprejem delovnih ljudi, je našel končno tudi svojo potrditev v novem zakonu o narodni obrambi in zakonu o vojaški obveznosti. Zakonodaja na področju obrambe je istočasno uveljavitev samoupravnih pravic in dolžnosti in logična posledica hotenj in potreb naših narodov.

Razumljivo je, da Socialistična zveza, kot naslednica OF, kot najmočnejša družbeno politična organizacija, mora biti nosilec vse politične, vzgojne in moralne aktivnosti, mobilizator in

usklajevalec pobud delovnih ljudi, je našel končno tudi svojo potrditev v novem zakonu o narodni obrambi in zakonu o vojaški obveznosti. Zakonodaja na področju obrambe je istočasno uveljavitev samoupravnih pravic in dolžnosti in logična posledica hotenj in potreb naših narodov.

Samo po sebi je umevno, da Socialistična zveza, kot naslednica OF, kot najmočnejša družbeno politična organizacija, mora biti nosilec vse politične, vzgojne in moralne aktivnosti, mobilizator in usklajevalec pobud delovnih ljudi po samoupravni poti. In kot OF v NOB, mora tudi SZDL graditi vso svojo ustvarjalno dejavnost v bazi, v nase-

(Nadaljevanje na 7. strani)

Ob 22. juliju, dnevu vstaje in najpomembnejše odločitve v zgodovini slovenskega naroda, iskreno čestitamo vsem, ki so se v boju proti tujim zavojevalcem in domačim izkoriščevalcem borili za socialistično Slovenijo! Republiški odbor ZZB NOV Slovenije
Republiški odbor ZRVS Slovenije
Uredništvo in uprava »TV-15«

Dogodki tedna

● Izvršni svet skupščine SR Slovenije je na svoje seji ocenil gradivo republiškega zavoda za planiranje o ciljih in predpostavkah družbenega načrta razvoja SR Slovenije v letih 1971-1975 kot dobro osnovo za pripravo srednjeročnega družbenega načrta.

● Na seji odbora za sklicanje in pripravo drugega kongresa samoupravljalcev Jugoslavije so sklenili, da se kongres prestavi na 5. do 8. maja prihodnjega leta. Kongres je bilo treba preložiti za nekaj mesecev zato, da bi ga lahko bolje in temeljiteje pripravili.

● V Beograd se je vrnila jugoslovanska delegacija, ki se je v Romuniji pogovarjala o prihodnjem gospodarskem sodelovanju med državama. Med tridnevni obiskom v Bukarestu je šefa naše delegacije, generalnega direktorja zveznega zavoda za gospodarsko načrtovanje dr. Rikarda Stajnerja sprejel predsednik romunske vlade Gheorghe Maurer.

● Na skupni seji zbora narodov in gospodarskega zbora, ki so ji prisostvovali tudi poslanci družbeno političnega zbora, je podpredsednik ZIS dr. Nikola Miljanić pred začetkom razprave o izvajanju začrtane ekonomske politike v letošnjem letu in o novih predlogih ukrepov ZIS v uvodni besedi poudaril, da gospodarska gibanja kljub sprejetim ukrepom ne potekajo po predvidevanjih. Glaven problem je v občutnem naraščanju cen in proizvodnih stroškov ter v neuravnovešenem nihanju plačilne bilance.

● Koordinacijski odbor jugoslovanskih sindikatov za vprašanja naših delavcev, ki so začasno zaposleni v tujini, je zahteval, da bi z odločnejšimi ukrepi zaustavili preprodajo delovne sile. Člani odbora so na seji sprejeli tudi zahtevo, da bi z zakonom natančno določili, katerim zahtevam mora delovna organizacija ustrezati, preden prevzame investicijska dela v tujini.

● Bližnji državniški obisk predsednika republike Josipa Broza Tita v Belgiji bo še bolj razširil in poglobil sodelovanje med državama, je med drugim rečeno v skupnem poročilu ob obisku belgijskega zunanjega ministra Pierra Harmela v Jugoslaviji. Po vrnitvi domov je minister Harmel izjavil, da je zelo zadovoljen z obiskom v Jugoslaviji in s pogovori, ki jih je imel s predsednikom Titom in državnim sekretarjem za zunanje zadeve Mirkom Tepavcem.

● Predsednik ZIS Mitja Ribičič je na skupni seji odborov zbora narodov in družbenopolitičnega zbora zvezne skupščine za zunanjo politiko predložil poročilo o uradnem obisku v SZ. Pri razgovorih so tudi tokrat potrdili načela beograjske deklaracije kot trajne osnove za medsebojne odnose. Aktualnost teh načel ni časovno omejena, tako kot tudi naša težnja — navezati enakopravnejše odnose — ne vsebuje ničesar drugega razen tega, da ta načela dosledno spoštujemo. — Tudi v tedniku »Novoje Vremja« so zlasti poudarili Kosiginovo izjavo, da sovjetsko-jugoslovanski odnosi slonijo »na marksistično-leninističnih načelih socialističnega internacionalizma, enakopravnosti, medsebojnega spoštovanja in nevmešavanja v notranje zadeve«.

● Sovjetski časopis »Pravda« piše, da Velika Britanija obupano poskuša zaustaviti tok zgodovine, saj zahteva, da bi imela tako kakor nekoč poseben položaj v Evropi, in si prizadeva okrepiti severnoatlantski pakt. Povrh poskuša pridobiti Francijo, da bi ustvarili »zastrašilno jedrsko silo«, naperjeno proti socialističnim državam.

● V Franciji so z veličastno parado proslavili francoski nacionalni praznik — 181 let po padcu Bastilje in v 2. letu po de Gaulleu. Pred častno tribuno na Elizejskih poljanah, na kateri je stal predsednik Pompidou, je korakalo deset tisoč vojakov in so vozili prve francoske interkontinentalne rakete. V teh prazničnih dneh so zabeležili tudi prvi črni vikend. V prometnih nesrečah je izgubilo življenje 131 ljudi, 1283 pa jih je bilo ranjenih. Ta črna bilanca se je povečala še za 45 ljudi, kolikor se jih je ta čas utopilo na francoskih plažah.

● V Zagrebu je po krajši in hudi bolezni umrl Večeslav Holjevac, poslanec, prvoborec, organizator vstaje ter dolgoletni družbenopolitični delavec. Večeslav Holjevac je v svojem dolgoletnem družbenopolitičnem delu opravil številne in odgovorne dolžnosti, med drugim je bil predsednik skupščine mesta Zagreb ter član izvršnega sveta sabora SRH.

● Predsednik ZAR Naser, ki se je mudil na posvetovanju v Sovjetski zvezi od 29. junija se je vrnil v Kairo, kjer bo imel pomemben govor o položaju na Bližnjem vzhodu. Za ta govor vlada veliko zanimanje, saj bo šele tedaj jasno, ali so se Arabci odločili za politično ali vojaško rešitev spora z Izraelom. Menijo, da je sedaj v Egiptu okrog 10.000 sovjetskih vojaških strokovnjakov.

● Izraelski zunanji minister Aba Eban je v parlamentu predložil uradni sestanek med Izraelom in ZAR kot prvi korak pri izhodu iz triletna krize na Bližnjem vzhodu. Rekel je: »Kot prvi korak za izhod iz slepe ulice predlagamo, da bi Izrael in Egipt poslali predstavnike v skupaj izbrani kraj, kjer bi se skupno, ne da bi se odrekli svojim stališčem, svobodno pogovarjali o organiziranju — o okvirnih vprašanjih — uradnih pogajanj.« Politični opazovalci sodijo, da je Eban s tem sprejel predlog iz najnovejšega ameriškega načrta za rešitev krize na Bližnjem vzhodu.

● Generalni sekretar OZN U Tant je izjavil, da je imel s predsednikom ZDA Nixonom pomemben razgovor o spopadu na Bližnjem vzhodu. U Tant je poudaril, da so ameriški predlogi stvarni in koristni — pomenijo neizpodbitno napredovanje, njihov cilj pa je odstraniti ovire, ki jih ločujejo od sovjetskih stališč.

● Bivši brazilski stotnik Carlos Lamarca je alžirskemu tisku izjavil, da ugrabitev tujih diplomatov v Braziliji ne bo konec vse dotlej, dokler vlada v Rio Janeiru ne bo nehala mučiti političnih jetnikov, saj komandosi lahko samo z ugrabitvami prisilijo vlado, da izpusti politične zapornike. Če tuji diplomati lahko sodelujejo z vlado, ki se opira na nasilje, potem lahko tudi vzdržijo pet dni brez družine...

● Turški premier Demirel je izjavil, da bo njegova vlada zahtevala od parlamenta pooblastilo, da še za dva meseca v Istanbulu podaljša izredno politično stanje. Uvedli so ga 16. junija po krvavih spopadih med delavci in policijo.

● Zahodnonemški kancler Willy Brandt je obiskal v Rimu papeža Pavla VI. V daljšem razgovoru sta razpravljala o vzhodni politiki ZR Nemčije, načela pa sta na papeževu pobudo vprašanja v zvezi z upravo rimsko/katoliške cerkve na poljskih ozemljih, ki so bila pred vojno vključena v tretji rajh. Brandt je obljubil, da se bo njegova vlada še dalje trudila za boljše odnose z Vzhodom.

Kaj še manjka domu vojaških vojnih invalidov v Strunjanu

Minilo je že deset let odkar je bil v Strunjanu leta 1960 zgrajen dom vojaških vojnih invalidov. V dvajsetih vrstnih hišicah, razporejenih v štiri bloke je bilo zagotovljenih 120 ležišč. Seveda je bila takrat zgrajena tudi kuhinja in številu ležišč primerna jedilnica.

Kmalu za tem, ko je bil dom odprt, so že ugotovili razne pomanjkljivosti. Zato so že v letu 1962 dozidali potrebno upravno poslopje, a v letu 1965 so prizidali k obstoječim zgradbam še novi blok, s čimer se je kapaciteta doma povečala na 150 ležišč. Zato so morali tudi restavracijske prostore povečati. Konec lanskega in v začetku letošnjega leta pa so povečali še kuhinjo in uredili kopališče na obali.

To so le kratki podatki dosežanj razvoja tega pomembnega obmorskega zdravilišča vojaških vojnih invalidov. Sicer pa ni namen tega članka podrobneje opisovati razvoj doma. Pred desetimi leti je bil zgrajen zato, da bi si vojaški vojni invalidi lahko v poletnih mesecih ob morju zdravili najrazličnejše bolezni in si nabrali novih moči za premagovanje bolezenskih težav čez zimo.

Da je temu tako je pokazal obisk vojaških vojnih invalidov v domu v prvih letih njegovega obstoja. V sezoni, to je v juliju in v avgustu je morala uprava mnoge zainteresirane odkloniti, ker so bili vsi prostori ne samo zasedeni, marveč nekatere sobe tudi prenatrpane, saj so mnogi invalidi vzeli na morje s seboj tudi

svoje otroke. Posamezniki, ki niso dobili prostora v domu, so si postavili v parku Sotore, a hranili so se v domu.

Tako je bilo v prvih letih v juliju in avgustu. Pred sezono in po njej, v pomladanskih in jesenskih mesecih pa je bilo v njem dovolj praznih ležišč.

Toda leta minevajo in invalidi se starajo in tisto, kar mlademu človeku mečno prija, starejšemu več ne godi marsikateremu pa celo škoduje. Da je tako tudi s sončenjem ob morju v najbolj vročih poletnih mesecih, izpričuje obisk v domu VVI v Strunjanu.

V letu 1967 je bilo v tem domu na klimatičnem zdravljenju, deloma pa na letovanju pred sezono in po njej 282 vojaških vojnih invalidov — deloma pa tudi njihovih svojcev; med sezono pa jih je bilo tam 349. Leto dni pozneje se je število tistih, ki so bili na zdravljenju oziroma na letovanju pred sezono in po njej dvignilo že na 320, a med sezono jih je bilo tam 361. Leto 1969 pa nam pokaže tole sliko: število tistih med sezono se je dvignilo na 423, a število tistih pred sezono in po njej na 359. Če pa k temu prištejemo še letošnje leto in pri tem upoštevamo dosedanj obisk in prijave za prihodnje mesece, lahko ugotovimo, da bo letos med sezono in po njej v Strunjanu 400 obiskovalcev, medtem ko se njihovo število zunaj sezone dvigne že na 420.

Te številke nam izpričujejo, da se dviga število obiskovalcev tako med sezono, kakor tudi zunaj nje. Toda neprimerno bolj, razep v letu 1969, se dvigne število obi-

skovalcev v pomladnih in jesenskih mesecih, letos pa bo med sezono v domu VVI prvič manj obiskovalcev kot pred njo in po njej.

Pri vseh teh ugotovitvah pa ne gre prezreti, da hodijo ljudje na morje ne samo zaradi sončenja, marveč predvsem zaradi kopanja v morski vodi. In to velja tudi za invalide, ki so poslani v Strunjan na klimatsko zdravljenje. Ker pa je večkrat v pomladanskih in jesenskih mesecih zelo mrzlo, se torej tisti, ki so na klimatskem zdravljenju v teh mesecih, lahko le redkokdaj kopajo. Zato se nam vsiljuje vprašanje, kako omogočiti kopanje v morski vodi tudi tistim vojaškim vojnim invalidom, ki prihajajo v Strunjan pomladi in jeseni, ker je pač v poletnih mesecih zanje prevroče.

Odgovoriti na to vprašanje prav gotovo ni težko:

— Zgraditi bi pač bilo treba zaprt bazen z ogrevano morskovo vodo.

Toda to je zelo lahko reči, mnogo težje pa izvesti. Za tako investicijo bi dom potreboval verjetno več sredstev kot jih je bilo vložnih v njegovo zgraditev in dograjevanje. Zato se je treba ustaviti ob vprašanju:

— Kje dobiti ta sredstva?

Vprašnje je postavljeno in treba ga bo rešiti. Če bomo hoteli domu VVI v Strunjanu zagotoviti uporabnost za tiste namene, za katere je bil zgrajen, bomo morali najti odgovor tudi na to vprašanje — če ne takoj pa v prihodnjih letih.

V. M.

Izločitev vojaških mirovni invalidov iz vrst ZZB NOV

Ko prebiram statut Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije ugotovljam, da so iz članstva ZZB NOV Jugoslavije izpuščeni ali bolje rečeno izločeni vojaški mirovni invalidi, ki so brez svoje krivde postali invalidi pri izpolnjevanju vojaških dolžnosti v Jugoslovanski ljudski armadi, ki je naslednica legendarne narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije. Določbe zveznega statuta, kakor tudi določbe republiškega osnutka statuta, ki je pravkar v razpravi pri posameznih komisijah občinskih in republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije se mi zdijo neutemeljene, nelogične, nehumane, nedemokratske in protustavne.

Dovolite mi tedaj, da postavim vsem občinskim in republiškim komisijam, ki obravnavajo republiški osnutek nekaj pomislekov, pripomb, utemeljitev in prošnji.

Kot izhaja iz statuta ZZB NOV Jugoslavije in tudi iz osnutka republiškega statuta ZZB NOV Slovenije je oba osnutka sprejela manjšina članov zveze vojaških vojnih invalidov, manjšina članov ZZB NOV brez konzultiranja članov zveze združenj, oziroma članov vojaških mirovni invalidov, ki so bili do tega sprejetja enakopravni člani zveze.

Iz določb zveznega statuta je razvidno, da so lahko člani ZZB NOV tudi družinski člani umrlih vojaških vojnih invalidov iz prve svetovne vojne in balkanskih vojn, čeprav sami niso bili nikoli vojaški, niti nimajo zasluga za sedanjo družbeno ureditev, medtem ko so vojaški mirovni invalidi postali invalidi s puško ali kakim drugim strelnim orožjem v roki, ki so opravljali vojaške dolžnosti po nalogu svojih predpostavljanih staršev in v Jugoslovanski ljudski armadi.

Ob prebiranju osnutkov se mi vsiljuje vprašanje, kaj je vodilo posameznike, kot tudi manjše skupnice, da so pri sestavi le-teh in pri samem njihovem sprejemanju tako trdovratno vztrajali pri

izločitvi vojaških mirovni invalidov iz ZZB NOV in v katero organizacijo naj se leti sedaj vključijo. Mirovni vojaški invalidi so bili vse od osvoboditve do sprejetja novega zveznega statuta, kot tudi osnutkov republiških statutov, člani Zveze vojaških vojnih invalidov in ZZB.

Komisije, ki obravnavajo sedanjí osnutek statuta, prosim, da povabijo k sedanjim razpravam tudi vojaške mirovne invalide na svojem območju. Hkrati jih prosim, da le-te temeljito seznanijo z določbami že sprejetega zveznega statuta, ki je bil sprejet v nasprotju z določilom 57. člena zvezne ustave ki omenja v izvirnem besedilu le vojaške invalide in prav nič ne razlikuje ali so to vojaški vojni, ali vojaški mirovni invalidi. Hkrati prosim komisije, da pred svojo odločitvijo upoštevajo tudi dejstva, da so med mirovni invalidi tudi taki, ki so postali MVI po mednarodnih pogodbah, ker so se ponesrečili kot pripadniki JLA v Suezu in na Sinaju. Med MVI je tudi veliko takih, ki so bili borcev NOV in POJ, ali takih, ki so bili internirani ali prisilno izseljeni v Nemčijo ali Italijo zaradi svoje nacionalne zavednosti že v letih 1941 ali 1942, ko na njihovih območjih še ni bilo organizirano narodno osvobodilno gibanje, zato niso mogli vstopiti v NOV in POJ, niti se vključiti v aktivno in organizirano delo za NOB.

Če bo tudi v Sloveniji sprejet enak statut kot je zvezni, in če ta ne bo popravljen, si bodo morali vojaški mirovni invalidi ustanoviti svojo lastno organizacijo. Če bi prišlo do te skrajnosti pa se vsiljuje vprašanje, kdo bo kril tej samostojni organizaciji tisto članarino, ki so jo 25 let plačevali Zvezi vojaških vojnih invalidov in tisti sorazmerni del družbenih prispevkov? V sklade zveze vojaških vojnih invalidov, s katerimi sedaj razpolagajo občinski in republiški odbori zveze NOB so se stekali tudi družbeni prispevki vojaških mirovni invalidov.

Morda ne bi škodilo, če bi se

komisije, ki razpravljajo o osnutku statuta konzultirale z Zvezo mladine, predvsem tistimi mladinci ki so vojaški obvezniki, kakor tudi s tistimi, ki služijo vojaški rok na območjih komisij, kakor tudi s starešinami JLA, ter starši vojaških obveznikov, bodisi tistih, ki že služijo kader ali tistimi, ki bodo služili v bližnji prihodnosti.

Prepričan sem, da bi bila najustreznejša rešitev, popraviti sedanjí 10. člen statuta, kot tudi vse republiške statute v skladu z zvezno ustavo tako da postanejo člani ZZB NOV tudi vojaški mirovni invalidi, ki jih je itak stalno manj, so pa njih poškodbe tem težje. Komisije prosim, da pri obravnavanju osnutka statuta ne prezrejo določil 5. člena zakona o vojaških mirovni invalidih, ki določa, da so MVI glede svojih invalidskih pravic popolnoma izenačeni z VVI. Slične določbe glede posameznih olajšav zasledim tudi v temeljnem zakonu o pokojninskem zavarovanju z vsemi dopolnitvami, kot tudi v temeljnem zakonu o invalidskem zavarovanju, zato se tem bolj čudim, kako lahko posamezniki ali skupnice izsilijo izglasovanje ali sprejetje takega statuta po krajšem postopku, proti veljavnim zakonskim določilom.

Vse vojaške mirovne invalide pa prosim, da se povežejo s komisijami občinskih odborov Zveze združenj borcev NOV na območjih, kjer živijo in zavzamejo določena stališča glede izločitve iz članstva. Hkrati naj se zavzamejo, če bi bilo to potrebno, za izvolitev bodisi posameznih sekcij ali komisij pri posameznih odborih ZZB ali pa za formiranje ločene organizacije, če pri omenjenih komisijah ne bi našli razumevanja. Če boste našli skupni jezik s komisijami, sporočite vsa svoja stališča prek njih na republiški odbor ZZB NOV, Ljubljana, Beethovnova 10. Če pa se boste odločili za samostojno organizacijo, pa svojo odločitev sporočite sami.

MARTIN DERZANIČ

Besede naših dopisnikov

BUČKA

Dan borca je tudi dan mladih

V nedeljo, 5. julija, so se kmalu po osmi uri zjutraj pričeli zbirati pri zadružnem domu na Bučki mladi in stari občani tamkajšnjega ter sosednjih krajev, da proslavijo petindvajsetletnico osvoboditve in dan borca. Proslave so se udeležili tudi bivši udeleženci prvega partizanskega napada na nemške policijske in obmejne enote na Bučki: Miha Marinko, Niko Šilih, Marjan Gabrič in tovariš Aurer.

Tovariš Niko Šilih je v uvodnem govoru poudaril, da praznik borcev ni posvečen samo udeležencem narodnoosvobodilnega boja, ampak tudi sedanjim in prihodnjim generacijam mladih! »Dolžnost nas še živčih udeležencev NOV pa je, da na mlajše rodove prenašamo svetle tradicije naše ljudske revolucije, saj bodo morali prav oni — če bo potrebno — stati v prvih vrstah borcev za neodvisnost in svobodo,« je dejal Niko Šilih. Nato je ob spremljavi kapelske godbe na pihala predsednik Marjan Gabrič razvil prapora ZB Studenc pri Sevnici in ZB Bučke. Sledil je kulturni program, ki so ga izvajali učenci tamkajšnje osnovne šole in moški pevski zbor starejših pevcev iz Studenca in Bučke. Osrednjo proslavo dneva borcev sevniske občine je sklenila zabava s plesom.

KAREL ZORKO

DRAVLJE

Niso pozabili nanje

Počastitev dneva borca v Dravljah je bila združena s proslavljanjem petindvajsetletnice osvoboditve. Prireditelj je odprl predsednik ZB Dravljice Korenčan, o pomenu proslave pa je spregovoril tovariš Strlič. Dvorana v Dravljah je bila dobro zasedena, saj so pionirke in pionirji — v režiji mlade učiteljice Angele Škripac — pripravili res lep program in nanj že vnaprej opozorili. Po končanem sporedu so prireditelji — ZB Dravljice — pripravili prijetno presenečenje: trideset vdov in mater padlih borcev je prejelo v dar bogato obložene košare. Ta nadvse lepa poteza zasluži priznanje in pohvalo.

STANKO SKOČIR

VIDEM OB ŠČAVNICI

Prisrčno proslavljanje

Ze dolgo vrsto let niso v Vidmu ob Ščavnici tako prisrčno proslavili dan borca. Vsa vas je bila v zastavah in povsod je bilo čuti praznično razpoloženje. Še posebno lepo je bila okrašena rojstna hiša rojaka podpolkovnika Eda Vavpotiča. Zaradi dežja je bila osrednja slovesnost v dvorani kulturnega doma. V programu so nastopili pevski zbor domače os-

novne šole, orkester ter odlični oktet in godba na pihala iz Gornje Radgone. Z nepozabnimi besedami je orisal pomen praznika poslanec Ivan Kreft. »Če bi ne bilo borcev prostovoljcev v letih 1918/1919 z generalom Maistrom in majorjem Edom Vavpotičem na čelu, bi verjetno tudi nas ne bilo tukaj...« je med drugim dejal. Po uvodnem govoru je spregovoril general podpolkovnik Jaka Avšič, življenjsko pot Eda Vavpotiča pa je orisal dr. Maks Pohar, ki je tudi odkril spominsko ploščo velikemu borcu. Godba iz Radgone je s partizanskimi koračnicami sklenila slovesnost ob odkritju spominske plošče, ki bo vedno spominjala na oba velika voditelja bojev za severno mejo v letih 1918/1919.

Borci obeh svetovnih vojn so potem še dolgo v prijetnem razpoloženju obujali spomine na mule dni!

DRAGO KOČMUT

ŠENTJANŽ NA DOLENJSKEM

Spomenik Milanu Majcnu in Jančetu Mevžlju

Pred kratkim je bil v Šentjanžu sestanek predstavnikov sevniske in trebanjske občine, ki so se ga med drugim udeležili Franc Kresc-Coban, Bogdan Osolnik, Franci Kolar in Mara Rupena-Osolnik.

Prihodnje leto bo namreč poteklo trideset let od herojske borbe v Murnicah pri Šentjanžu, kjer sta padla narodni heroji Milan Majcen in njegov soborec Janče Mevželj. Na tem sestanku so se dogovorili, da bo 29. oktobra 1971 v Šentjanžu spominska proslava, združena z odkritjem spomenika obema junakoma. Zato so si gostje ogledali prizorišče dogodka v Murnicah, obiskali grob junakov na šentjanškem pokopališču in osnovno šolo »Milan Majcen« ter se pozanimali za razmere v šoli. Dalje so sklenili, da bodo odkupili hišo na Murnicah, jo zavarovali pred nadaljnjim razpadanjem ter uredili cesto do tega spominskega kraja. V načrtu je dograditev telovadnice in ureditev naselja v Šentjanžu; izdati pa nameravajo tudi spominsko knjižico o junškem boju v Murnicah. Predstavniki krajevene organizacije so seznanili navzoče s slabim stanjem ceste Šentjanž-Krmelj in izrazili tudi željo po sodobno urejeni cesti. Če bi bila izpolnjena ta želja domačinov, bi bila to vsekakor najlepša oddolžitve spomnu narodnega heroja Milana Majcna.

BORIS DEBELAK

PIRAN

Uspela proslava dneva borca

Ze vrsto let organizira ZB NOV Piran v športnem parku proslavo dneva borca. Letos so istočasno proslavljali tudi petin-

dvajsetletnico osvoboditve. Dne 5. julija se je v Piranu zbralo več tisoč ljudi iz vseh krajev občine. Razveseljivo je, da se je proslave udeležilo tudi veliko mladih, ki so z zanimanjem spremljali delček partizanskega življenja. Člani ZB so namreč uprizorili napad na Piran, nakar je na stadion prikorakala partizanska četa štiridesetih mož. Po govoru je predsednica občinske skupščine Jolanda Kos podelila priznanja zmagovalcem športnih tekmovanj, ki so se odvijala v dneh pred praznikom. Proslavo dneva borcev piranske občine je sklenila uspešno družabna prireditev z bogatim srečolovom.

JOZE KREBELJ

Plemenita pobuda

Na pobudo odbora ZB Združenega podjetja ISKRA Kranj so se tudi člani delovnega kolektiva tovarne avtoelektričnih izdelkov iz Nove Gorice vključili v akcijo zbiranja denarnih sredstev za novo šolo — spomenik NOB v Cerknem. V ta namen je kolektiv izbral 32 prizadevnih poverjenikov, ki so pričeli po oddelkih zbirati dinar. Na pomoč so jim priskočile tudi družbeno-politične organizacije tovarne. Od vseh zaposlenih je sodelovalo v tej plemeniti akciji 82 odstotkov delavcev tovarne, medtem ko je bilo 18 odstotkov letih na dopustu. Če odštejemo delež družbeno-političnih organizacij tovarne, znaša prispevek na posameznika približno tisoč starih dinarjev. Le-tam se je pridružil tudi delavski svet tovarne avtoelektričnih izdelkov, ki je na svojem zasedanju 10. julija sprejel sklep, da prispeva tovarna iz svojih sredstev en milijon starih dinarjev za izgradnjo šole v Cerknem. S tem sklepom znašajo skupni prispevki več kot dva milijona starih dinarjev.

Rezultat te akcije kaže, da je delovni kolektiv tovarne avtoelektričnih izdelkov Nova Gorica dožal posnemanja vredno zrelost in dostojno počastil spomin na revolucionarno preteklost našega naroda.

CE

JESENICE

Nagradili so najboljše

Dne 18. junija je bila v sejni dvorani družbeno-političnih organizacij na Jesenicah majhna slovesnost. Občinski odbor ZB NOV je s knjižnimi nagradami dal priznanje učencem osnovnih šol v občini, ki so napisali najboljše naloge na temo »Domovina«. Nagrade so prejeli: SONJA GRZETIČ, TATJANA ZORKO, MOJCA PESJAK, IRENA ARH, DUBRAVKA TAVČAR, MOJCA

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

Prvi kulturni teden v Šentvidu pri Stični

Obiščite prireditve v okviru kulturnega tedna:

25. 7. ob 20. uri v avli osnovne šole v Šentvidu pri Stični koncert štirih šentviških zborov

26. 7. ob 10. uri odkritje spomenika padlim partizanom in koncert godbe milice iz Ljubljane

Vabimo na ...

Odbor VI. SNOUB Slavka Šlandra in odbor Kamniškega bataljona vabita borce imenovanih enot na otvoritev ceste, ki bo 25. julija ob 10.30 v Krtini in na tovariško srečanje, ki bo istega dne ob 11 uri v Moravčah. Vabilo velja tudi borcem in aktivistom, ki so delovali ali se borili na moravsko-kamniškem področju

Obvestilo

Počitniška skupnost Zveze združenj borcev NOV, Ljubljana-Banjole pri Puli ima v času od 26. 7. 1970 na voljo še nekaj prostih mest za 14-dnevno letovanje v Karlovyh Varyh v Češkoslovaški socialistični republiki.

Prosimo člane ZB NOV, ki bi radi preživeli oddih v Karlovyh Varyh, naj se takoj prijavijo Upravi počitniške skupnosti ZB NOV Banjole pri Puli, najkasneje do 30. avgusta 1970. Cena penzionja je 42 din dnevno, potne stroške plača prijavitelj sam.

DAVČA

Slavje prešernovcev

Ob sedemindvajsetletnici ustanovitve so se v Davči nad Selško dolino zbrali preživeli borci udarne brigade »France Prešerena«. Junaško pot brigade je v uvodnem govoru orisal nekdanji komandant Prešernovcev narodni heroj in danes generalpodpolkovnik Rudolf Hribernik-Svarun; v kulturnem programu pa so sodelovali pevci in recitatorji iz Železnikov, godba na pihala JLA ter vojaki iz kranjskega garnizona.

Partizanskega slavja v Davči so se poleg številnih domačinov udeležili tudi pripadniki JLA iz Kranja, Skofje Loke in Tolmina.

POLC, IRENA PERGARČ, DANICA ŽURBI, EDITA OITZEL, MARICA LOVRENCIČ, ZDRAVKO KOŠIR, KARMEN POTOČNIK, SILVA PRETNAR, METKA SVOLJŠAK, SONJA KOZANČ, ERIKA STERN in LUDVIK ZUPANČIČ. V imenu mladih sta se za prijetno slavnost zahvalili učiteljici Branka Arh in Anica Kus ter izrazili željo, da bi se na tak način srečevali tudi v prihodnje. »Zadovoljni smo, ker vidimo, da se mlada zaveda pomembnosti boja naših narodov in nujnosti ohranjanja tradicij NOB...«, je ob sklepu dejal France Treven, predsednik komisije za ohranjanje tradicij narodnoosvobodilnega boja pri občinskem odboru ZB NOV Jesenice.

BRANKO BLENKUS

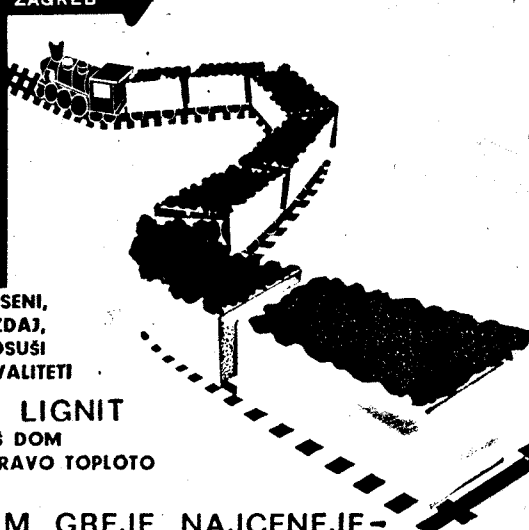
PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI

LJUBLJANA

ZAGREB

MARIBOR

VELENJSKI LIGNIT

OZIMNICO SI PRIPRAVIMO JESENI, KURJAVO PA ZE ZDAJ, DA SE DO ZIME OSUSI IN PRIDOBI NA KVALITETI

VELENJSKI LIGNIT BO NAPOLNIL VAŠ DOM S PRIJETNO IN ZDRAVO TOPLOTO

NE POZABITE: ZA SONCEM GREJE NAJCENEJE - VELENJSKI LIGNIT

RUDNIK LIGNITA VELENJE

Ob tabornem ognju

Organizacija ZB NOV »Danila Kumar« Posavje je v sodelovanju z občinskim odborom ZB NOV Sevnica pripravila in omogočila — v dneh od 1. do 10. julija — bivanje v Ljubljani petnajstim otrokom s Kozjanskega. Poskrbeli so da jim je bilo v teh dneh res prijetno in domov se tudi niso vrnili praznih rok... In kaj meni o gostiteljih eden izmed mladih Kozjancev? »Bilo je lepo in težko bi z besedami izrazil hvaležnost vsem tistim, ki so nam omogočili videti in zvedeti toliko novega...«, se je glasil odgovor Jožeta Trefalta, učenca šestega razreda iz Zabukovja.

Prvi dan so si ogledali »Modno hišo« v Ljubljani, se pogovarjali z generalom Jakom Avšičem in republiškim poslancem inž. Milošem Poličem ter se popoldne odpeljali na Veliko planino. V naslednjih dneh jih je sprejel še podpredsednik mestne skupščine Mitja Vošnjak, ogledali so si muzej ljudske revolucije in bili gostje trgovskega podjetja »Prehrana«; dan borca pa so pre-

živali pri družinah članov ZB Posavje. Šestega julija jih je sprejela predsednica Društva prijateljev mladine Stanka Sagadin-Bajuk, ogledali so si republiško palačo in pokramljali s podpredsednikom SRS Marjanom Oražmom. Topel sprejem sta jim pripravila tudi delovna

Prišli so s Kozjanskega...

kolektiva tovarne kemičnih izdelkov »Ilirija« in RTV Ljubljane. Posebno zanimiv je bil izlet z avtomobili na Bled in ogled letališča Brniki, kar jim je omogočil občinski odbor ZB NOV Ljubljana-Bežigrad. Na republiškem odboru jih je sprejel sekretar Franc Vrhovšek,

uredništvo »Kurirčeka« pa jim je podarilo vezane letnike le-tega in knjigo Iva Zorman »Gnezdo sršenov«. Se pogled na Ljubljano z nebotičnika, zakuska pri »Sestici« ter v rekreacijskem centru pri Šternu in že je bil na vrsti spored zadnjega dne bivanja v Ljubljani, ko so si najmlajši Kozjanci ogledali muzejsko zbirko za mladino v času narodnoosvobodilnega boja ter bili gostje Državne založbe Slovenije.

»Želeli bi se zahvaliti vsem, ki so nam priskočili na pomoč in s tem omogočili otrokom -borcem narodnoosvobodilne vojske iz zaostalih krajev Slovenije prijetne počitnice; še posebno družinam članov našega združenja, ki so kozjanskim otrokom v teh dneh nudile drugi dom...« je dejal predstavnik ZB NOV »Danila Kumar«. Mi pa se v imenu mladih gostov zahvalimo organizaciji borcev iz Posavja za to res človekoljubno dejanje, ki zasluži javno priznanje in posnemanje!

MS

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Epopeja makedonskih partizanov in bolečina kraške matere

Tistega dne, ko ji je Viktor Kos povedal, da je njen sin padel nekje v Makedoniji, je leglo nanjo težko upanje. Kako naj bi verjela, ko se je vse v njej temu upiralo. Da leži tam daleč v Makedoniji — mrtev? Ne, ne! Kakor da se ji je v srce prikradel občutek krivde, ker je toliko časa čakala in se prepuščala negotovosti. Alberta ni bilo od nikoder, čeprav je že davno prenehalo pokanje pušk. Mora vedeti resnico, mora! Jutri bo povedala Viktorju, da pojde v Makedonijo, ker tako ne more več živeti.

Pot je bila dolga in mučna, od Stanjela na Krasu do Prilepa v Makedoniji. Na potovanju sta bila oba zamišljena in otožna. Viktor se je spominjal tistega strašnega dne: misli so mu prešinjali smrtni kriki, jok žena in deklet in divje kričanje pijanih bolgarskih vojakov... V boju za Orahov Dol je pod njihovimi kroglami padel tudi Albert. Skupaj z drugimi Slovenci sta dezertirala iz italijanske vojske že dolgo pred kapitulacijo Italije. Nepopisno sta se veselila, ko so razoroževali Italijane, ki so našemu ljudstvu, posebno Primorcem, prinesli toliko zla. V mislih so mu spet oživel tisti strašni dnevi bogomilskega pohoda. Takrat je padel njegov najboljši prijatelj Albert. Smrtonosni obroč se je stiskal, slovenska četa je dobila nalog, da izvede protinapad in razbije desno krilo. Vnel se je boj na življenje in smrt: žvižgale so krogle, ropotali mitraljezi, pokale granate, vojaki so vpili, vse je bilo kot na sodni dan. V toči krogel je zadelo tudi Alberta v prsi, glavo, vrat... Grabil je za brzoostrelko, vendar je nikoli ni dosegel. V poslednjem naporu je omahnil v smrt. Bolgari so zopet poskušali jurišati na nas. Zadržali smo jih toliko časa, da smo pokopali Alberta. Kaj vse so počeli z mrtvimi partizani; njihovi bajoneti so celo

smrt oskrunili. Albertu se to ne sme zgoditi... Kako smo ga mogli pokopati pod tisto skalno steno sredi bojnega meteža. Viktor ni nikoli mislil, da bo svojega zvestega prijatelja pustil tam pokopanega. Rekel je: »Tu ga pokopljemo, da ga bomo lahko našli, ko ga pridemo iskat po vojni.«

Umaknili smo se z bojišča in nadaljevali pot v vas Mokreni. Pustili smo tri mrtve, osem ranjenih pa smo nosili s seboj. Med ranjenimi je bil tudi eden iz slovenske čete. Ob zori 7. februarja smo prispeli nad bogomilski predor. Borci so bili neprespani in izčrpani od napornega marša. Sneg je škripal pod nogami, vsak čas je komu spodrsnilo, da je padel, vendar se je zopet dvignil in se brez besed vlekel dalje.

To je četrta noč brez počitka v slavnem boju. Posamezniki so zelo izčrpani; ranjene smo že prvi dan pustili v oskrbo terenskim organizacijam. Plazimo se po grebenu Karadžice, sneg je zelo visok in predhodnica se mora vsake toliko časa menjati, da bi lahko premagali snežne zamete. Prišel je ukaz, naj gredo naprej fizično močnejši. Partizani se pri- tožujejo, da jim zmrzujejo noge, ki jih sploh ne čutijo več.

Ko pride povelje za počitek, se kakor mrtvi zgrudimo v sneg,

vendar že takoj za tem slišimo drugi ukaz: »Sedeti je strogo prepovedano.« Ko je prišlo povelje za nadaljevanje pohoda, smo bili že tako izčrpani, da bi bili najraje ostali tam in zaspali za vedno.

Okoli sedme ure zjutraj smo opazili, da se z leve strani za nami pomika bolgarska kolona. Nekateri so hiteli, da bi se pred nami dokopali na vrh. Tedaj je komandant Djuro dal oster ukaz: »Naprej na vrh!« Ko bi bili Bolgari pred nami zavzeli vrh, bi nas uničili. Partizani so v tem kritičnem trenutku zbrali vse moči, kakor, da jih je nekdo dvignil in jim odvzel zaspanost in utrujenost. Pomikali smo se naprej in za nekaj odločilnih sekund smo prehiteli Bolgare. Oreška čuka je bila v naših rokah. Zopet se je pričel boj na življenje in smrt, ki ni poznal ne milosti ne strahu. Bili smo šibkejši, sestrskani, neprespani, goli in bosi pred močnejšimi, dobro oblečenimi, sitimi in divjimi bolgarskimi vojaki. Toda imeli smo pogum, ponos in domovinsko-revolucionarnega duha, ki nam je krepil upanje na zmago v tem strašnem peklju.

Boj postaja bolj in bolj žilav. Slišati je vpitje Bolgarov, toda kljub njihovem »hurrra« odbijamo juriš za jurišem. Bolgari zama- n jurišajo na naše položaje in to nam vlija novih moči. Človek ima občutek kakor bi sanjal. Slišati je le vpitje borcev, klice ranjenih, švistenje granat, mrtvaško pesem pušk in mitraljezov. To je pekel, pravi pekel. Zdelo se nam je, da ga ne bo nikoli konec, pa se je vendarle zvečerilo, da smo se lahko umaknili.

Razbili smo obroč tam, kjer so Bolgari najmanj pričakovali. Zaman so Bolgari dobivali okrepitve. Četudi je prišla cela divizija in so pripeljali oklopni železniški voz, da bi si zagotovili popolno zmago ter nas uničili, so zaman bruhali ogenj na nas in obsuli z njim Oreško čuko, kajti prebili smo obroč in se spretno umaknili.

Premagali smo strmine in že smo na valovitih tleh. Hodimo v največji tišini. Sli smo čez progo in nenadoma opazili ob luninem svitu, kako po snegu hitijo bolgarski vojaki. Nenadoma smo zaslišali rafal iz mitraljeza. Po- legli smo v sneg in nad nami so se zasvetile rakete. Zopet se je vnel boj, vendar smo se s spret- nim manevrom izvili iz obroča. Po isti poti smo se vračali nazaj v Egejsko Makedonijo. Boji so se vrstili dan za dnem, noč za noč- jo. Bolgarska vojska nam je sledila po sledi, ki smo jo puščali za seboj v snegu. V vseh vaseh so postavljali močne postojanke, da mi ne bi mogli priti do hrane. Bili so prepričani, da nas bodo lakota, izčrpanost in zaspanost ugonobile, nakar nas bodo »šumkare« zlahka uničili. Toda vse smo prestali in dokazali, da makedonske vojske ni mogoče uničiti.

Prebijamo se proti Crni reki, vsi mostovi so zasedeni z močnimi enotami bolgarske vojske. Kako naprej? Najhuje pa je bilo, ko so borci v tem težkem stanju začeli doživati halucinacije. To so bili pretresljivi prizori. Nekateri nastavljajo prazne porcije in nenehno ponavljajo: »Tovariš, nalij še meni.« Blizu teh majhna skupina posede v krog, kakor da se greje ob ognju. Komandant se približa in vpraša: »Kaj počnete, tovariši?« Vsi mu odgovarja- jo: »Pa, jemmo se, tovariš komandant!«

»Kje pa imate ogenj?«

»Evo ognja! Kaj ga ne vidite, tovariš Djuro?«

»Vidim, vidim,« otožno pritrdi komandant zelo zaskrbljen ob pogledu na borce v grozljivem deliriju.

Politični komisar našega bataljona Predrag Ajtič od zaspanosti, izčrpanosti, mraza in lakote izgubi prisebnost, se jezi in kriči, čeprav so Bolgari v bližini. »Evo, Bolgari... četniki... Puško, puško... Tovariši, za menoj na- prej!«

Tovariši so priskočili in mu prepovedali streljanje s pištolo. Klicali so ga po imenu, pa zaman. Masirali so mu rane in telo ter ga položili na tla, da si je malo odpočil. Šele potem si je spet opomogel.

Doklej vse to? Potovanje, marš, boji noč in dan, veter, sneg, lakota in nespanje, juriš in prebijanje obroča. To je osma noč brez spanja in brez počitka.

Planinski venec ob Crni reki smo zavzeli 11. februarja 1944. Partizani so zaviti v odeje polegli po snegu, da bi se malo odpočili. Ko sem jih gledal, med njimi ni bilo mnogih, ki so se še pred nekaj dnevi bojevali in marširali z brigado; cele desetine so bile izbrisane iz posameznih čet. Tudi v naši četi smo čutili praznino. Ni bilo več Staniča, Jankovića, Drasića, Tušarja, Bajlovića, padli so v bojih. Mitja in Albin pa sta bila nekje pri terencih.

Komandant brigade je poklical vse vodilne in jim povedal, da so na obeh bregovih Crne reke zbrane močne sovražne enote, ki so skoncentrirane predvsem ob mostovih, tako da je prehod čez most nemogoč. Kaj storiti?

Kmetje so nam povedali, da je reka pozimi povsod tako deroča, da bi jo bilo zelo tvegano pre- stiti. Toda na specialki sem opa- zil, da je reka na nekem mestu

zelo široka, iz česar sem sklepal, da bo na tem mestu tudi plit- vejša. Komandant se je posveto- val z domačini in enega od njih poprosil, da nam je pokazal plit- vino. V mraku smo se porazdelili v skupine in se slekli do golega. Vse smo delali v popolni tišini, kajti Bolgari so bili zelo blizu. Obleko in orožje smo si obesili okoli vratu in začeli bresti. Vo- dič je bil neki domačin. Voda je bila ledeno mrzla. Ostro kame- nje nas je zbadalo v premrle pod- plate. Ko smo reko prebredli, se nam je zarezal v gola telesa oster februarjski mraz. Ročno smo se otrli in se oblekli. Partizanka Zlata Strugar je sedela na ka- menju, gola, naslonjena na steno in spala. Nekdo od naših, ki je šel mimo, jo je udaril po licih, da bi jo prebudil, pa zaman. Spa- la je kot ubita. Bila je do smrti utrujena. Pričeli smo jo drgniti. Jakob Božič pa jo je oblačil. Po- tem smo jo nosili do neke koli- be in šele tam si je toliko opo- mogla, da je za nami nadaljevala pot.

V tisti kolibi smo dobili prvič po tolikih dneh nekaj malega toplega za pod zob, da smo si nabrali novih moči. Toda Bolgari so nam bili takoj za petami. Za vsako ceno je bilo treba naprej, samo naprej. Od časa do časa kdo zapusti kolono, teče in kri- či: »Juriš naprej!«

Kolona se nenadoma ustavi. Nekaj korakov stran od kolone stoji partizanska Mila Angelovska. Miže steguje roke proti neki ste- ni in trepeti. »Tovarišica, zakaj stojš?« jo sprašujemo, »kolona gre naprej.«

»Drugar, evo ogin. Racete mi na smrznati. Mi se skončaneti. Sa- kam malku da se ogrejam.«

»Ma kakov ogin, ajde odi na- pred, kolonata trgna.«

Mila koraka naprej s pomočjo tovariša.

Kolona se vse pogostje preki- nja, borci padajo od onemoglo- sti in zaspanosti. Od zadaj pre- našajo sporočilo: »Eden drugar se smrznal.« Odgovor je kratek: »Na- prej!«

Za kolono ostajajo krvavi sle- dovi, nekateri tovariši so popol- noma bosi. Zdravko Jug kaže raz- tregane čevlje, iz katerih so goli, premražene prste. Tolažim ga, naj vzame to stvar kot doživetje, ker na ta način človek najlaže prenaša tegobe.

»Pojdi k vragu ti in tvoja avan- tura, jaz sem bos!« pravi.

In vendar je vse junaško pre- stal.

Potem je začel pešati Hugo Va- lentinčič, ki je bil popolnoma iz- črpan. Pomagali smo mu tako, da smo ga vlekli za roke. Sneg pa je medel, medel in vsa bri- gada je že bila z močmi pri kra- ju. Burja je zavijala, da nas je bilo vse manj takšnih, ki smo še bili sposobni utirati pot skozi vi- sokih sneg. Sreča je bila v tem, da Slovenci in Hrvati iz Istre ni- smo marali opank. Nositi opanke nam je tudi poleti pomenilo ne- kaj strašnega, zato smo vedno zelo skrbeli za svoje čevlje, jih krpali in mazali. Za vso četo pa sta skrbela Srečko Brezavšček in Ivan Mahne, ki sta vedno nosila s seboj čevljarske žeblice in kla- divo, da smo za zimo bili kar dobro obuti. Čevlje pa smo si ovi- jali tudi s kosi odej. To nam je pomagalo prestajati najhuje.

Djoko Sojevič, ki je bil v na- šem bataljonu, se nas takole spo- minja v svoji knjigi: »Močno je snežilo. Visoki hribi okoli nas so bili zaviti v meglo in veter nas je bičal po obrazih. Kolona je vidno pešala. Borci, ki so preži- veli tisto strašno noč, nikoli ne bodo pozabili tovarišev iz Slove- nske čete, ki so bili vso noč v predhodnici in so se borili s

(Nadaljevanje na 12. strani)

Fotografija z vprašajem

OBRAVLJAMO IN PROSIMO ZA POJASNILA, KDAJ KJE IN KDO.

Utrinki in odmevi

Niste pozabili na obljubo

Letos, ko jugoslovanski narodi slavijo petindvajsetletnico svoje socialne, ekonomske in nacionalne osvoboditve ter zmago nad nacifašistično tiranijo, prirejajo skoraj vse partizanske enote širrom po ožji in širši domovini srečanja svojih pripadnikov. Čim bolj se oddaljuje čas, tem bolj so ta srečanja prisrčna in tovariška.

Ko smo se 27. avgusta 1967 zadnjič srečali borci tretje štajerske brigade VDV na partizanskih vrhah nad Trbovljami so nam prireditelji obljubili, da bodo podobna srečanja štajerskih varnostnikov skoraj vsako leto v tistih krajih, kjer so operirali posamezni bataljoni. Med prvimi srečanja je bil mišljen kozjanski VDV bataljon, ki naj bi organiziral ponovni zbor svojih nekdanjih borcev v St. Vidu pri Planini, kjer se je v jeseni 1944 vse do de-

cembrske nemške ofenzive največ zadrževal. Samo četrti koroški bataljon VDV je naslednjo leto organiziral srečanje borcev svoje enote, nihče pa se ni spomnil na Savinjski in Pohorski bataljon štajerskih varnostnikov.

Zadnje čase sem se o tem mnogo pogovarjal z bivšimi pripadniki kozjanskega VDV bataljona, ki živijo v Spodnjem Posavju in na Kozjanskem ter z ljudmi iz teh krajev. Želja enih in drugih je, da bi nekje na Planini, Lesičnem, Pilštajnu oziroma Kozjem priredili srečanje borcev drugega bataljona, tretje štajerske brigade VDV in domačih aktivistov ter partizanskih somišljenikov in sodelavcev. Čeprav je Kozjansko še nerazvito in zaostalo območje ne bomo vodilnih tovarišev držali za obljube in obe- te, ki so jih dajali v času narod-

no osvobodilne borbe, pravijo ljudje s teh krajev. Prav tako vemo, da nam ne boste prinesli darov, ki bi žalili naš ponos. Le z vami bi radi delili poslednji kosček kruha in se borili za svobodo slovenskega naroda. Čeprav so leta upognile hrbte takrat še čilih in zdravih partizanskih mamic, od katerih jih že mnogih ni več med živimi, vas bodo sprejele s tisto toplino in dobroto, ki so jo razdajale za svoje borce v tistih hudih in lepih dneh, so mi pravili dobri, pošteti in še vedno siromašni ljudje s Kozjanskega. Prav tako prisrčno pa bi sprejeli nekdanje štajerske varnostnike z Dobrovelj, Črete, Razbor, Belih vod in iz vasi z obeh strani Pohorja, če bi prišli med nje.

Čeprav se združenja borcev in občinske organizacije ZZB in prireditveni odbori teže odločijo za take in podobne prireditve bi organizacijo preskrbe hrane in pi-jake prevzela gostišča v kraju prireditve srečanja borcev in aktivistov. Prav nič pa ne bi motilo bivših borcev VDV, če bi zaradi trenutnih ekonomskih razmer odpadla delitev partizanskega golaža, če bi dobili hrano po zmernih in dostopnih cenah. Prav tako pa sem prepričan, da bi združenja borcev v kraju prevzela organizacijo prireditve. Da ne bi niso vsega bremena trboveljska občina, ki je dala domicil tretji štajerski brigadi VDV, bi morda bilo dobro, če bi občinske skupščine podelile domicil posameznim bataljonom VDV enot, ki so samostojno operirale med zadnjo vojno na njihovih območjih. Zaradi tega bi lahko pri občinskih odborih ZZB, kjer imajo te partizanske enote svojo domicilno pravico obstojali tudi njihovi odbori, ki ne bi bili vezani na brigadni odbor v Trbovljah, če bi hoteli organizirati srečanje borcev iz svoje enote.

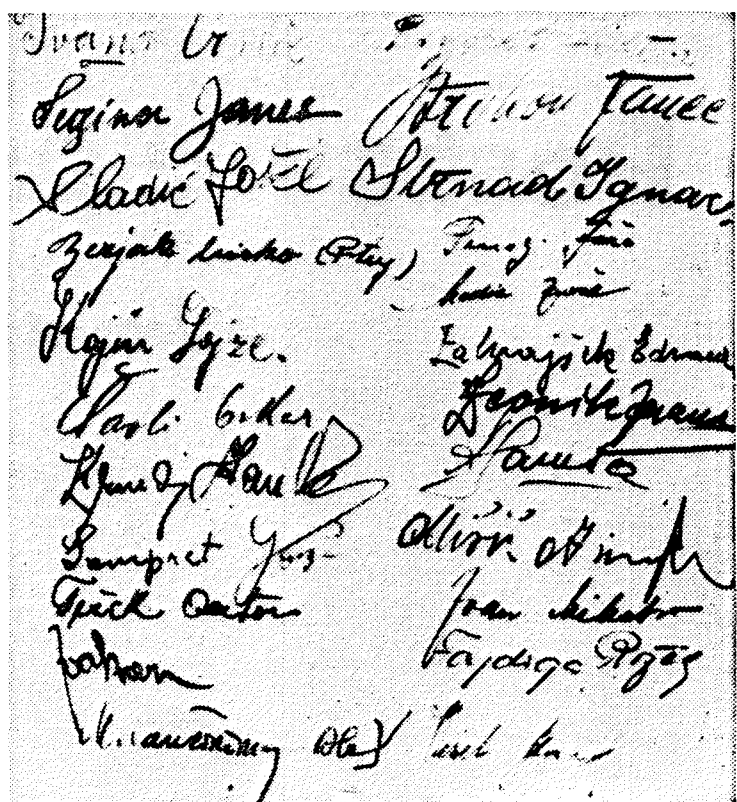
Nekdanji pripadniki tretje štajerske brigade VDV želimo, da bi naš odbor pri občinskem odboru ZZB NOV Trbovlje organiziral ponovno srečanje naše enote vsaj do letošnje leseni in izpolnil obljubo, ki jo je dal njegov predstavnik ob zadnjem srečanju na partizanskih vrhah.

KAREL ZORKO

Pismo iz Italije

Posiljam vam članek o odkritju spominskega obeležja v aBrletti, objavljen v italijanskem časniku, ki se ga boste prav gotovo razveselili. Sem Slovenka, ki živi že več kot petdeset let v Italiji. Želela bi vam povedati, kako sem ob odkritju tega veličastnega spomina ponovno doživljala čas, ko sem osebno in z ljubeznijo sodelovala v tem pravičnem boju za osvoboditev izpod nacizma in fašizma ter koliko lepih spominov me veže na ta čas prave, čiste in nesebične ljubezni do domovine.

ZORA

Peti na levi navzdol je podpisan Mirko Bezjak

Njegovi svojci poizvedujejo

BEZJAK Mirko (partizansko ime: Polde), rojen 17. 2. 1910, po poklicu krojač iz Ptuj, je po lastnih navedbah kmalu po zlo- mu bivše Jugoslavije prišel v Ljubljano, kjer je od vsega početka delal za OF in bil pred odhodom v partizane rajonski sekretar šiske za partijo in OF. V partizane je vstopil dne 9. IX. 1943 na Golem po sklepu partije. V 1. četi 2. bataljona X. brigade (Ljubljanske) je bil politkomisar. V tej brigadi je bil izvoljen za odposlanca slovenskega naroda na Kočevskem zboru. Od 1. do 3. X. 1943 se je udeležil kot odposlanec slovenskega naroda Kočevskega zbora, kar je razvidno iz podpisov odposlancev — udeležencev tega zbora v dnevniku Božidarja Jakca — glej del fotokopije teh podpisov z njegovim podpisom. Od tu dalje ni več znano drugega o njem kot to, da je v tistem času nekje na Dolenjskem padel. Najbolj verjetno je torej, da je padel kmalu po povratku s Kočevskega zbora.

Vljudno prosimo vsakogar, ki bi karkoli vedel o njegovi usodi, zlasti pa tovariše iz X. brigade — ljubljanske — in še posebej udeležence Kočevskega zbora, ki so skupaj z njim podpisani v dnevniku Božidarja Jakca (baje so se držali v posameznih skupinah, kakor so odkod prišli), da to po možnosti čimprej sporočijo uredništvu našega lista ali pa neposredno na naslov njegovega brata BEZJAK DRAGO diplomirani pravnik, Maribor, Krčevin-

ska 79. Če sami morda ne bi vedeli ničesar povedati, prosimo sporočiti tudi kdo bi po vašem mnenju utegnil karkoli vedeti o njegovi usodi. Najbolj precej je seveda točno ugotoviti kdaj, kje in v kakšnih okoliščinah je padel ter po možnosti tudi kje je pokopan.

Za vsako, tudi najmanjšo pomoč in podatek, pri tem poizvedovanju bomo vsakomur izredno hvaležni. Zavedamo se, da je od takrat minilo že precej let in da so spomini obledeli, vendar upamo, da nam bo s skupno dobro voljo kljub temu uspelo dognati, kar nas najbolj zanima.

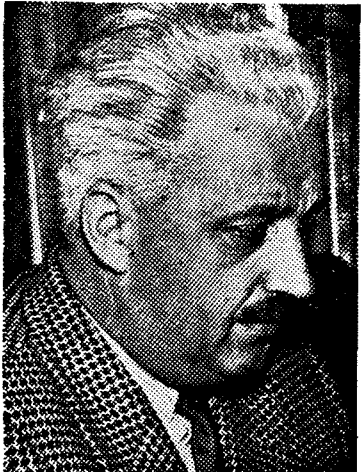
Poizvedujejo preživeli svojci: mama in brata.

Bilo je v Bariju na štabu baze leta 1943, slavili pa so praznik slikarja Ivana Carga... »Pozabil sem omeniti, da je na sliki več Ljubljancank in Ljubljancanov ter med njimi — če se ne motim — član slovenskega okteta Kogoj in za njim v kotu učitelj Gačnik,« nam piše bralec s Primorske.

Metodovih šestdeset let

Jože Gričar-Metod iz Maribora je pred kratkim praznoval šestdesetletnico. Družbeno-politične organizacije so mu ob tem jubileju pripravile pristrčen sprejem in tako izkazale dolžno pozornost do družbeno-političnega delavca, ki ga pozna vsa Slovenija. Če bi Metoda danes povprašali o sodelovanju in udeležbi v NOB, bi prav gotovo dejal:

»Delal sem po svojih močeh in za domovino!«

Ko sta se pogovarjala v njegovi delovni sobi, je bil sila redkobeseden. Morda se je bal, da bi opisovanje njegovih zaslug izzevalo kot samohvalo. Nemara se je tudi spomnil na dni, ko sta ga starša vrgajala v skromnosti in poštenju...

Metod, tako je bilo njegovo partizansko ime, je bil rojen v Robiškah v Zagorju. Potem ko je odslužil vojak, se je leta 1934 zaposlil pri Zelenku v Mariboru. Že naslednje leto je v Mariboru izbruhnila stavka, v kateri je sodeloval. Pogajanja med stavkajočimi in lastnikom so bila uspešna. Vse, ki so bili takrat odpušteni, so sprejeli nazaj na delo. Nekdo pa je bil izdal imena članov stavkovnega odbora. Podjetnik je čez mesec dni ukinil

nočno izmeno, v kateri so bili zaposleni nosilci stavke in med odpuščenimi je bil tudi Metod. V času splošne tekstilne stavke leta 1936 je v Mariboru zbiral hrano za stavkajoče. Leta 1939 je bil v obratu Predilnice izvoljen za zaupnika delavcev, leta 1940 pa še povabljen na partijski sestanek v Stražunski gozd pri Mariboru, kjer naj bi ga sprejeli za kandidata ali celo v članstvo KP.

Do konca leta 1941 je Jože Gričar-Metod v okviru OF sodeloval s takratnim predsednikom jugoslovanske strokovne zveze Janozom Koresom in Karlom Reberškom. Nato je odšel v Zasavje. Tukaj je prišel v stik s sekretarjem in narodnim herojem Hohkrautom, ki je Metoda določil za politično delo na terenu. Dve leti je bil Metod član okrožnega komiteja KPS in OS v Litiji. Potem so ga poslali na trimesečni partijski tečaj pri CK KPS v Kočevski Rog. Poleti 1944 je prišel na štajersko, v jeseni istega leta pa so ga kot člana okrožnega komiteja KPS poslali na mariborsko okrožje, kjer so ga februarja 1945 imenovali za sekretarja.

Po vojni je bil Jože Gričar-Metod sekretar okrožnega komiteja KPS v Murski Soboti, Slovenski Bistrici in Prevaljah. Nato je obiskoval dveletno višjo partijsko šolo »Djuro Djakovića« pri CK KPJ v Beogradu. Bil je organizacijski sekretar mariborske oblasti, sekretar GO ZB Slovenije, sekretar okrajnega komiteja KPS Ljutomer in po združitvi tega okraja z Mursko Soboto organizacijski sekretar okrajnega komiteja ter okrajni sekretar SZDL v Murski Soboti. Leta 1957 je postal organizacijski sekretar okrajnega komiteja KPS Maribor, leta 1959 direktor Mariborske hranilnice in od leta 1962 dalje je direktor mariborske zavarovalnice.

Dragi tovariš Metod, borci in tvoji sodelavci ti kličemo še na mnoga leta!

DRAGO MIKLAVEC

Pravna posvetovalnica

Pravica do pokojnine

P. A. iz Kranja. Stari boste 60 let. Vsega skupaj imate 17 let delovne dobe, 15 let pred vojno in 2 leti med vojno v enojnem štetju. Radi bi vedeli ali imate kake pogoje za pokojnino. Vendar od leta 1944 sploh niste več zaposleni.

Zakon o pokojninskem zavarovanju dopušča možnost, da tudi nekdo, ki zdaj ni zaposlen dobi pokojnino, če ima najmanj 15 let pokojninske dobe. Vendar mora biti v takem primeru moški star 65, ženska pa 60 let. Razen tega določa zakon, da mora biti podana tako imenovana gostota zaposlitve: v zadnjih petih letih pred uveljavitvijo sedanjega pokojninskega zakona (1960—1965) mora zavarovane imeti najmanj 40 mesecev pokojninskega dobe. Ker te gostote zaposlitve vi nimate, ne izpolnujete pogojev za starostno pokojnino.

Spor s sosedom

I. A. Bohinj. Sestra, ki je hišo podedovala po materi, je to obnovila in pri tem zasula gnojnično jamo, ki je stala ob hiši. Grobi sosed je to izkoristil in prestavil svojo ograjo na jamo. Sestra je z zidarjem dala ograjo na pravo mesto. Sosed je naslednjega dne spet prestavil ograjo, njegova žena pa je vašo sestro napadla. Sosed je tudi s strehe spustil po žlebu vodo na pot pred sestrino hišo. Ko je sestra kopala kanal in hotela vodo odvesti drugam, jo je sosedov sin brutalno napadel. Sosed, je bil v stari Jugoslaviji orožnik in med vojno v službi pri Nemcih, kar je še bolj boleče, da tak človek še naprej tepe svojo žrtev.

Vprašanje kaj je kdo bil med vojno danes nima nobene zveze s sporom za mejo, kaže pa na moralni lik nekega človeka. Vaša sestra lahko sproži pri občinskem sodišču v Radovljici mejni spor in zahteva, da se meja določi bodisi po uživanju ali po mapi. Če pa gre za prestavljanje meje ali

za kak drug poseg v posest vaše sestre lahko ta v 30 dneh vložiti tudi tožbo zaradi motenja posesti. Prav tako je mogoče spor zaradi odvajanja meteorne vode urediti na sodišču, če se s sosedom zlepa stvar ne da urediti. Če deluje pri vas poravnalni svet poskusite najprej tam, sicer pa bo ostala za ureditev vseh problemov sosedstva le pot na sodišče.

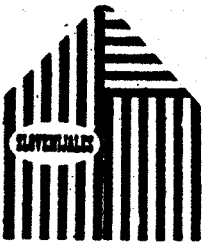
Osnova za določitev dodatka za borce

I. Z. Ljubljana. V dopisu ste nas zaprosili, da naj sporočimo, koliko znaša sedaj osnova za določitev dodatka za borce. Prosite za sporočilo, kje in kdaj je bilo to objavljeno.

Osnova za določitev dodatka za borce znaša sedaj 1270,00 din. To je bilo urejeno z odlokom o določitvi osnove za priznanje dodatka za borce. Odlok je bil objavljen v 14. številki letošnjega republiškega uradnega lista.

Postaviti pohištvo v pravo luč!

Izkoristite ponudeno priložnost!

Delo arhitekta svetovalca v trgovinah SLOVENIJALESA je kakor svetloba. Pohištvo, ki ga projektanti v razvojnem oddelku oblikujejo, ga tovarne SLOVENIJALESA izdelajo, prodajna služba razstavi in proda, prevoznik dostavi in sestavi monter, se pokaže v pravi luči šele takrat, ko mu arhitekt svetovalec določi pravo mesto.

Trgovsko in proizvodno podjetje

SLOVENIJALES

Kulturni obzornik

DOKONČANA FILMSKA SERIJA

„Po poti slovenske državnosti“

Na večer pred dnevom borca so na ljubljanski televiziji sinhronizirali še zadnji televizijski film iz serije »Po poti slovenske državnosti«. Prvih pet filmov so predvajali v aprilu in maju, o čemer je naš list že poročal; zadnji štirje pa bodo na sporedu v novembru za petindvajsetletnico razglasitve republike.

Serijsko so snemali od oktobra lani do konca junija letos. Slikovno in dokumentarno gradivo so poiskali v petnajstih pokrajinskih in republiških muzejih ter na inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, pregledali štiri arhive in obiskali več kot dvesto nekdanjih borcev in aktivistov. Vsaka epizoda je dolga 25 minut, skupna dolžina 3 ure in 45 minut — to je za dva celovečerna filma.

Obravnavana snov je prvič sistematično slikovno in vsebinsko obdelana. Večinoma gre za obravnavo dosežkov, ki jih takrat — v takšnih razmerah in tolikšnem obsegu — ni ustvaril noben drug narod v okupirani Evropi. Zato bi bilo prav, če bi te filme posredovali tujim televizijskim hišam. Kolikor smo se pozanimali, bi se filme dalo tozadevno dodelati in izdelati poljubno število kopij. Filmi pa bi bili primerni tudi za nazorni pouk v naših šolah! Končno bi bilo prav, da bi ljubljanska televizija to svoje hvalevredno delo nadaljevala.

Dokument „SZDL danes“ in priprave za vseljudski odpor in zamozaščito

(Nadaljevanje s 1. strani)

novna naloga krajevnih organizacij, da skladno s posebnostmi vsake krajevne skupnosti in vsakega naselja v njej, zagotovi vzajemno tesno sodelovanje vseh samoupravnih, družbeno politič-

kje je njegovo mesto in kako mu je ukrepati v vsaki situaciji. Od pionirja do upokojenca, ne glede na spol, vsakdo mora biti pripravljen tako v miru kot v najtežjih okoliščinah v vojni, opraviti svojo domovinsko dolžnost.

J. R.

Dragi koroški partizani in prijatelji Koroške!

Da bi zadovoljil svoje bralce — nekdanje koroške partizane in prijatelje Koroške — želi uredniški odbor »Vestnika koroških partizanov« popestriti vsebino in tako ugoditi številnim željam članstva. Pri svojem delu pa zadeva na velike težave, predvsem glede stroškov izdaje glasila in to kljub temu, da do sedaj nismo izplačevali avtorskih honorarjev. Vse stroške smo pokrivali iz sredstev, ki smo jih zbrali z objavljanjem oglasov in s prispevki domicilnih občinskih skupščin. Pri sedanjem obsegu, opremi in številu naklade ter zvišanju cen materiala in storitev, so se stroški tako povečali, da jih odbor ne more več v celoti kriti. Vprašanje rednega izhajanja »Vestnika« smo obravnavali na sejah uredniškega odbora in na redni letni skupščini ter sklenili, da odslej tudi bralci sami prispevamo določen znesek. Računamo, da bi znesek 20 novih dinarjev zadoščal za kritje delnih stroškov in omogočil izdajo štirih števk »Vestnika« letno. Zato vas prosimo, da z uvidenostjo sprejmete sklep osrednjega odbora in na žiro račun: (501-679-1612, odbor koroških partizanov, Ljubljana, Titova cesta 11) nakažete primerno vsoto.

Tovariško vas pozdravljamo!

Uredniški odbor
»VESTNIKA«

glasila koroških partizanov

MAČEHOVSKI ODNOS DO JESENIŠKEGA MUZEJA REVOLUCIJE

Vam je res tako malo mar naša preteklost?

Že leta nazaj se občinski odbor ZZB NOV Jesenice prizadeva, da bi dobil muzej za delavsko gibanje in NOB ustrezne prostornosti in lokacijske prostore ter da bi tako lahko koristneje služil svojemu namenu. V sedanjih pogojih — v sklopu tehničnega muzeja jeseniške železarne — razpolaga s komaj 90 kv. metri površine; preveč oddaljen od prometnega dela mesta, pa ne more prikazati obilnosti bogate zbirke razstavljenih predmetov, ki zgovorno pričajo o burni revolucionarni preteklosti tega kraja.

Letos je bil osnovan poseben odbor z namenom, da pripravi vse potrebno, da se muzej revolucije

stavba dodeljena muzeju revolucije takoj, ko bodo prostori izpraznjeni. Prva seja odbora, ki je bila sredi junija, pa je nakazala vrsto problemov v zvezi z osamosvojitvijo muzeja, adaptacijo zgradbe, zbiranjem denarnih sredstev in obveščanjem javnosti. Druge seje sklicane za 29. junij, se ni udeležila skoraj tretjina povabljenih, za kar ne moremo najti opravičila. »Ne morem razumeti, da je treba danes odgovorne ljudi prepričevati o pomenu muzeja NOB...« je dejal tovariš Tušar, vodja muzeja. Pomen le-tega je podkrepil z naslednjimi številkami: »Sedemnajst jeseniških proletarcev je sodelovalo v španski dr-

Pri Mladinski knjigi v Ljubljani

je pravkar izšla, že nekaj časa napovedana in pričakovana knjiga karikatur

OBRAZ ZARISAN V ČAS

Avtor Borut Pečar je v vsebinsko in oblikovno bogato knjigo uvrstil približno 580 karikatur — sad svojega 15-letnega dela — in jih porazdelil v deset okvirnih skupin:

književnike, likovnike, gledališčne, znanstvenike, častnike, športnike in družbenopolitične delavce. Galerija v čas zarisanih obrazov posameznih osebnosti, bolj ali manj tistih, ki so se izraziteje udejstvovali na območju svojega dela, ki so dajali tak ali drugačen pečat utripu naše sedanjosti; globlje ali plitkeje posegali v kulturno politično in druga družbena območja Slovencev. Karikatura, zlasti na določenih področjih našega družbenega življenja, do zadnjega časa ni bila prav posebno negovana in zaželeno, zato je tembolj razveseljiv pojav take knjige, kakršnih niti veliki narodi nimajo v izobilju. Orožje karikature je smešenje z dobrodušnostjo ali jedkostjo in zaradi tega čisto ni priljubljeno. Poglavitno jedro karikature pa je psihofizično izluščanje neke osebnosti v prepričljivo resničnost njegove prave zunanje in notranje podobe, kar se je Borutu Pečarju domalo v celoti posrečilo. Knjigi je uvod napisal Zoran Kržišnik, uredil in dopolnil s podatki Rado Bordon, medtem ko jo je opremil Aco Mavec.

Č.Š.

osamosvoji in da zainteresira širok krog občinstva; posebno družbeno politične in gospodarske organizacije, ki naj bi to zamisel tudi gmotno podprle. Izdelan je bil še načrt in proračun za ustrezno preureditev notranjih prostorov »Kosove graščine«, ki bi bila kot nalašč za ta muzej. S predelavo notranjih prostorov bi dobila stavba svojo prvotno obliko izpred več kot štiristo let, v pritličju in prvem nadstropju bi bili razstavni prostori, v drugem pa večja predavalnica, pisarne in arhivski prostori.

Občinski odbor ZZB NOV Jesenice ima sicer že zagotovilo, da bo

zavljanski vojni, okoli 1.400 v narodnoosvobodilnem boju, visoko je število interniranih, zaprtih in izseljenih šeststo pa je bilo smrtnih žrtev... »Jesenice so bile med obema vojnama stebere revolucije in so v času vojne nudile okupatorju močan odpor. Zato mora mladina zvedeti za žrtve, je bilo enoglasno mnenje vseh prisotnih. Sklenili so razširiti pripravljani odbor v upanju, da bodo z vztrajnostjo premagane vse težave in da bo jeseniški muzej revolucije, v katerem je shranjeno bogato gradivo naše preteklosti, dobil ustrezne prostore! SREČKO ŠORLI

Zanimivosti

»Prešernova brigada«

Dne. 10. julija je bila v prostorih galerije v mestni hiši v Kranju svečana otvoritev razstave »Prešernova brigada«. V okviru proslave sedemindvajsetletnice ustanovitve sta jo pripravila domicilni odbor VII. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade in Gorenjski muzej iz Kranja. Razstava bo odprta do 30. julija.

Geneza socialističnega realizma

Sovjetski literarni teoretik in zgodovinar D. F. Markov je napisal študijo »Geneza socialističnega realizma«, kjer ne govori o tej umetniški smeri le v okviru Sovjetske zveze, ampak tudi pri slovanskih narodih: na Poljskem, v Bolgariji, na Češkoslovaškem in v Jugoslaviji. Imenovano študijo imajo za zelo aktualno in pri tem poudarjajo, da je le-ta prvi primer pročitve pojavov socialističnega realizma v primerjalni luči.

Afrika — Azija

Sto indijskih pisateljev pripravlja četrto srečanje afriških in azijskih književnikov, ki bo novembra letos v New Delhiju. Na kongresu bodo povabili delegate iz šestdesetih afriških in azijskih držav zraven pa še opazovalce iz socialističnih držav ter tiste predstavnike zahodnega sveta, ki »se ne strinjajo z afroazijskim literarnim gibanjem«. Na dnevnem redu bodo naslednje točke: vloga pisateljev v boju proti imperializmu; novi vidiki afroazijskega literarnega ustvarjanja v osvobodilnem boju; stališče afroazijskih pisateljev do tiska, tradicije ter razvoja nove literature.

Največji spomenik

Največji spomenik na svetu so obrat ameriških predsednikov Washingtona, Jeffersona, Lincolna in Roosevelta, vklesani v Mount Rushmore v Južni Dakoti (ZDA). Visoki so okoli 140 metrov, v letih 1926 do 1941 jih je izklesal ameriški kipar Gutzon Borglum s pomočniki.

Sveto pismo v Moskvi

Po petnajstih letih je v Moskvi ponovno izšlo Sveto pismo in sicer s tekstom, ki ga je odobril sinod ruske pravoslavne cerkve. Nova izdaja je opremljena z zemljevidom v barvah ter z reprodukcijami zelo starih ikon celo iz štirinajstega stoletja.

Razočarani pesnik

Eugene McCarthy, senator demokratske stranke, ki je leta 1968 imel precej možnosti, da bi postal kandidat za predsednika ZDA in ki se je posebno izkazal v kampanji za prekinitve vojne v Vietnamu, je dobil nagrado 500 dolarjev za zbirko pesmi. Znano je, da se McCarthy ukvarja s poezijo, vendar ni nihče mislil, da je to resno. Tako je malo manjkalo, pa bi Amerika dobila prvega predsednika — pesnika. Toda Eugene McCarthy meni, da sta ameriška politika in poezija nezdružljivi, zato je sklenil, da ne bo kandidiral niti za senatorja.

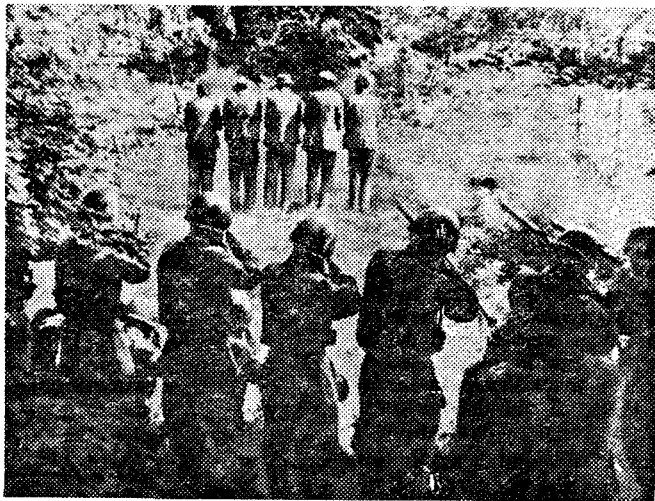
Akademija narodne pesmi

V kratkem bodo Poljska, Nizozemska in Italija sledile zgledu Francije in ustanovile akademijo narodne pesmi. Kot je znano, so v Franciji ustanovili tako akademijo že pred devetimi leti in jo vodi Robert Mallat. Kmalu bodo podobne akademije ustanovile še Belgija, Jugoslavija, Nemčija in Kanada. Na Poljskem pa bo avgusta v Sopotu prva konferenca tajnikov takih akademij.

Prepoved »Dimitrogradske kronike«

Okrožni javni tožilec v Leskovcu Blagoje Gligorijević je objavil sklep o začasni prepovedi prodaje knjige »Dimitrogradska kronika«, ki jo je v bolgarskem jeziku izdalo časopisno-založniško podjetje Bratstvo v Nišu. Sklep je pojasnil s tem, da v knjigi vloga komunistične partije Jugoslavije med narodnoosvobodilnim bojem v tem kraju ni pravilno ocenjena.

Partizanska ljudska pesem

Kosci

Babnopoljci so kosili
tam nad cesto v Jermendol,
vriskali in se šalili
tam nad cesto v Jermendol.

Svetle kose so brusili
tam nad cesto v Jermendol,
na nevarnost pozabili
tam nad cesto v Jermendol.

Mimo Lahi so krenili
in s kopiti jih pobili
tam nad cesto v Jermendol.

Kose so v redih ležale
in jim večno luč sijale
tam nad cesto v Jermendol.

Vinko Sumrada-Radoš

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

Vojaška veda in tehnika

Ameriške letalske izgube v Vietnamu

Ameriško obrambno ministrstvo je pred kratkim objavilo podatke o izgubah, ki jih je letalstvo pretrpelo v Vietnamu. Američani priznavajo, da so doslej izgubili v vietnamski vojni 6.592 letal, torej po tisoč letal letno oziroma tri letala dnevno. Vrednost vseh teh letal znaša 5.200 milijonov dolarjev.

Iz objavljenih podatkov ni razvidno, koliko letal je bilo sestreljenih, koliko pa je bilo uničenih zaradi neugodnih vremenskih okoliščin in iz drugih razlogov. Prav tako ni znano, koliko helikopterjev so Američani izgubili v Vietnamu. Po izjavah nekaterih odgovornih ameriških funkcionarjev je mogoče ugotoviti le to, da so v zadnjem času precej helikopterjev izgubili zaradi napadov s raketaми, protiletalskim topništvom in drugim orožjem, ustrezno število helikopterjev pa so raketne in mine uničile tudi na tleh.

Opuščanje ameriških pomorskih operacij v Vietnamu

Če je verjeti izjavi ameriškega mornariškega ministra, bodo ameriške vojne ladje izvajale bojne operacije na območju Vientnama le še do konca leta. Takrat nameravajo izročiti saigonski vladi še zadnjih 125 ameriških rečnih patrolnih čolnov, s tem pa bo južnovietnamska vojna mornarica imela skupno kar 650 patrolnih čolnov. Nekaj ameriških oficirjev in vajakov bo še ostalo, namenjeni pa so za urejanje novih posadk in za oskrbovanje. Že sedaj je v južnovietnamski vojni mornarici približno 40.000 mornarjev. Po velikosti je ta mornarica na devetem mestu na svetu.

Ameriška vojna mornarica, ki je udeležena v vietnamski vojni, se po številu pripadnikov zmanjšuje: lani je stela 38.000 moških, letos 27.000, v naslednjem letu pa bo na vietnamskem območju ostalo le še 15.000 ameriških mornarjev. Toda število ladij ameriškega 7. ladjevja, ki se zadržuje v vodah jugovzhodne Azije in ki se od tod ne namerava umakniti, bo še nadalje ostalo isto.

Neuspeh radioteledirigiranih helikopterjev

Ameriško mornariško ministrstvo je objavilo natečaj za tako imenovani načrt LAMPS, ki se nanaša na izdelavo novega tipa protipodmorniškega helikopterja. Letal naj bi bil namenjen za oborožitev ameriških fregat in rušilcev, nadomestil pa naj bi brezpilotne teledirigirane helikoptere DASH. Te helikoptere je so že umaknili s vseh novih ali moderniziranih rušilcev, pustili pa so jih le na starih rušilcih. Potemtakem sedaj nima protipodmorniškega helikopterja nobena ameriška fregata ali eskortni rušilec, hangarje pa uporabljajo kot ladijska skladišča za najrazličnejšo robo.

Natečaj zahteva, naj novi helikopter ne bo težji kot 3.500 kg in da lahko vzdrži v zraku vsaj dve uri.

Obnavljanje grške vojne mornarice

Grška vojna mornarica je sicer precej močna, toda njene ladje so zastarele. Tako na primer ima dve dizelski podmornici iz leta 1943, šest 25 let starih rušilcev razreda Fletcher, ki imajo po 3.000 ton, dva še starejša 1.500-tonska rušilca, štiri eskortne rušilce po 1.900 ton iz leta 1944, osem eskortnih ladij, dva minonosca, šestnajst oblačnih minolovcev, pet 150-tonskih hitrih patrolnih ladij, šest hitrih torpednih čolnov norveškega tipa nasty in še nekaj desantnih ladij.

Izmed vseh naštetih vojni ladij so sodobni le torpedni čolni. Zato je grška vlada sklenila v Franciji naročiti štiri 220-tonske raketne čolne, ki dosežejo hitrost 77 km na uro. Čolni bodo pomembno ofenzivno orožje glede na to, da bodo oboroženi s raketaми »morje — morje«. Razen tega je Grčija že leta 1968 naročila v Zahodni Nemčiji tudi štiri tisočtonske podmornice.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

VOJAŠKI PROGRAMI ZAHODNE LETALSKE INDUSTRIJE

Jutrišnje vojno letalstvo

Letalska industrija v zahodnih državah se bori s hudimi težavami, ki se med drugim odražajo tudi v odpušcanju zaposlenih. Tako na primer znano ameriško podjetje Lockheed napoveduje izgubo v višini 700 milijonov dolarjev, ki je ne bo moč nadomestiti s 500 milijonov dolarjev, kolikor znaša vrednost naročenih transportnih letal C-5A in raketnih izstrelkov poseidon, s katerimi bodo oborožene ameriške podmornice. Poslovni promet ameriške letalske industrije bo v tem letu znašal 27 milijard dolarjev, kar je za 10 odst. manj kot leta 1968, ko je bila vrednost letalske proizvodnje v primerjavi z drugimi leti najnižja. Kljub velikim težavam pa na Zahodu še nadalje prevladuje ameriške letalska industrija.

V proračunskem letu 1970/71 pripravljajo v zahodnih državah vrsto novih letal in helikopterjev.

STRATESKA LETALA

V Združenih državah Amerike delajo na treh načrtih, in sicer:

— še nadalje razvijajo strateški bombnik B-1, za kar bodo letos porabili 100 milijonov dolarjev;

— razvijajo sistem za alarmiranje in nadzorovanje, vgrajen v letala; 87 milijonov dolarjev je namenjeno za razno opremo, 5 milijonov pa za novi radar, ki bo lahko sprejemal signale tudi iz obzorja;

— za projektiranje novega lovca prestreznika v okviru protiletalske obrambe je namenjeno 2.500.000 dolarjev.

TAKTIČNA LETALA

V Združenih državah Amerike pripravljajo vrsto novosti. Kar 567 milijonov dolarjev je odobrenih za nakup 40 lovcev z gibljivimi krili E-111, 120 milijonov dolarjev za dvomotorno letalo za odkrivanje oddaljenih ciljev E-2C, 192 milijonov dolarjev za nakup osmih mornariških letal E-6B, ki so izboljšana verzija letal intruder, in 13 milijonov dolarjev za jurišna letala A-6, ki lahko lete ob vsakem vremenu.

Vendar to še ni vse. Američani se zelo zanimajo za angleško bojno letalo harrier, ki se odlikuje po tem, da se lahko dviga in pristaja navpično. Kupili bodo 18 letal in jih prepustili mornariški pehoti, to pa jih bo stalo 118 milijonov dolarjev.

Albanske oborožene sile

Oborožene sile Albanije sestavljajo operativna vojska in sile notranje varnosti. Sprva so bile te sile organizirane v skladu z načeli, po katerih je zasnovana organizacija oboroženih sil dežel varšavskega sporazuma in oborožene predvsem s sovjetskimi orožjem in opremo. To je bilo takrat, ko je bila Albanija še članica varšavskega sporazuma, iz katerega pa je izstopila že pred več leti. Po tem dogodku je v albanskih oboroženih silah prišlo do pomembnih sprememb.

Po pisanju znane publikacije »Vojaško razmerje sil za leto 1969—1970«, ki jo izdaja Institut za strateške raziskave v Londonu, albanske operativne sile sestavljajo kopenska vojska, letalstvo in mornarica, štele pa naj bi skupno 38.000 moških. V Albaniji imajo teritorialni princip mobilizacije z namenom, da bi lahko kar najhitreje dopolnili sedanjost in sestavili nove enote. Vojaški proračun za leto 1969 je znašal 420 milijonov lekov (105 milijonov dolarjev), to pa je 3,4 odstotka narodnega dohodka oziroma 34 dolarjev na prebivalca.

lijonov dolarjev. Še več jih bo stal nakup enomotornih reaktivnih letal za napade na kopenske cilje corsair-2. Za to so namenili 386 dolarjev, letala pa bo uporabljalo ne le vojno letalstvo, temveč tudi vojna mornarica.

Med drugimi novimi letali je treba omeniti še lovca F-14, ki bo dosegel hitrost 2.500 km na uro, namenjen pa je za vojno mornarico (za iskovanje dela je namenjenih 325, za nakup letal pa 658 milijonov dolarjev), lovec F-15, ki je podoben letalu F-14, vendar prilagojen za potrebe vojnega letalstva, (370 milijonov dolarjev) in letalo AX za protigverilske akcije (28 milijonov dolarjev).

V Evropi se na tem področju tudi dogaja precej novega. Velika Britanija bo dobila 90 novih jurišnih lovcev harrier za napade na cilje na tleh, ki se dviga in pristaja navpično. Za Britance je zelo zanimiv tudi jurišni lovec prestreznik BAC lightning, ki ga izvažajo zlasti v Saudovo Arabijo in Kuvajt. Še nadalje razvijajo britansko-francosko letalo jaguar. Prvih šest prototipov že preskušajo, serijsko pa ga bodo začeli izdelovati v naslednjem letu. Britanci in Francozi so doslej naročili 400 letal te vrste.

Francozi izdelujejo mirage—III zase in mirage-V, ki ima bolj preprosto opremo in radarje) za izvoz, preskušajo pa prototip G, ki ima gibljiva krila.

Že letos bo končan prototip novega letala MRCA, ki je namenjen za najrazličnejšo uporabo. Zanj se evropske države zelo zanimajo in so doslej naročile Nemčija 600, Velika Britanija 385 in Italija 200 letal. Pripravljajo pa še tako imenovani mini MRCA, ki naj bi bil nekoliko slabši in tudi cenejši od prejšnjega in za katerega se zlasti zanimajo Nizozemska, Norveška in Kanada.

Avijacija naše sosede Italije proizvaja dvomotorno reaktivno letalo G-91Y, ki je poboljšana verzija enomotornega šolskega letala G-91. Namenjeno je za izvidništvo in podporo enotam na tleh. Proizvajajo pa ga ne le za svoje potrebe, ampak tudi za izvoz. Razen tega Italijani izdelujejo po ameriški licenci letalo F-104S. Napravili bodo 165 letal te vrste. Tudi Zahodna Nemčija proizvaja ta letala, vendar verzijo G.

Na področju letalske industrije so zelo močni tudi Švedi. Za potrebe švedske in danske vojske pripravljajo letalo saab draken J-35 XD, ki je namenjeno za napade z majhnih višin. Drugo novo letalo je saab 105. To je dvomotorno šolsko letalo, ki jih je 150 naročila švedska, 40 pa avstrijska vojska. Verzijo tega letala 105-XT, namenjeno za napade na cilje na tleh, pa bodo začeli izdelovati že letos.

Na področju letalske industrije so zelo močni tudi Švedi. Za potrebe švedske in danske vojske pripravljajo letalo saab draken J-35 XD, ki je namenjeno za napade z majhnih višin. Drugo novo letalo je saab 105. To je dvomotorno šolsko letalo, ki jih je 150 naročila švedska, 40 pa avstrijska vojska. Verzijo tega letala 105-XT, namenjeno za napade na cilje na tleh, pa bodo začeli izdelovati že letos.

TRANSPORTNA LETALA

Združene države Amerike bodo največ denarja porabile za nakup novih letal C-5A. Prizadevajo si, da bi čimprej imele štiri skvadrona (81 letal) teh največjih transportnih letal na svetu, izmed katerih vsako lahko ponese 100 ton tovora. V te namene bo šlo 624 milijonov dolarjev.

V vojaške namene pa preurejajo letalo DC-9, ki naj bi ga uporabljali za prevoz ranjencev. To opravilo bo Američane stalo 39.500.000 dolarjev.

Kar zadeva nova transportna letala v Evropi, je treba omeniti zahodnonemško transportno letalo Do-31, ki naj bi se dvigalo in pristajalo navpično. Uresničitev načrta pa je odvisna od finančne podpore ameriške nacionalne agencije za astronautiko in vesolje NASA, zakaj brez njene pomoči bodo Nemci opustili svoj načrt.

Zanimivo je tudi francosko transportno letalo breguet 941-S, ki za vzletanje in pristajanje potrebuje krajšo stezo od drugih letal te vrste. Za letala, ki jih že

preskušajo, se zanimajo še druge države, med njimi tudi Italija in Belgija.

PROTIPODMORNISKA LETALA

Američani pripravljajo dve posebni letali, ki sta namenjeni za iskanje in uničevanje nasprotnikovih podmornic. Prvo je štirimotorno letalo P-3C. Takih letal bodo v naslednjem letu nakupili za 169 milijonov dolarjev. Drugo letalo, S-3A, pa je reaktivni dvomotornik, ki ga bodo začeli serijsko izdelovati šele čez dve leti.

Za Američane je značilno, da so pri uresničevanju svojega letalskega programa samostojni in ne potrebujejo sodelovanja kakšne druge države. Kar zadeva sam program, vidimo, da se spet vračajo na bombnik s človeško posadko (B-1) in da razvijajo dve novi letali, ki naj bi jim zagotovili premoč v zraku (F-14 in F-15). Pri tem pa še nadalje izdelujejo že preskušena letala, kot so phantom, skyhawk in corsair. Njihova prizadevanja v zvezi s strateškim transportnim letalom C-A si je moč razlagati s potrebami, ki jim jih narekuje vietnamska vojna in njihova prisotnost v vseh delih sveta.

V nasprotju z ameriškimi pa je za evropske programe značilna nujnost meddržavnega sodelovanja, ki se nanaša predvsem na konstruiranje novega taktičnega letala. To naj bi nadomestilo nekatere zastarele ameriške modele. Razen tega je poudarek evropske letalske industrije na sorazmerno preprostih šolskih letalih, katerih verzije je moč uporabljati za podporo kopenskih enotam (jaguar, saab 105 itd.). Medtem ko angleška letalska proizvodnja nekoliko pada in ko v Franciji še vedno igrajo ameriške licence pomembno vlogo, je v Zahodni Nemčiji nastalo precej novih projektov, ki se nanašajo predvsem na letala za navpično vzletanje.

Konjiček Pava Matulića

Buchenwald, Auschwitz, Dachau... Ob teh imenih ni potrebna nobena beseda več. Zakaj: vse se ve. Tamkaj, med žično ograjo, so ljudi preimenovali v številke. In številka 35.486, prišita na praga logoraški obleki je še zelo dobro ohranjena: za Pava Matulića, ki je kot sedemnajstletni fant neke deževne septembrske noči prestopil vrata Buchenwalda in — kakor pravi sam — izgubil vsako upanje, da bo še kdaj videl svoj rodni Omiš. Da, zanj je ta obleka mnogo več kakor samo spomin. Pa tudi ni samo edini spomin! Matulić je sledi svojega, a ne samo svojega logorovanja v koncentracijskih taboriščih spremenil v nekakšen hobi: že 25 let zbira predmete iz koncentracijskih taborišč.

»Začel sem pravzaprav tedaj, ko sem zapustil Buchenwald. Tedaj sem pomislil: kako bi bilo, če bi svoje logorsko oblačilo strpal v culo in ga prinesel domov? In sem ga prinesel, obleko, na kateri je višita številka 35.486. Imam tudi koščke papirja, na katere sem od časa do časa zapisoval taboriščni jedilnik,« pripoveduje Pava Matulić. »Na primer, kaj smo dobili 21. junija 1944. leta: 15 dkg kruha (nekakšna črna, kot zidak težka snov!), pol litra juhe (voda, s tremi koščki repe!) in tanko rezino salame. Za to hrano smo morali 14 ur na ledu, snegu in mrazu drobiti kamenje v taboriščnem kamnolomu...« (Hrani tudi košček kamna iz omenjenega kamnoloma).

V nenavadni zbirki, ki jo ima P. Matulić, so tudi pisma iz taborišča, taboriščne dovolilnice in

osebne izkaznice, dalje nekakšna »spominska knjiga« s podpisi okoli 150 jugoslovanskih taboriščnikov iz Buchenwalda. Hrani tudi žilico, ki jo je izrezal neznan taboriščnik, zraven nje pa je jedilni pribor, kakršnega je uporabljala uprava taborišča, otroški in fantovski (Favove) taboriščni čevlji (cokle!), rumena Davidova zvezda itd. Posebno vrednost ima v zbirki tudi dnevnik ilegalnega bataljona jugoslovanskih internirancev v Buchenwaldu. Skupaj z drugimi ga je pisal njegov komandant Splitčan Frane Trumbić (napisana so imena, naloge, dnevna povelja itd.).

»Zbirka vsebuje okoli 350 predmetov. Toda, da jih imam toliko, to ni samo moja zasluga,« omenja Pavo, »zakaj nekatere predmete so mi poklonili nekateri preživeli taboriščniki. Tako mi je dal Ivan Slade iz Splita tri prstane in vžigalnik, vse to pa je naredil neki Rus. Tudi tobačnica je delo nekega taboriščnika Čeha. Žal se ne spominjam njihovi-

vih imen. Tudi baptist Feilen je nekakšen spomin iz Buchenwalda. Ta taboriščnik, Nemec, je rešil mnogo trpinov in mnogo nam je pomagal. Utrdili smo medsebojne zveze in se obiskujemo.«

V Matulićevi zbirki so ohranjeni orumeneli primerki časopisa »Naš glas, ki ga je izdal Jugoslovanski komite v Buchenwaldu, dalje primerki glasila slovenskih taboriščnikov iz Dachaua »Dachauski poročevalec, a tudi številni bilteni taboriščnih združenj iz Poljske, Češkoslovaške, Francije, Nemčije, SZ, Belgije in Nizozemske. Matulić ima tudi dragoceno zbirko znamk in dopisnic (okoli 70 popolnih serij), domačin in tujih, katerih tematika so taborišča. Bogato pa ima tudi zbirko knjig o taboriščih.

25 let — to je mnogo, ali pa malo let, kakor se vzame, in kakršna je za koga ta doba. Toda sedaj se je Pavo Matulić odločil: svojo zbirko bo preselil v muzej v Omišu, kjer bodo uredili poseben oddelek za taborišče.

PARTIZANSKE UKANE

„Vse tri čete — juriš!“

Avgusta 1941 je četa »Radoje Marić« iz Uziškega partizanskega odreda taborila na Drezniški gradini. Partizani so pogosto odhajali med ljudi v vasi. V Zlakusi se je sestanka, na katerem so razpravljali o vstaji, udeležilo več kot šestdeset kmetov. V taborišču pa so priredili miting, na katerega je prišlo približno petsto ljudi.

Četa je postajala čedalje večja in močnejša. Hkrati s tem so se tudi Nemci in »srbska« policija pripravljali na akcijo, s katero so nameravali uničiti četo Radoje Marić kot najnevarnejše in bržkone tudi največje žarišče vstaje na območju Uzica.

Nekega večera je pet bojnih skupin, v katerih je bilo kakih šeststo Nemcev in domačih izdajalcev ter s tremi topovi (1. bataljon 725. pehotnega polka), obkolilo Drezniško gradino. V Uziču so zvedeli za sovražnikovo nakano v zadnjem hipu, ko so bojne skupine že krenile nad partizane. Zato ni bilo prav nobene možnosti, da bi četo o nevarnosti, ki ji je grozila, obvestili, preden bi sovražnik prispel v bližino taborišča. Četo partizanska organizacija ni mogla storiti ničesar. Razen tega se je našel še izdajalec, neki kmet iz Potpeca, ki je sovražniku natanko povedal, kje je taborišče partizanske čete.

Ponoči so Nemci in domači izdajalci sklenili obroč okrog čete na Gradini. Sovražnikovih vojakov je bilo šeststo, partizanov pa le dvainštirideset. Petnajst na enega! Za prvi večji boj, ki naj

bi ga imela ta četa, je to bilo zelo neugodno razmerje. Sicer pa je tako bilo vso vojno.

Kljub temu je teh dvainštirideset partizanov storilo vse, kar je bilo v njihovi moči. Pravi podvig...

Ko se je zdanilo, je bil sovražnikov obroč že povsem sklenjen. Napad ob zori, v prvih jutranjih urah, je bil za Nemce eno izmed osnovnih pravil. Četa Radoje Marić ni še ničesar slutila. V taborišču je bilo vse mirno. Četni komisar Aleksa Dežović je bil odšel s še enim partizanom v Uziče, da bi tam popravili dva pokvarjena puškomitraljeza. Komandir Slobodan Sekulić je z Miladinom Popovićem in Acom Vučkovićem prav takrat krenil proti studencu, ki je bil od taborišča oddaljen kakih sto metrov, da bi se umil. Drugi borci pa so čakali na zajtrk.

Tedaj je stražar pred taboriščem zagledal na bližnjem grebenu dva človeka, moškega in ženskega. Mahala sta z robci. To sta bila Milan Mijalković-Čiča, inštruktor KP KPJ za Srbijo in Olga Djurović, učiteljica. Ta dva sta že zvečer krenila po partijskem poslu iz okrožnega komiteja v četo in ko sta spotoma opazila Nemce, sta nameravala čimprej obvestiti borce o tem. Toda stražar ju ni razumel, čeprav se mu je dozdevalo, da mora biti nekaj narobe.

Medtem so se že oglasili sovražnikovi mitraljezi. Streljati sta začela tudi Čiča in Olga. Proti sovražnikovim vojakom, ki so ju bili opazili in začeli obstreljevati, sta odvrгла tudi ročne bombe, toda takoj zatem sta se pod mitralješkimi rafali zgrudila mrtva. Če ne bi bila tadva naletela na Nemce, bi bilo prenehanje popolno.

Vladan Rosić, pomočnik političnega komisarja, je hitro zbral četo, jo razdelil v dve skupini in ukazal umik proti ostremu in visokemu grebenu Gradine, kjer so bili še nejudgodnejši položaji. Nemci so kaj hitro odkrili četno taborišče in ga napadli z vseh strani. Nastal je pravi pekel. Medtem je prihitel tudi komandir Sekulić s Popovićem in Vučkovićem. Takrat pa so bili Nemci že na vseh bližnjih vrhovih. Partizani so se znašli v težavah, po mnenju nekaterih celo že v brezupnih razmerah.

Komandir neke enote domačih izdajalcev, nekdanji žandarmerijski kapetan, je na ves glas ukazoval svojim kolonom, naj grejo naprej. Partizanski komandir Se-

kulić pa ga je kmalu opazil in je hitro poklical predse že takrat znanega strelca Milenka Pandžo ter mu ukazal:

»Pomeri na onega, ki stoji in maha z rokami! To je njihov poveljnik.«

Pandžo ni zgrešil. Žandarmerijski kapetan se je zgrudil in utihnil. Hladnokrvni in iznajdljivi komandir Sekulić pa se je zatekel k zvijači in zavpil:

»Vse tri čete — jutriš na Nemce in žandarje!«

Sovražnikov ogenj je za hip prestal. Nemci so bili presenečeni. Med njimi je bilo precej domačih Nemcev, ki so razumeli naš jezik. Od kod partizanom kar tri čete? Saj so bili vendar obveščeni, da je tu največ sto partizanov.

Sekulić je takoj izkoristil zmedo, ki jo je bil s svojo ukano povzročil v sovražnikovih vrstah. Prvi vod je med nenehnim obstreljevanjem začel lezti po pobočjih Gradine proti grebenu, nato pa proti vasi Drezniku, drugi vod pa je medtem obstreljeval sovražnika na bližnjih vrhovih. Kasneje se je tudi ta umaknil proti Gradini. Boj je ponehal šele opoldne, ko se je četa že dokončno prebila iz obroča. Nemci so medtem privlekli topniško baterijo in pet ur nepretrgoma obstreljevali Gradino, čeprav takrat ni bilo tam nobenega partizana več.

Četa je v tem nepričakovanem spopadu izgubila šest borcev, dva pa sta bila ranjena. Kar zadeva Nemce in domače izdajalce, so kmetje kasneje našli sedemindvajset njihovih trupel. Med njimi je bil tudi žandarmerijski kapetan. Sovražnik se je za poraz maščeval tako, da je v bližnjih vaseh požgal štirinajst hiš. Padlega partizana Dragomira Paunovića, ki je bil doma iz Zlakuse, pa so odvezli k železniški progi in ga pri zapornicah že mrtvega obesili. Ob tej priložnosti so pobili tudi nekaj kmetov. Za vsak primer pa so se v svojem poročilu hvalili, da so na Gradini pobili »osemintrideset banditov«.

Po tem boju je četa imela dolg pohod. Umaknila se je na Brezovik pri Zaglavku, ki leži v račanskem okraju. Takoj zatem pa je napadla Kremno, Jelovo goro in še druge kraje. Nemci so hoteli četo na vsak način uničiti in so v ta namen privlekli topove celo iz Uzica. Partizansko četo pa to ni motilo in izvajala je akcijo za akcijo. Kljub hudim bojem so v njene vrste stopali mnogi novi borci.

JOVAN RADOVANOVIĆ

Kako je pobič razorožil Nemca?

V 13. hercegovski brigadi so imeli konec 1944 in v začetku 1945. leta za kurirja nekega fantiča iz Mostarja. Imel je oster jezik, vendar je bil tudi za delo zelo uporaben. Zaradi njegove nagle jeze in kljubovalnosti se ga je oprijel vzdevek Osa. Kot kurir pa je bil pogumen in sposoben. Ukaz svojih poveljnikov je uspešno izvajal.

V začetku leta 1945 se je 13. hercegovska brigada zadrževala na položajih na Ivan planini. Nemci so tam izkopali strelske järke in zemljanke, uredili bunkerje in zaklonišča ter se trdovratno branili. Sneg je bil globok, pa tudi mraz je bil strupen. Partizani so nenehno napadali. Boji so bili zelo ostri. Osa je bil še majhen in brez izkušenj, vendar je večkrat sitnaril, naj ga pošljejo na položaj, da bi se tudi on boril. Brigadni komandant pa mu ni ustregel, ker se mu je smilil in ga ni želel pošiljati v tako hude napore. Zato se je Osa, če ni imel kakega drugega dela, vrtel okrog kuharjev, ki so borcem na položajih raznašali hrano. Prosil je tudi Djurdja:

»Dovolj, da se vam tudi jaz pridružim in vičim«

»Molči, otrok!« ga je zavračal Djurdja, ki je bil njegov rojak in sta se zelo dobro razumela. »Bolje ti je, če se držiš štaba.«

Osa pa še ni odnehal: »Samo enkrat mi to dovoli!« Naposled se je Djurdja le vdal: »Prav, pa pojdim! Samo glej, da se boš hitro vrnil...«

Djurdja si je pri tem mislil: »Saj do tja ni daleč in se mu na poti nima kaj zgoditi. Naj otrok vidi, kakšno je življenje na položajih in kako se naši bore. Tako si bo vsaj potešil svojo radovednost.«

Takoj zatem je Osa brez komandantove vednosti z majhno italijansko puško prek ramena krenil s konjem, ki je bil otovor-

jen s polnimi posodami hrane, proti položajem. Bil je silno zadovoljen, da bo videl, kako je na položajih. Ker pa je hitel tudi zato, da ga ne bi videl komandant, se mu je primerilo, da s svojo italijanko ni vzel municije s seboj. Na to se je spomnil šele takrat, ko je bil že na pol poti. Vrniti pa se ni hotel, ker ga je bilo sram, pa tudi tovariši bi se mu lahko rogali.

Mračilo se je že, ko se je Osa bližal položajem. Nenadoma se mu je zazdelo, da se v bližnjem grmu nekaj premika. Takoj je zaustavil konja, snel puško z ramen in se prikril za bližnje drevo. In res, zagledal je Nemca, kako se skrivoma plazil med grmovjem. Osa je takoj vedel, kaj mu je storiti. Nameril je s puško na Nemca v prepričanju, da Nemec pač ne more vedeti, da v njegovi cevi ni naboja, in se zadril:

»Kvišku roka!« Presenečeni Nemec je ubogljivo dvignil roki.

»Odloži orožje!« Nemec ni videl nobenega izhoda in je vrgel svojo brzostrelko v sneg.

»Obrni se!« je poveljeval Osa.

Ko mu je Nemec pokazal hrbet, je Osa kot na krilih planil proti brzostrelki in jo pobral. Brž ko je jo imel v rokah, se je brezskrbno napolnil s svojimi ujetnikom proti položajem. Kmalu zatem je bil s konjem in ujetim Nemcem že med svojimi tovariši. Vsi so se presenetili, ko so zagledali Nemca.

»Kaj pa naj to pomeni?« je mladega kurirja povprašal bataljonski komisar in se oziral po razoroženem Nemcu ob konju.

»Tovariš komisar,« je poročal Osa, spotoma sem ujel tega Nemca in pripeljal hrano za tovariše.«

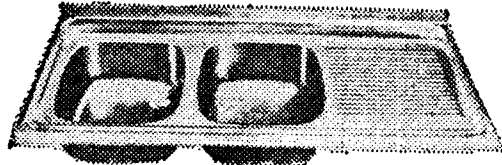
Odtlej pa vse do konca vojne je Osa ponosno nosil brzostrelko, ki jo je bil tistega dne zaplenil.

JOVAN RADOVANOVIĆ

Še 17 letališč lokalnega letalskega omrežja

Do leta 1975 bodo v naši državi zgradili še 17 letališč. Predvideno je, da bodo letališča v naslednjih krajih: v Nišu, Kragujevcu, Somboru, Osijeku, Slavon-skem Brodu, Tuzli, Banjaluki, Mariboru, Zablaku, Ivanku, na Zlatiboru, Kopaoniku, Djerapu in v Bihaču (Plitvice). Letališča pa bodo tudi na otokih Visu, Hvaru in Korčuli. To bo mreža za lokalni letalski promet, ki jo bodo zgradili potem, ko bodo dokončali 12 mednarodnih letališč, ki so sestavni del srednjeročnega načrta razvoja Jugoslavije. Predvidevajo, da bodo najprej zgradili letališča v Nišu in na Visu, ker so za gradnjo že zagotovljena sredstva.

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

217

s katerim izmed njih kaj imela, saj so ljudje tako kot vi, pa tudi dobri so vmes, niso vsi Hitlerjanci.«

»Zelo zanimivo, zelo...« je mrmral moj prijatelj. »Toda zakaj niste o njej že povedali domačim terencem? Jaz o tem še nisem nikjer nič slišal.«

»Saj smo povedali, pa tudi sama se jim je že ponujala. Toda ne zaupajo ji, ne vem zakaj. Eden izmed domačinov, ki je bil pri vojaki v Nemčiji, jo je baje nekeje videl. Brž je raztrobil, kako se je vlačila z vojakom kar na debelo. Najbrž mu kdaj ni ustregla, pa se ji je zdaj tako maščeval. Spet nekdo drugi pa je namignil, kako je najbrž Irena nevarna ženska, da jo je videl v Mariboru hoditi s skrivnostnim civilistom. Zakaj je ta jezen nanjo, je vsakomur jasno. Njegovega očeta so fantje oklali, ko je voglaril pri Irenini materi...«

»Bi šla pogledat to čudovito lepoto?« me je vprašal prijatelj.

Takoj sem privolil, saj me je že pošteno pestila radovednost, kakšna čudovita rožica cvete v teh odročnih krajih. Tedaj pa se je vmešala starejša. V njenih očeh sem zagledal divjo ljubosumnost.

»Kaj bi oba hodila,« je rekla. »Naj pride raje sama. Ponjo pojde naša, saj imamo tam našo sekuro. Posodili smo jo, zdaj pa jo potrebujemo. Pa še poti ne bosta našla, tako je skrita tista njena kočica.«

Ni se mi ljubilo motoviliti se po pohorskih gozdovih, posebno ne pod noč, zato sem bil brž zadovoljen, prijatelj pa tudi ni ugovarjal. Se dosti se bova nahodila... Sam ne vem, kdaj je izginila iz hiše najmlajša, spominjam se samo, kako je prišla že o mraku v hišo in rekla, da bo Irena vsak trenutek tukaj.

Ženske so nama skuhale imenitno večerjo, popil sem merico močnega mošta in nestrpen sem postajal, kakšna je Irena. Komaj smo odložili žlice, že smo zaskočili pred hišo korake. Vstopila je kot

218

duh, mene bi pa skoraj vrglo na stol, tako sem se začudil. Tako lepih žensk kot je bila ona, je res zelo malo na svetu, sem takoj ugotovil. Pa napravljena kako je bila za tukajšnje kraje! Nosila je gladko, tesno obleko z globokim izrezom, ustnice je rahlo nardecila. Prav za naju se je tako napravila. Pa lasje! Do ramen so ji valovali, rumeni kot zrelo žito, oči modre in globoke, vitka, toda skladna postava.

Pozdravila naju je ponižno kot bi bila ne vem kakšna veljaka. Prijatelj jo je začel spraševati, kje je bila in kaj je počela v Nemčiji. Iz njenih odgovorov sem takoj spoznal, da je izobražena ženska. Pogovor je nanesel tudi na dogodek pred vojno, ko so jo izključili iz šole.

»Nič posebnega ni bilo,« je skromno dejala. »Mi dijaki smo se marsikaj pogovarjali, med nami jih je bilo tudi nekaj komunistov. Nekoč bi morala odnesti nekakšne letake nekam na deželo. Spotoma sem se najbrž precej neumno obnašala ali pa sem bila izdana. Orožniki so me ustavili, preiskali in našli letake. Nekaj dni so me imeli zaprto, lagala sem jim, kako sem letake nekeje našla in jih hotela porabiti za stranišče, pa mi niso verjeli. Izpustili so me, toda letela sem iz šole in moje podatke so imeli v policijski kartoteki. Ko so prišli Nemci, so jih našli in takoj sem bila spet pod nadzorstvom. Ko so se začeli pri nas partizani, so me poklicali in mi dali izbiro. Ali delat v Nemčiji ali vohunit za našimi ljudmi. Izbrala sem delo. Ko je umrla mati, so me že silili, naj vstopim v igralsko skupino, ki bo zabavala vojake na fronti. Upreti se bi pomenilo priti v koncentracijsko taborišče, privoliti pa... Kaj delajo med vojske take skupine, kjer je več kot sto žensk, menda veste? Malo plešejo, malo pojejo, vse drugo pa je...«

Privolila sem, da vstopim v tako skupino, upala sem, da se mi bo posrečilo pobegniti, tedaj pa sem

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

»Katera Irena?« je vprašal moj prijatelj. Starejša je nato takoj začela pripovedovati življenjsko zgodbo tega hribovskega dekleta. Kako je vsega presit letovišar zapeljal njeno ubogo mater in jo nato nosečo pustil na cedilu, kako je hodila v Mariboru v šolo, pa so jo izključili zaradi nekakšnih letakov in se je morala nato učiti za frizerko. Prve dni vojne pa so jo Nemci poslali delat nekam na Dunaj. Najbrž so zvedeli, da je imela zveze s komunisti, pa so ji namenili drugačno vlogo. Povrh so najbrž tudi opazili, kako lepa je. Vojakom naj bi bila v zabavo v nekem letovišču ali nekaj podobnega...

»Meni je pripovedovala, kako je zvedela za njihove naklepe in jim ušla,« je dodala najmlajša izmed sester. »Morda pa je že bila kje tam v kaki taki hiši, pa jim je šele od tam ušla. Ne spominjam se več podrobnosti. Morda je izkoristila za beg ravno materino smrt...«

Druga je spet hitela pripovedovati, kako si je Irena po materini smrti poiskala službo nekeje v Mariboru, pa so jo Nemci tudi tam kmalu izvohali. Pobegnila da je spet domov, v te hribe, kjer se preživlja z zaplato skope zemlje, nabira gozdne sadeže, strize po kmetijah, nekaj pa ima prihrankov.

»Pa orožniki so se kmalu začeli smukati okoli nje. Toda vodi jih vse za nos in še kako spretno,« je nadaljevala starejša. »Veliko bi lahko zvedela od njih in vam tako pomagala. Ne vem, morda je tudi

O krepitvi družbene samozaščite

Izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije je na zadnji seji 17. junija t. l. med drugim razpravljal o problematiki družbene samozaščite.

Razprava o tej zadevi je tekla na osnovi gradiva odbora za družbeno-politični sistem in notranjo politiko republiškega zbora skupščine SR Slovenije, komisije za državno varnost skupščine SR Slovenije, koordinacijskega odbora za vprašanje obrambe pri republiški konferenci SZDL Slovenije in predloga sklepov in priporočil o nalogah s področja družbene samozaščite, ki bo predložen skupščini SR Slovenije.

Razprava je opozorila na družbeno pomembnost dokumenta, ki posega na vsa področja družbenega življenja, in na potrebo po stalni graditvi sistema družbene samozaščite na vseh področjih. Z razpravo v skupščini javna razprava o učinkovitih oblikah družbene samozaščite ne more biti končana, ker je potrebno z nadaljnjim delom izluščiti še bolj določne odgovore na posamezna vprašanja, kot pa bo to predvideval dokument. Dokument sam ne more odgovoriti na vsa odprta vprašanja samozaščite in bo osredotočen le na najbolj temeljna vprašanja našega javnega življenja. Razprava je nadalje opozorila na odgovornost samoupravnih in političnih subjektov pri organizaciji samozaščite in na pomembno vlogo strokovnih služb, ki v zvezi s temi vprašanji delajo.

Izvršni odbor je podprl predlog sklepov in priporočil o nalogah s tega področja in priporočil skupščini, naj ga sprejme. Ugotovil je, da uresničevanje dokumenta nalaga organizacijam Socialistične zveze važne naloge, ki morajo postati sestavni del vsakodnevne prakse. Vodstvom občinskih konferenc Socialistične zveze pa je predlagal, naj po sprejetju dokumenta organizirajo razprave in skupaj z drugimi dejavniki sprejmejo ustrezne akcijske programe za njegovo uresničevanje. B. B.

1500

nagrad za lastnike vezanih hranilnih vlog in vezanih deviznih računov, za stanovanjske in kmetijske varčevalce

jesensko nagradno žrebanje

KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA

od 1. oktobra Ljubljanska banka

BREST POHISTVO

cerknica jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

party bar stereo

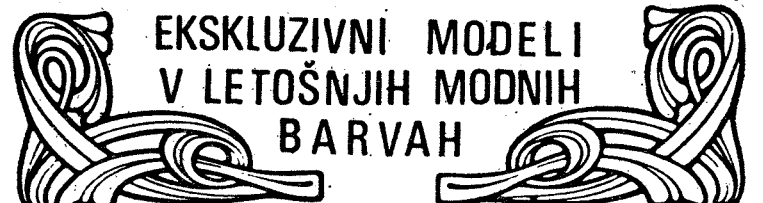

modna ženska obutev iz ITALIJE

spet na izbiro V

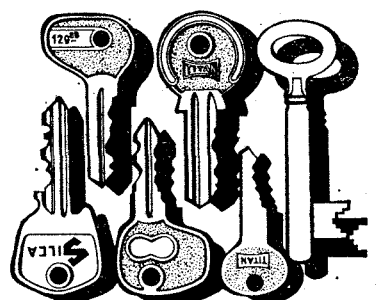

V postovalnicah • ELITA - boutique • TRGOVSKA HIŠA • BLAGOVNICA ŠKOFJA LOKA • BLAGOVNICA KOČEVJE

EKSKLUZIVNI MODELI V LETOŠNJIH MODNIH BARVAH

ekspresna izdelava ključev

VSAK DELAVNIK OD 7.30 DO 21. URE

- za stanovanjske prostore
- za vse vrste avtomobilov in mopdedov
- tudi popravila ključavnic
- zelo ugodne cene

SUPERMARKET KLET • KLET

Če gradite pazite na stroške!

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX« Ljubljana, Kurilniška 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

219

dobila obvestilo o materini smrti. Tako me je mati rešila s svojo smrtjo...

Nisem vedel, kaj hoče, in sem divje navalil nanjo. Komaj se me je otepla.

»Leži v posteljo in počakaj me. Pa sleci se, rjuhe so čiste, da mi ne prineseš kakšnih živalic, saj vem, kakšni ste vojaki. Ojdi zdaj!«

Ta nedvoumna obljuba me je prešinila kot hladni piš in spet sem se obvladal. Ubogal sem jo, s klecavami koraki stopil proti kamri, z enim zamahom odgrnil posteljo in se pričel slačiti. Svoje cape sem kar trgal s sebe, jih zmetal na tla, povrhu pa po ložil še orožje. Le pištolo sem del pod blazino. Potem sem legel in se pokrtil...

Kakšen blažen občutek! Kako dolgo že nisem spal v mehki, topli postelji! Ob tem bi skoraj pozabil, da se mi bodo obenem uresničile moje največje želje, da bo prišla k meni lepota iz filma. Kako lepo je življenje! Vse do zdaj se mi je zdelo kot grde sanje.

Ni je bilo, tolažil sem se, da se najbrž umiva, počenja kdove kaj, potem pa sem se ustrašil. Kaj, če ni bila obljuba, da pride k meni samo slepilo, da se me je otesla. Da se ni zaklenila kam drugam. Toda saj ni blizu nobene druge hiše. Nima kje spati razen na golih tleh ali na peči, toda tam jo vedno lahko dosežem, saj v vratih ni ključa.

Začel sem se tresti od neučakanosti. »Pohitila sem ji zaklical na ves glas. »Znorel bom...«

Vrata so se odprla, planila je k meni v posteljo in takoj zatem sem izgubil razum. Ko sem se zavedel, da spet živim, sem se počutil kot bi odložil s sebe breme, težko najmanj toliko kot lokomotiva. Ona pa me je božala in ljubkovala kot mačica...

Kaj vse sva počela tisto noč, se nikoli nisem mogel spomniti. Bil sem tudi nekoliko pijan, povrhu pa neučakan in divji kot žrebec. Ona pa omamna,

220

lačna ljubezni, tudi divja in sprejemljiva. Doživljal sem najsrečnejše trenutke v življenju in večkrat sem si dejal: Zdaj lahko umrjem. Toda v tem primeru se vse to ne bo nikoli več ponovilo.

Zjutraj sva za kakšno urico popolnoma onemogla, na koncu svojih moči, za kakšno urico zaspala. Ko sem se zbudil in zagledal zraven postelje moje smrdeče, umazane cape in na njih orožje, sem se šele spomnil, da je vojna. Utegnili bi priti po gazi orožniki, prav zdaj, zjutraj. Prijel sem za brzostrelko, pa me roke niso ubogale. Izpustil sem mrzlo železo in jo pogledal. Ležala je zraven mene in se v spanju zadovoljno smejala. Kako lepa je, sem spet pomislil, jaz pa sem najsrečnejši človek na svetu. Oženim se z njo, samo če me bo hotela, imela bova veliko otrok in vsi bodo imeli ravne hrbte.

Kako neumen sem bil! Nisem še vedel, da je vse to samo igra izkušene vlačuge in vohunke, ki so jo gestapovci posebej izurili za tak način dela v posebnih tečajih ali šolah. Nalašč zato, da na tak način omreži neizkušenega kalina kakršen sem bil jaz...

Zbudila se je in me nežno poljubila, mi šepetala besede občudovanja zaradi moje moči, se zjokala nad svojo nesrečno usodo, ki jo je speljala v daljino, mrzlo tujino, v sovražno Nemčijo. Tam je darovala svojo nedolžnost drugemu, ne pa meni, ki bi jo zaslužil, ker me ljubi tako kot še nikoli ni nikogar... Kako večje je znala lagati, kako se je pretvarjala in kako sem ji verjel vsako besedo! Njej, ki je imela pred menoj na stotine moških po javnih hišah in vojaških zabaviščih...

Mudilo se mi je k četi, ki sem jo hotel obiskati, zato sem jo začel priganjati, da bi vstala. Planila je iz postelje, se ogrnila z lepo domačo haljo in mi brž začela v peči nekaj kuhati. Zazijal sem, ko mi je prinesla zajtrk v posteljo. Pravo belo kavo in dve jajci. Potem sem se napravil in začela sva se po-

221

slavljati. Dolgo sva se poljubljala in malo je manjkalo, pa bi še nekaj časa ostal. Spraševala me je, kdaj spet pridem. Rad bi jo obiskal vsako noč, toda vedel sem, da to ne bo mogoče, da bom moral ukra- stiti vsako urico, ko bom pri njej. Kaj pa potem, če bomo šli kam drugam?

Ko sem se vračal, sem kar poskakoval od sreče in veselja. Od njene krvoločne ljubezni pa me je vse telo bolelo. Pa naj me, ta ženska ve, kaj je ljubezen, iz svojega telesa zna izžeti vse kar je mogoče, obenem pa s tem doseči isto tudi pri svojem ljubimcu. Kako drugačno je to življenje od vsakdanjosti, ki me obdaja. Kaj je v primerjavi z ljubeznijo vojna, dolgočasno vsakdanje prerokanje po sestankih, prepriji z ljudmi, razglabljanje o patriljah, zasedah, napadih...

Sam ne vem kako in kdaj sem prišel k hiši, kjer so stanovala tiste ptice in kjer sem bil pustil prijatelja. Vprašal sem eno po njem in takoj požel smeh vseh petih, preslišal nekaj pikrih in posmehljivih pripomb, preden sem zvedel, da je malo pred tem ko sem prišel, odšel dalje, da ga lahko še dohitim, če bom pohitel. Ni mi preveč dišalo, da bi se srečala, moral bi mu pripovedovati, kako je bilo ponoči, lahko pa bi tudi sam opazil, kakšen sem. Izkušeni kot je bil, bi morda celo poskušal zaiti v moj zelnik, lahko bi me kje zatožil, samo da bi mi tako preprečil obiske. Saj se menda ukvarja z nekakšno obveščevalno službo in je Ireni zabičal, kako ne sme imeti stikov z nobenim drugim partizanom kot samo z njim.

Zato se nisem preveč trudil, da bi ga dohitel. Sam sem poiskal našo četo, na hitro opravljal dva sestanka, potem pa ves dan prisrčno na peči. Zvečer pa nazaj v bataljonski štab, seveda mimo Irene. Odprla mi je vrata in mi med podboji padla okoli vratu, jokala in se smejala, češ kako jo je ves dan skrbelo zame, da se mi ne bi kaj pripetilo.

[illegible]

Nagradni razpis križanke „AERO“

2. nagrada moška ročna ura Lord,
nadaljnih pet nagrad, ki jih prispeva tovarna,
pa so po 1 škatla akvarelnih barv.

Ustanavljanje zgodovinskih krožkov v okviru pionirske dejavnosti

Na področju negovanja tradicij NOB smo med mladino dosegli že kar lepe uspehe. Ob tej ugotovitvi ne gre prezreti najpomembnejših prireditev kot so: kurirčkova pošta, teden partizanske otroške literature, letošnjega srečanja pionirjev na Pokljuki itd.

V decembru Majde Silc v Šmihelu pri Novem mestu prirejajo vsako leto ob dnevu njene smrti poleg svečanosti tudi izlet v neznan. Tako so obiskali že Kočevje, Grčarice, Jelenov žleb, pa tudi rojstni kraj Majde Silc. Na teh izletih v zgodovinske kraje NOB seznanjajo izletnike — dijače z vsemi zgodovinskimi dogodki iz NOB tisti, ki so sami v njih sodelovali.

Posrečena je tudi zamisel, da ob dnevu mladosti sprejemajo pionirje v mladinsko organizacijo na primer na Trati, kjer je bila ustanovljena novomeška četa, dalje na kraju, kjer je padla Majda Silc itd.

Tega in takega bi lahko naštel še več, toda menim, da se ne smemo in tudi ne moremo zadovoljiti samo s tem, čeprav so to že kar lepi uspehi. Mislim, je namreč treba na sistematično in nepretrgano delo. Zato predlagam:

Pri vseh pionirskih oddelkih naj ustanovijo ZGODOVINSKE KROŽKE, ki bi predstavljali novo obliko dejavnosti na področju negovanja tradicij NOB. V teh krožkih naj bi na način, primeren starosti pionirjev, obravnavali razvoj delavskega gibanja in obdobje revolucije v NOB. Mentorji v teh krožkih naj bi bili profesorji

zgodovine. V njih pa naj bi sodelovali tudi borci NOV. Toda v teh krožkih naj zgodovine NOB ne bi »poučevali« marveč se seznanjali z obnavljanjem dogodkov na kraju samem. Opisovali in pojasnjevali pa naj bi jih tisti, ki so v njih sodelovali. V ta namen bi bilo treba prirediti kraje in daljše izlete, povezane z zgodovinskimi dogodki, o katerih so o krožku razpravljali.

Program krožkov naj bi vseboval:

Spoznavanje krajevne zgodovine NOB;

Razvoj delavskega gibanja, KP in ZK, dobo NOV ter razvoj ljudske oblasti od KNOO do kočevskega zbora SNOS;

Delo osvobodilne fronte v času NOB in sedanja vloga SZDL;

Razvoj pionirskih in mladinskih organizacij ter SKOJ;

Naši borci v NOB in danes. Vloga žensk v NOB — razvoj AFŽ itd.

To je seveda le nekaj predlogov. Če pa pride do uresničenja teh mojih zamisli bo treba ta program obdelati podrobneje in ga prilagoditi krajevnim razmeram in zgodovinskim obletnicam.

Medtem ko sem razmišljal o teh krožkih in njihovem programu sem se večkrat spomnil pokojnega ravnatelja Poklicne šole v Novem mestu Jožeta Zemaljena — Dječeta, ki je za svoje učence organiziral izlet »po poteh naše oblasti« in ko je njemu poverjena mladina v enem dnevu ob tem izletu zvedela o naši NOB več kot vse leto v šoli. Peljal jih je v Do-

lenjske Toplice, v Rog, nato prek Semiča do Crnomlja in Metlike. Drugič pa so obiskali Kočevje, Šeškov dom in Turjak. In prav ob tem sem prišel do prepričanja, da bodo taki krožki kot jih predlagam dosegli svoj uspeh le v primeru, če bodo večino svojega dela opravili na kraju dogodkov o katerih se seznanjajo.

MARJAN TRATAR-UČO

Petdnevni izlet v Italijo

»Putnik«, jugoslovansko turistično in avtobusno podjetje pripravlja v sodelovanju s komisijo za bivše politične zapornike, internirance in deportirance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, petdnevni avtobusni izlet v Italijo, v kraje, kjer je bilo med vojno zaprtih največ Jugoslovancev.

Na tem izletu bi si ogledali Padova, Firence, Arezzo, Perugia. Zadržali bi se še v Anconu in v Pesaru. Ogledali pa bi si tudi najstarejšo republiko na svetu San Marino.

Cena potovanja je 530 din za osebo.

Prijave za ta izlet sprejemajo »Putnik« Ljubljana, Maribor in Gornja Radgona, dalje Izletnik Celje, Velenje in Šoštanj ter Avtopromet Nova Gorica, kjer povsod dobite tudi podrobnejša obvestila in prospekte izleta.

Epopeja makedonskih partizanov in bolečina kraške matere

(Nadaljevanje s 4. strani)
snežnim metežem ter utirali pot brigadi.

Ko smo se prebili na venec planine Djurov kamen, je pot postala nekoliko lažja. Sneg je začel pojenjavati. Nenadoma pa smo zaslišali opozorilo: »Sovražnik za nami. Bolgari nam sledijo!« Brž smo se znašli v zaščitnici. No, k sreči nas niso mogli dohiteti.

Hodimo po grebenu, polbosni in premražen, kakor ledeni oklopniki, pokriti z ledom, zatekli od mraza in bolečin. Zdi se mi, da vidim vas; človeške glasove slišim in pasji lajaj, grem proti hiši in se spotačnem ob grm, padem, nakar spet pridem k zavesti. Imel sem privid. Na krpah, s katerimi sem imel ovite čevlje, se mi je nabralo toliko ledu, da nisem mogel dalje. Sedel sem samo toliko, da sem zamenjal krpe. Toda ko sem vstal v gostem metežu, nisem videl več kot meter pred seboj, sneg pa je zabrisal sled za brigado. Zgubil sem orientacijo. Potem sem se spomnil, da sem pri prevlani čevljev snežnemu metežu obrnil hrbet, za kar sem se okrenil pol v desno. To me je rešilo, da sem našel pot za kolono. Ko sem hitel skozi gozd, sem zaslišal polglasno stokanje: »Bre, pomozi mi bre!« Pod stezo sem ugriznil partizana. Bil je Marko iz Debra. Zvlekel sem ga na stezo in mu pomagal na noge. Šla sva, vendar je postajal vse težji in težji. Posadil sem ga kraj poti da bi si malo odpočil, toda življenje se mu je izteklo. Zasopal je za vedno.

Valentinčiča smo izmenoma vlekl naprej. Prosil je, naj mu damo malo mrvic. Vsi smo iztresali nahrbtnike, vendar v njih ni bilo niti drobtine več. Korak za korakom nam je pešal in ko smo pustili malo počitka, je mrmraje govoril: »Ko bom umrl, mi ne vzemite prstana z roke; nadvse mi je drag ker mi ga je dalo moje dekle.« Hoteli smo ga dvigniti, pa je medtem že izdihnil. Položili smo ga ob nekem robu, ga zasuli s snegom in nalomili vej na njegov grob, da bi ga ne pojedli volkovi in ptice.

Kolona se je pomikala korakoma. Prikazen bele smrti je nenehno bdela nad njo ter tu in tam iztrgala iz nje kakega par-

tizana. Prezabili in do kraja izmozgani borci padajo v sneg in umirajo na rokah svojih tovarišev. V smrtnem zanosu pošiljajo zadnje pozdrave svojim dragim. Žrtvovale so tudi samega sebe za domovino in za svoj narod.

Gazili smo čez Kajmakčalan in tu ob grško-jugoslovanski meji smo se ustavili pri neki polporušeni karavi. Bruno Čermelj je nalomil vejčja ter prižgal pod njim par kosov dinamita, da smo se malo ogreli.

Pripovedoval nam je, da je slišal od vojakov iz prve svetovne vojne, kako so v Galiciji kurili ogenj in to je sedaj tudi sam poskusil. Ponovno sta se nam vrčala upanje in vera v zmago, saj tudi prej nismo pomislili na to, da bi nas Bolgari lahko uničili. Pri tem nam je največ pomagal komandant Djuro, zelo sposoben, energičen in priljubljen tovariš. Kadar je bilo najhuje, je stal med nami kot velikan in nam vlival poguma. Bil je sicer zaskrbljen, vendar neutrudljiv.

Ob karavi na polomljenih vejah je sedel član angleške vojaške misije, poleg njega pa Karlo Ipavec, njegov radiotelegrafist. Karlo je ves čas nosil radijsko postajo in ni dovolil, da bi mu jo kdo pomagal prenašati, preveč se je bal zanjo. Po njegovi zaslugi je postaja vedno brezhibno delovala, kar je za štab veliko pomnilo.

Ob zori 14. februarja smo ponovno zagledali široko Karadževsko ravnino — Egejsko Makedonijo, brez snega in obsijano od sonca. Kolona je oživela in hodili smo hitreje, vendar borci so začeli omahovati. Pot je bila kamnita in vsak korak prezebljen nog po ostrem kamenju je povzročil hude bolečine. Raztrgali smo odeje na kose in si z njimi ovijali noge, da bi lahko nadaljevali pot do Bahova. Toda tudi to ni veliko pomagalo. Nekateri so se vlekli po vseh štirih do vasi.

Viktor se je spominjal svojih mrtvih tovarišev in vsega, kar je doživel v Makedoniji. Zdaj zopet potuje tja z materjo padlega tovariša, ki se je zastrmela predse. Za trenutek je mirno zadremala ob misli, da nemara to le ni

bil njen Albert, ki se še lahko vrne. Hip nato pa so ji spet prevzele temne misli. Čim bliže sta prihajala, tem nemirnejša je postajala. S pogledom je vse bolj roteče vrtala v Viktorja.

Prišla sta v Orahov Dol. Viktorju je bil ta kraj znan, pa vendar čuden, tako nepopisno miren v soncu svobode. Vaščani so ju lepo sprejeli. Cela kolona se je z njima počasi pomikala v hrib pod tisto steno in vsi so vedeli, da je tam pokopan partizan — Slovenec. Pod steno so močje začeli kopati. Potem so z rokami grebli vlažno zemljo, kjer je izpod kamnite stene pričela izvirati voda. Mrzlično so delali prsti, dokler niso našli na kosti, strohnele od vode in časa. Mati je sprva imela občutek kot da ji hočejo vsiliti to čudno dokazilo. Ogledala je lobanjo, jo prišla s tresočimi rokami, kakor bi hotela v njej nekoga prepoznati. Nenadoma jo je stisnila k sebi, kakor privije mati dojenčka na svoje prsi. Po razoranih licih sta zdrsnili dve debeli solzi. Tiho je zahtela in vmes šepetaje izgovarjala besede: »Albert, moj Albert, sin moj, kje si končal...« Ko se je malo umirila, je tiho dejala: »Spoznala sem ga po zobeh.« Vsi so jokali.

Potem, ko so kosti pobrali v zaboj, se je zbralo precej domačinov in nenavaden sprevod se je molče pomikal v dolino.

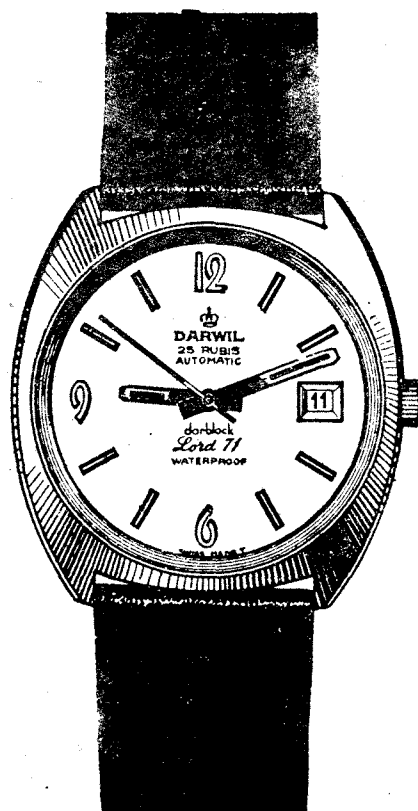
V tem ozračju je lebdela preteklost, polna bolečine in žalosti, polna obtožbe in jeze do tistih, ki so prišli v tujo domovino deliti »svojo pravico«. Komaj zaceljene rane so se zopet odprle. Toda odprla jih ni samo preteklost; tudi sedanjost jim ne pusti, da bi se dokončno zacelile.

Spominjam se dogodka iz tistih dni, ko smo zavzeli Prilep in razorožili bolgarsko vojsko. Stal sem na trgu poleg tovariša Križića, ki je bil humorist v četi. Mimo sta prišla dva bolgarska oficirja. Tedaj si je Križić popravljal titovko, roke prekrizal na hrbtu in ju resno gledal. Oficirja sta ga pogledala in ga nekako v strahu pozdravila, kakor pozdravlja nižji višjega. Vsem nam je šlo na smeh.

Cas pa je marsikaj spremenil...
ALOJZIJ ZIDAR

Biseri proizvodnje

DARWIL

Lord 71 Lady 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši pri urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

Z VARČEVANJEM PRI

KB LJUBLJANA

DO
IZPOLNJENIH
ŽELJA

Od Loža do Švice peš — za republiko Španijo

Bila je topla avgustovska nedelja. Pred gostilno Birotabak v Kutansonu skoraj ni bilo več prostora za naslanjanje biciklov, iz gostilne pa je bilo slišati slovenske viže. V navadi je bilo, da se Slovenci ob nedeljah nekje zberejo in prepevajo, saj druge vrste zabave si niso mogli privoščiti. Francozi so imeli Slovence zelo radi, le ob nedeljah so se jih nekoliko bali. Njihovo gromko prepevanje, močni glasovi, zdravilni in razigrani slovenski fantovi, so motili Francoze pri igranju kart. Tisto nedeljo pa je bilo nekaj izrednega. Kazalo je, kot da imajo slovenski delavci v tej mali francoski vasi nekakšno zborovanje. Zbralo se jih je kakšnih trideset. Prišli so iz Malena, Fontenebleau, z bicikli trideset in več kilometrov daleč, da se vidijo da kakšno rečejo, da se pogovorijo. Vsi so bili zelo veseli tega snidenja. Najprej kratek pogovor o zaslužku, o novicah iz domovine, nato tudi kaj o politiki, in na koncu k pijači in petju.

Takrat mi je bilo 17 let. Vsi, ki sem bil z njimi, so bili več let starejši od mene. Te junake, še posebno tiste, ki sem jih prvič videl, sem občudoval kako so močni, koliko lahko popijejo, kako močan glas imajo, kako enostavno so zmetali tri Italijane in enega Francoza iz gostilne... kako rad bi bil tudi jaz močan. Vse to sem opazoval s strani. Ni mi bilo ne do pijače ne do petja. Kot bi kaj slutil, sem se držal nekam ob strani. Stal na dvorišču gostilne in razmišljal, kako je pri nas doma v Ložu, kaj počnejo ob nedeljah moji vrstniki. Moja razmišljanja je zmotil nekdo, ki se je pripeljal na starem, zelenem biciklu z nahrbtnikom na rami. Takoj sem ga spoznal, saj se je v naši vasi učil za kovača.

»Ja od kod pa ti, France? Kako si prišel sem? Kdo ti je dal pravico?«

»Prišel sem tako, kot me vidiš,« je odgovoril.

»Pa vendar, kdo ti je poslal papirje?« sem ga še enkrat vprašal.

»Povem ti, da nihče. Sam sem prišel peš in to brez papirjev.«

»In kje boš delal? Tu pri nas ali kje drugje?«

»Ne, tu, ne nikjer v Franciji,« mi je odgovoril in nadaljeval:

»Moja pot še ni končana. Prišel sem vas le obiskat — grem v Španijo.«

Pri Turšičevih je bilo 11 bratov in sester. Težko so se preživljali. Pa kljub temu je mati govorila Francetu: »France, ne hodi od doma. Ne podajaj se v nevarnost. Ne veš, kaj te lahko doleti. V tujini je kruh grenak, ljudje so drugačni.« Globoko v duši pa je čutila drugače. Na tiho je bila ponosna na sina, na junaka, ki se ničesar ne ustraši. Zgodilo se je kar se je moralo. France je odšel. Brat ga je pospremil do meje.

»Vso srečo, France!«

In France, bodoči borec za republiko Španijo, se je izgubil med jelkami v neznano.

Ta španski borec, ta odločni mladenič iz Loža, se je pri naši skupini v Kutansonu zadržal dva dni. Prvo noč sva spala skupaj.

Saj nisva spala — pogovarjala sva se. Marsikaj me je zanimalo. Bolj ko sem ga poslušal, bolj se me je oprijemala nekakšna strast, nekakšno poželenje po avanturi. Vse kar mi je povedal je bilo zelo zanimivo. Sproti sem sebe primerjal z njim in njegovimi doživetji od Loža do tu in si na tistem želel prav takih dogodivščin, kot so bile njegove. Mislim sem si: morda bi me tudi vzel s seboj v Španijo. Najraje bi se kar takoj za vedno poslovil od žage in sekire. Puška, skrivni pohod, to mi je bilo zelo všeč. Ali bi me vzel. Počakati moram na ugodnejši trenutek in ga vprašati. Slutil sem, da je vse to kar mi je pripovedoval velika skrivnost, zato sem potrpežljivo čakal.

O svoji poti od Loža do Švice in naprej v Španijo mi je pripovedoval:

»Spomladi 1937. sem dobil poziv k vojakom. Komunisti so mi predlagali, naj bi šel v Španijo in obljubili, da mi bodo vse potrebno uredili. Ker pa ni šlo vse tako gladko, a rok vpoklica k vojakom je potekel, ni bilo druge izbire, kot čimprej pobegniti čez Javornike v Italijo. Ko sem prišel v Italijo, so me najprej tri mesece zaprli. Nato so mi dovolili omejeno gibanje in ponudili zaposlitev pri nekem kmetu. Pri tem sem ostal le 14 dni. Brž ko sem dobil prve lire, sem jo skrivaj pobrisal v Avstrijo. Izvedel sem namreč, da je meja med Italijo in Francijo hudo zastražena. Do bližnje izvirne reke Timent — leta mi je bila za orientacijo, sem se pripeljal z vlakom, nato sem pot nadaljeval peš čez Alpe. Zšel sem med velike skalnate stene in strmne. Nikjer ni bilo živih duš.

Ker sem imel dobre gojzerice, sem se odločil plezati. Računal sem skalovje preplezati v nekaj urah. Spočetka je še kar šlo. Ko pa sem premagal dve tretjini poti, se je naenkrat ustavilo. Nikjer nobene roba, nobene čvrste rastline, da bi se je oprijel. V podnožje nisem smel pogledati. Da bi šel nazaj ni bilo misliti, saj bi takoj padel in se razbil. Bal sem se, da me ne prehiti noč, kajti potem bi bil izgubljen. Če bi le malo zadremal, pa bi zgrmel po skalovju. Dve uri sem plezal in napredoval le za svojo višino. Mračilo se je. Zadnji orli so se umikali v svoja skrivališča.

Ali naj poskusim plezati nazaj? Ne, to nima smisla, ker bi bilo isto, kot če bi skočil v globino. Visoko nad sabo sem zagledal brinjevo korenino. Stezal sem se do nje, a je nisem mogel doseči. Sonce je že zahajalo. Še enkrat sem premislil stanje v katerem sem bil. Ugotovil sem, da je rešitev le, če plezam naprej.

Spomnil sem se na svoj stari dežni plašč, le ta me lahko reši. V rokav sem vtaknil kilogram težak kamen in vrgel čez korenino. Kako lahko je bilo. Sedaj je bila nevarnost le še v tem, če se utrga plašč ali izruje korenina. Ko sem tako plezal, sem zadrževal dihanje, misleč, da bom lažji. Z roko sem se oprijel za korenino in se povzpela na polico. Teh nekaj minut med smrtjo in živ-

ljenjem se mi je zdelo cela večnost.

Kako uro sem nato taval dalje, nevede za smer. Noč je bila jasna in zelo mrzla. Zelo sem bil utrujen. Zavlekel sem se med dve skalni in zaspal s palico v roki. Kmalu sem se zbudil. Od utrujenosti, lakote in mraza sem se tresel po vsem telesu. Zato sem nadaljeval pot.

Okrog poldne sem prišel do prvih pastirskih koč. Nikogar ni bilo. Pri eni teh koč je bil privezan pes. Zelo je lajal in se zagnal proti meni. Kljub temu me je vlekel h koči. Moram se kje najesti, pot je še dolga, sem si mislil. Le kako umiriti psa. V nahrbtniku sem imel že ogolodano kost. Večkrat sem jo ponudil psu. Na kraju je le pristal in jo ponižno sprejel. Poskusil sem odpreti. Ni šlo. Nikjer ključavnice, a vrata zaklenjena. Skozi majhno okence sem s palico odmaknil zapah. Vrata so se odprla. Planil sem k latvici mleka in jo na dušek izpraznil. V nekem drugem prostoru sem našel sir in ga stlačil v nahrtnik. Le kje je kruh? Nisem ga mogel najti. Hiteti sem moral, kajti če bi prišli pastirji, bi me njihovi psi raztrgali, ali pa bi me zvezali in odpeljali na policijo. Zato sem pohitel proti gozdu.

Mislil sem, da je švicarska meja nekje izza planine. Vendar sem prehodil mnogo hribov in planin in še ni bilo meje. Naselij, cest in sploh prometa, sem se izogibal. Najteže je bilo za hrano. Denarja nisem imel. Tudi od svoje opreme nisem imel kaj prodati. Moral bom prosjčiti ali krasti — kakor bo pač naneslo.

Zopet sem se znašel med stenami. Nikjer izhoda. Tvegati kot v Alpah nisem hotel. Zato sem to planino raje obšel. Hodil sem dva dni. V mraku sem se približal nekemu zaselku. Nameraval sem povprašati, kje sem in pa nabrati nekaj hrane. Pripil sem se do samotne hiše. Doma je bila le gospodinja z otrokom. Ko sem zaprosil hrano, mi je ponudila stol, rekoč, da gre skuhat kavo. Prislulnil sem in kmalu ugotovil, da nekam telefonira. Z miže sem pograbil kozarec z marmelado in kos kruha ter odhitel. Skril sem se daleč v gozdu in počakal jutro.

Drugi dan sem se priplazil k nekemu križišču. Ugotovil sem, da sem v Nemčiji. Bežal sem nazaj v Avstrijo. Zopet sem naletel na pastirje. Napodili so me njihovi psi. Bolj, ko sem se jih otepal, bolj so napadali. Eden od njih mi je skočil na hrbet in me skoraj slek. Tudi hlače so mi raztrgali. Izgledal sem kot kak razbojnik iz pravljice. Kočno so pastirji uspeli priklicati pse k sebi in jih pomiriti. Ko sem tako šel proti pastirjem, sem v desni roki stiskal precej močno gorjajočo za vsak slučaj. Bal sem se, da me sedaj še oni fizično ne napadejo, zvežejo in odpeljejo na policijo. Najraje bi se od njih obrnil in zbežal. A kaj ko me je kot magnet vlekel k njim. Preveč sem bil lačen. Na kakih trideset korakov od njih sem se ustavil in jih kar se da lepo pozdravil. Tedaj sta se dva od njih podala k meni. Kar bo, pa bo, sem si mislil. Stal sem in bil pripravljen na vse. Ko sta prišla bliže sta me s strahom ogledovala in se opravičevala in rekla, da mi bodo dali druge hlače. Tedaj mi je odleglo.

Povabila sta me v kolibo. Povedal sem jima, da sem iz Jugoslavije in da bi rad prišel v Švico. Povedala sta mi, da je švicarska meja zelo zastražena. Vendar to me ni vznemirjalo. Povedala sta mi, da v Švico lahko pridem v dveh dneh. Na mojo prošnjo so mi napolnili nahrtnik s kruhom in sirom. Povabili so me, naj se pri njih v koči spočijem, kar pa sem odklonil. Še vedno jim nisem zaupal. Raje sem se zavlekel globoko v gozd. Tu sem se najedel in odpočil. Kmalu sem postal zelo žejen. Dolgo časa sem taval, predno sem našel lužo, iz

kateri sem se napil. Ko pa sem zopet počival, so me obiskali volkovi. Tri sem videl prav blizu. V njih sem metal kamenje, a se nisem zmenil za to. Zato sem splezal na divjo češnjo in se privezal. Kmalu sem zadremal.

Ko sem se zbudil, ni bilo več volkov. Zato sem nadaljeval pot proti zahodu. Za smer sem si vzel visoko goro. Prišel sem do reke, ki je bila zelo mrzla in de-roča, zato je nisem hotel prebrest. Šel sem ob vodi, in po precej dolgi hoji prišel do prvih hiš. Zopet sem se plazil, zopet opazoval. Končno sem se le odločil in vprašal priletno žensko, ki je na vrtu razobešala perilo, kje je Švica. Pokazala mi je smer in povedala, da je Švica za tistimi gorami. Ko pridem na goro, je dejala, bom videl jezero, to pa je že Švica.

Nič več se nisem obotavljal. Kakor sem prišel, tako sem izginil s tega vrta. Hrane sem imel še za en dan. Mislil sem si: vse se bo dobro izteklo. Ustavil sem se blizu neke vasi in zvedel, da je do meje le še uro hoda. Zvedel sem tudi, da v vaseh ob meji čaka več moških, ki želijo ilegalno v Švico. Neki vodič mi je povedal, da je sedaj meja zelo zastražena. Da pa je pred 14 dnevi peljal čeznjo skupino čehov, ki da so bili namenjeni v Španijo. Da v sosednji vasi čaka tudi skupina Nemcev, ki bi šli radi v Španijo.

Tako sem prišel v stik z Nemci. Bilo jih je pet. Vsi so bili starejši od mene. Po njihovem pogovoru sem sklepal, da jim nisem ravno zaželen in dobrodošel. Zato sem sklenil prekoračiti mejo sam. Do meje sem se približal že podnevi. Prepričal sem se, da je res dobro zastražena. Zjutraj, ko se je začelo daniti sem se začel plaziti k mejni črti. Z leve in desne sem slišal lajanje psov. Sklepal sem, da morajo biti privezani. Zato sem se še kar naprej plazil, vedno pripravljen skočiti naprej ali nazaj. Prišel sem do obmejne steze, ki je preskalah mojo smer in to je tekla meja. Še nekaj metrov in prekoračil sem jo. Nato sem tekkel kako uro, tekkel kar tako, tja v en dan. Prišel sem do vode, se umil in obril ter preoblekel. Izgledal sem kot kakšen siromašen turist. V dolino sem jo mahnil kar po cesti. Pri nekem kmetu sem se ustavil in delal tri dni. To sem ponovil še enkrat pri zidarjih. Nato sem začel še prosjčiti. Na čuden način sem prišel do bicikla. Z njim sem se kmalu pripeljal do francoske meje, ki sem jo prekoračil brez ovir. In tako po Franciji vse do tu.

Sedaj pojdem v Pariz in se prijavim za v Španijo. Čez kakšen teden pa bom že v Španiji.

»In kdo gre še?« sem vprašal.

»Ja, bomo videli. Za enkrat grem sam,« mi je odgovoril. Čez kakšnih deset dni smo res zvedeli, da je odšel. Kmalu za njim je odšel še Ivan Korošec.

V prvem pismu je Turšič pisal približno takole: »Korošec je šel naravnost na fronto, mene pa so za enkrat dodelili v delavnico. Sem tudi član naše godbe. Nič hudega mi ni.«

V drugem pismu pa kot bi se šele sedaj od vseh poslavljaj: »Korošec je padel, jaz pa se pravkar odpravil na fronto, kamor mora sedaj vse, kar je sposobno prijeti za orožje. Vse lepo pozdravljam.«

Ni napisal: »Na svidenjek, ali kaj podobnega. Padel je tudi on, kot mnogi borci internacionalnih brigad, ki so šli daleč od doma, daleč od domovine, mater, branit republiko Španijo.«

Čez dobrih pet let so njegovi bratje: Jože, Peter, Tone, zgrabili za orožje, da bi branili svoje ognjišče, svoj Lož, svoj narod, svojo domovino. Vsi trije so bili zelo hrabri in neustrašeni borci — mitraljezi, in prav gotovo je, da je bil tak tudi njihov brat France, kateremu posvečam te vrstice.

STANE ŠEGA

Dobro je če veste...

ARABCI PRAVIJO ARABSKIM STEVILKAM: INDIJSKE STEVILKE. 771. leta je neki indijski potnik prinesel v Bagdad neko razpravo o zvezdoslovju in neko razpravo o matematiki, ki je spoznala islamski svet s številkami, o katerih pravimo Evropejci, da so — arabske številke. Pozneje, v IX. stoletju, so Indijci ohogotili arabsko matematično vedo s še enim važnim prispevkom, z decimalnim sistemom. Te številke in ničlo so Arabci pozneje prinesli v Evropo ter naučili zahodni svet uporabljati te zelo primerne in uporabne številke. Tako so jim olajšali tudi uporabo aritmetike v vsakdanjem življenju. Arabski zvezdoslovci Al Havarizim, ki je delal in pisal v prvi polovici IX. stoletja, je prvi opustil označevanje števil s črkami ter jih je začel pisati, kakor jih pišemo danes, pri čemer je jel uporabljati tudi ničlo. Tem številkam je vzel ime: hindi, s čimer je hotel povedati, od kod so prišle. Njegovo delo o indijskem načinu računanja je bilo v XII. stoletju prevedeno v latinščino in se je ohranilo pod naslovom »De numero indico«, arabski original pa se je izgubil.

PRVO METEOROLOGIO JE NAPISAL ARISTOKRAT že v IV. stoletju pr. n. š. To delo se je imenovalo: »Ta meteorax«. Ta pojem je pomenil v bistvu isto, kar pomeni še danes. Aristotelova razprava o vetrovih je najstarejša taka razprava na svetu. Njegova učenca Teofast in Posidonij sta jo samo nekoliko spopolnila. Vse evropske meteorologije do XVII. stoletja temeljijo na omenjenem Aristotelovem delu.

SLEDI NEZNANE CIVILIZACIJE. V pokrajini Neuguen, v Patagoniji (južna Argentina), so odkrili sledi pradedne civilizacije, ki se je tam razvijala pred približno 11.000 leti. Odkrito kamnitno orodje in orožje pričča, da gre za neko neznano lovsko-poljedelsko kulturo. Ti dragoceni spomeniki so na ozemlju, ki ga bodo kmalu preplavile vode velikega umetnega jezera električne vodne centrale.

PO DOMNEVI IZVEDENCEV SO LJUDEJE V VSEJ SVOJI ZGODOVINI PRIDOBILI PRIBLIŽNO 100.000 TON ZLATA. Od konca XV. stoletja do začetka druge svetovne vojne so na vsem svetu pridobili 40.000 ton zlata. Od te količine so pridobili v Ameriki 39 odstotkov, v Afriki 31 odstotkov, v Avstraliji 15 odstotkov, v Aziji 11 odstotkov, v Evropi pa v celoti le 4 odstotke.

NAJSTAREJŠA DŽAMIJA V TUZLI stoji v Ulici vojvodinskih brigad. Zgrajena je bila 1467. leta, izdelana pa je v celoti iz — lesa. Z občasnim manjšimi popravili se je džamija vse do danes prav dobro ohranila. Država jo je sprito njenega kulturnozgodovinskega pomena zaščitila.

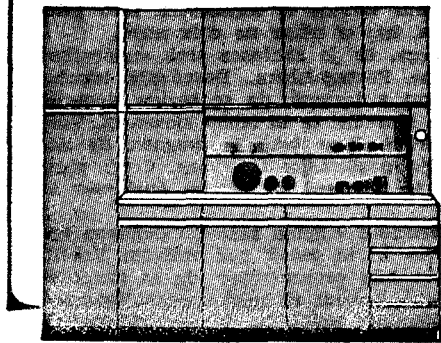
ZABE BREZ ZOB IN BREZ JEZIKA — Aglossa — živijo v Južni Ameriki in v Afriki in sicer samo v vodi in močvirjih. Stejejo jih za neke vrste smučalke, ki čistijo z dolgimi, vitkimi prsti blato in mulj, pri čemer lovijo vse živali, ki v blatu oziroma mulju živijo. Z dolgimi prsti jih spretno devajo v usta in požirajo. Med najbolj znane žabe te vrste spada AMERISKA PIPA (Pipa americana), ki živi v brazilskih vodah. Samica te žabe utegne biti dolga do 20 cm.

V NEKIH RASTLINAH SO SESTAVINE, KI SO SLAJŠE KO SLADKOR. Tako je npr. v koreninah in viticah sladke koreninice gliricizin, ki je 50-krat slajši ko navadni sladkor. Ta sestavina je tudi v sladki praproti in še v nekaterih drugih naših rastlinah. Najsladkejša, doslej odkrita rastlinska snov je — steviozid, sestavina neke majhne grmičaste rastline, ki uspeva v Paragvaju. V listju te rastline je 7 odstotkov steviozida, ki je približno 300-krat slajši ko navadni sladkor ter se po stopnji sladkosti približuje saharinu. Paragvajci sladkajo z listjem te rastline mate-čaj, ki ga pijejo v tistih krajih.

ALGE SO PO OBLIKI IN VELIKOSTI ZELO RAZLIČNE, so s prostim očesom nevidne, so pa tudi prav velike. Temne, temno rjave in rdeče morske alge utegnejo biti po več metrov dolge. Neka temno rjava alga (Makrocistis pyrifera) doseže 100 — in še več metrov dolžino ter spada med najdaljše rastline. Alga vsebuje, enako kakor druge rastline, razne vrste sladkorja, beljakovne, amino-kislino in druge koristne sestavine.

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

IZ BRATSKIH REPUBLIK

S SEJE ZVEZNE KOMISIJE ZA NEGOVANJE TRADICIJ

Komisija za negovanje revolucionarnih tradicij pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije je imela v Beogradu 9. julija sejo.

Na dnevnem redu te seje so imela v Beogradu 9. julija sejo. cionarnih tradicij. Šesti kongres ZZB NOV v Ohridu je naglasil, da je treba delo na tem področju etično vrednotiti in sprejeti tu-

BORCEM TOMŠIČEVE BRIGADE

Še so partizanski grobovi brez imen

Nešteto je grobov padlih partizanov, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo. Priznati moram, da je večina le-teh skrbno urejena, za kar gre zahvala predvsem organizacijam ZB. Zgodi pa se še, da obstane ob partizanskem grobu brez imena...

V »TV 15« smo prebrali že veliko poizvedb, v katerih iščejo svojci pogrešane partizane. In kam naj bi se drugam obrnili? Vsi namreč dobro vemo, da ga skoraj ni borce, invalida ali rezervnega oficirja, ki bi ne bil naročen na glasilo ZB NOV Slovenije. Zato naprošam bralce — predvsem borce Tomšičeve brigade — da tudi nam priskočijo na pomoč.

Gre za grob, v katerem počivajo trije borci Tomšičeve brigade, ki so izgubili življenje 1. julija 1944. Padli so bili v nemško

zasedo v gozdu na desni strani ceste, ki pelje s križišča Petrovče proti Velenju. Kraj je označen dober kilometer pred Vinsko goro in tudi prometni znak nakazuje to grobišče, oddaljeno le dobrih deset minut hoje od ceste. Občinski odbor ZB Dobrna je na grobišču postavil spominsko ploščo in uglajena pot priča, da ima grob veliko obiskovalcev. Čudno se mi zdi, da še do danes nihče ni pojasnil tragičnega dogodka in pomagal odkriti imena padlih. ZATO PROSIM VSE, KI BODO PREBRALI TE VRSTICE — PREDVSEM BORCE TOMŠIČEVE BRIGADE — DA SKUŠAJO OBUDITI SPOMIN NA TA USODNI DAN IN MI SPOROČE IMENA TREH PADLIH BORCEV.

FRANC MARTINČIČ
Tomšičeva 1, p.Velenje

di obsežne in dolgoročne naloge. Zato so v razpravi o tem vprašanju na seji začrtali teze, ki jih komisija pripravlja za eno prihodnjih sej zveznega odbora.

Mimo tega so se na seji pogovorili še o odlikovanju naših in tujih borcev NOV Jugoslavije in o podelitvi spominskih medalj tujim državljanom, borcem NOV. Beseda je stekla tudi o graditvi spominskega kompleksa na Tjen-tištu in o urejanju in vzdrževanju pokopališč borcev.

ZBORNİK O GVERILI V ČRNI GORI

Republiški odbor ZZB NOV Črne gore je sklenil zbrati spomine in dokumente o gverili v Črni gori (v času od maja 1942 do septembra 1943), ker namerava izdati poseben zbornik. Zato prosi vse bivše gverilce, da napišejo svoje spomine na tiste čase.

STATUT ZZB NOV HRVATSKE

Prvi statut ZZB NOV SR Hrvatske so sprejeli na četrti seji republiškega odbora. Potem ko so občinski odbori ZZB in združenja obravnavali osnutek svojega republiškega statuta in ko je komisija vnesla vanj tudi mnoge predlagane spremembe, je bil statut v svoji končni obliki predložen republiškem odboru in na seji sredi junija tudi sprejet.

RAZDELILI SO SREDSTVA ZA STANOVANJA BORCEV NOV

Predsedstvo ZZB NOV Hrvatske, je 10. julija sprejelo predlog o razdelitvi sredstev za gradnjo stanovanj za udeležence NOB za leto 1970

Sklad za gradnjo stanovanj za udeležence NOB bo letos razpogal za 11,5 milijona dinarjev, a po sprejetem predlogu bo razdeljenih 8,5 milijona dinarjev za obnovitev požganih hiš v 41 občinah. Ostali trije milijoni dinarjev so predvideni za posojila za gradnjo stanovanj in jih bodo razdelili na 29 občin.

nega sina Marjana, ki se je boril, živel v upanju na boljše čase in v zmagi. Spomladi 1944. leta je zvedela, da ji je padel še tretji sin Marjan in tako je ostala sama s hčerko Jožo in prezirom na sovražnika dočakala svobodo.

Po osvoboditvi jo je žalost, bolezen in starost zaprla med štiri stene in ji je le hčerka skrbna nega dajala toliko moči in volje, da je vedra in v mislih na svoje sinove in moža junaka prenašala grenko bolečino in osamljenost.

Kefrova mama je simbol slovenske matere, ki je darovala vse kar je ljubila in za kar je živela. Odlikovana je bila z redom zasluge za narod. Njen poslednji dom je poleg njenih najdražjih; naj ji bo lahka slovenska zemlja, za katero je toliko žrtvovala.

Tine Vižintin-Bine

Na šempeterskem pokopališču pri Gorici smo se konec junija poslovili od zaslužnega moža Tine Vižintina, ki je umrl v 73. letu starosti.

Njegova življenjska pot je bila pot delavca proletarca, borca in graditelja. Rodil se je 14. februarja 1898 v Šempetru pri Gorici v proletarski družini. Izučil se je za zidarja, kar je potem tudi v življenju bil. Bil je udeleženec prve svetovne vojne in bоре za našo severno mejo.

V letih 1919, 1920 se je družil s krogom somišljenikov Jožeta Srebrničja, ki se je kot prepričan komunist vrnil iz Rusije. Zato je bil naš Tine med prvimi ki jih je okupacijski režim že tedaj zapiral in preganjal. Zaradi vse večjega fašističnega terorja se je leta 1928 preselil v Ljubljano, kjer je potem delal in živel vse do leta 1941.

Že junija 1941 je v rajonu Rudnik-Ba je pri Ljubljani postal član terenske sabotažne skupine 26. julija 1942 so ga na Barju ušli fašisti in odpeljali v taborišče na otok Rab. Tam se je takoj povezal z vodstvom ilegalne organizacije. Ko se je ob razpadu Italije 8. sept. 1943 to taborišče izoraznilo, je z vso enoto odšel na Mašun nad Il. Bistrico, kjer je bila ustanovljena Rabška brigada. Od marca 1944 je bil v Gregorčičevi brigadi, kjer je ostal do osvoboditve.

Po vojni je v domačem kraju postal graditelj v pravem pomenu te besede. Zaposlen je bil pri SGP »Primorje« v Ajdovščini in v okviru tega podjetja je gradil na raznih krajih Primorske. Častno in v polni meri je izpolnil svojo domovinsko dolžnost. Spomin na pokojnega Bineta bo ostal še dolgo med nami.

Politični razgledi

Portugalska vlada je odpoklicala svojega veleposlanika pri Svetem sedežu Eduarda Brazaa ter tako pokazala nejevoljo zaradi tega, ker je papež Pavel VI. sprejel v avdienco tri voditelje osvobodilnega gibanja v portugalskih kolonijah. Ze dan po avdienci je Lizbona ostro protestirala, ko pa to ni zaleglo, je poklicala veleposlanika »na posveto«. Kaj takšnega se ni zgodilo že najmanj pol stoletja.

Konec junija je bila v Rimu mednarodna konferenca solidarnosti z ljudstvi iz portugalskih kolonij. Konferenca je bila napovedana že od začetka letošnjega leta. Po konferenci — čez nekaj dni — je papež sprejel v posebni avdienci (in ne tako, kot je razlagal »Osservatore romano«: »...papež sprejme vsakogar, ki je potreben tolažbe in njegovega blagoslova...«) tri najpomembnejše predstavnike osvobodilnega boja v portugalskih kolonijah: Amílcarja Cabrala (voditelja osvobodilnega boja v portugalski Gvineji), Agustinha Neta (voditelja ljudskega osvobodilnega gibanja v Angoli) in Marcelina Dos Santosa (voditelja osvobodilne fronte v Mozambiku).

Tako portugalski kot vatikanski tisk je molčal o vsebini pogovora med papežem in afriškimi »uporniki« (v narekovajih je »uporniki« zapisal tudi »Osservatore romano...«), zato pa Dos Santos ni držal jezika za zobmi. Nihče ga ni demantiral (kar je še poglavitejše), ko je povedal, kako je bilo. Trije voditelji so prislili papeža, naj uporabi svoj avtoritet in svoj ugled za to, da bi bilo konec pokolov in kolonialne vojne: se pravi, da bi to storila portugalska vlada. Dos Santos je tudi dejal, da je papež odgovoril, kako se cerkev zavzema za vse tiste, ki trpijo, še posebej pa za afriška ljudstva, tako da podpira boje za pravico, svobodo in neodvisnost.

Glede na to, kako ostro je protestirala in reagirala Lizbona, in na to, da avdiencia pri papežu ni bila improvizirana, marveč vnaprej in skrbno pripravljena, se seveda vsakdo vpraša, kaj pomeni ta dogodek v vatikanski politiki. Bržkone ne gre samo za odnose med Vatikanom in Portugalsko, marveč za širšo vatikansko politiko, politiko naklonjenosti gverilskemu antikolonialnemu boju, tistemu boju, ki ga je papež komaj pred dvema letoma, ko je bil v Kolumbiji, obsojal: dejal je, da je nedopusten ter teološko gledano krivoveren.

Zadnje čase je že nekaj znamenj, ki kažejo na spremembo vatikanske politike, prav tako pa za to ne manjka razlogov. Prvi razlog je popoln propad vseh poskusov cerkve, da bi posredovala v prid miru na največjih vojnih prizoriščih: v Vietnamu, na Bližnjem vzhodu in v Biafri. Drugi razlog je pomembnejši: položaj reakcionarjev in kolonistov je iz meseca v mesec težji. Vatikan pa to dobro ve. V Mozambiku je osvobodjena petina ozemlja, v Angoli nadzoruje osvobodilno gibanje tretjino, v Gvineji pa dve tretjini ozemlja. Zato ni ravno fantazijska misel, da se bliža konec velikemu portugalskemu imperiju. Zato je tudi razumljivo, da Vatikan ne mara biti na strani poraženih, ko bo vsega konec.

Papeževa avdiencia kaže, da se je Vatikan odločil za stran, ki bo naposled zmagala, se pravi za osvobodilna gibanja v portugalskih kolonijah. S tem veliko tvega. Pomisliti je treba samo na katoliške misijone v portugalskih kolonijah in velikansko denarno pomoč, ki jo dobivajo od Portugalske po določilih »misijonarskega sporazuma« med Vatikanom in Lizbono iz leta 1940. Po tem sporazumu

Napetost med Vatikanom in Lizbono

zumu dobijo portugalski čezmorski misijoni vsako leto dobri dve milijardi starih dinarjev pomoči, medtem ko je za misijonske dejavnosti na Portugalskem namenjenih le slabih 300 milijonov starih dinarjev na leto. Poleg tega uživajo portugalski misijoni to prednost, da smejo obdržati vsa darila za »misijonarsko stvar«, ki se zberejo na Portugalskem. Zato cerkev na Portugalskem in cerkve v koloniziranih deželah podpirajo vlado in kolonialno politiko ter skušajo preprečiti, da bi Vatikan ukrepal v nasprotni smeri.

Doslej so prihajali protesti zoper tisk in nasilje kolonialnega režima v portugalskih kolonijah (zlasti v Angoli) iz ust ljudi, ki niso Portugalci. Se v hujšem položaju pa se bo nova vatikanska politika znašla na samem Portugalskem, kjer sta cerkev in država krepko povezani, vendar ne tako, kot se dostikrat zmotno misli, da bi cerkev gospodovala državi. Salazar je poskrbel, da cerkev nima vpliva na njegovo politiko, pri čemer je bil doslednejši od slehernega klerikalca. Zato pa je bil Salazarjev vpliv na cerkev tolikšen, da je lizbonski patriarh kardinal Manuel Gonçalves Cerejeira že dostikrat zahteval popolno neodvisnost portugalske cerkve od režima. Država vsiljuje Portugalcem ideologijo korporativne družbe, cerkev jim vsiljuje svojo doktrino, obema pa je to tega, da je Portugalska še naprej »imperij«.

V časih Pija XII. Salazarju ni bilo treba trdo ravnati s cerkvijo, z Janezom XXIII. pa se je položaj spremenil. Leta 1959 je dal Salazar aretirati štiri duhovnike, med katerimi so bili trije lizbonski župniki, ker so se upirali režimu, škofa iz Porta pa je prisilil v izgnanstvo. Najhujša napetost je bila nastala tedaj, ko je Pavel VI. 18. oktobra 1964 napovedal potovanje v Bombay. Glede na to, da je Indija zasedla in si priključila portugalsko posest Goo v decembru 1961, je imel Salazar papežovo potovanje za žalitev, zakaj segel naj bi v roke sovražnikom Portugalske. Celo največji portugalski katoliški dnevnik je objavil novico o papeževem potovanju v najmanjšem obsegu (kot kakšno agencijsko vestičko), številni časopisi pa o tem sploh niso pisali.

Novi portugalski vodja Caetano, ki je zamenjal bolnega in tako rekoč nezvestnega Salazarja, je nadaljeval dotedanjo politiko. Škofu iz Porta je dovolil vrnitev iz izgnanstva, zato pa je odločno dal vedeti duhovščini, naj si nikar ne dela iluzij.

Potemtakem ni nič čudnega, če je avdiencia treh »upornikov« povzročila takšno reakcijo na Portugalskem. Dosedanje izkušnje sicer kažejo, tako v Rimu kot v Lizboni, da se cerkev dostojanstveno vda, vendar se le vda. Morebiti se to lahko spremeni. Vdaje so zmerom prinesle tudi koristi. Prav tako je mogoče, da dobi portugalska cerkev drugačnega poglavarja: Cerejeira, drugi portugalski diktator, je patriarh in kardinal že dobrih štirideset let, zato pa še ni nesmrten.

Ko so trije »uporniki« voditelji v Rimu priredili tiskovno konferenco, niso skrivali skrbí, da bi se znašli pod vplivom Vzhoda, kot so se izrazili. Zato ne bi bilo presenetljivo, da bi Pavel VI. podprl takšen razvoj: ko je bil v Ugandi, ni hotel sprejeti delegacije duhovnikov s portugalskih ozemelj, zdaj pa je sprejel voditelje osvobodilnega gibanja iz portugalskih kolonij. KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Ivan Ogrič

Po dolgotrajni in mučni bolezni je v 87. letu starosti v juniju t. l. za vedno zatisnil svoje trude oči Ivan Ogrič, po domače Tišler iz Gorenje Trebuše.

Vse njegovo življenje je bilo en sam delovni dan. V prvi svetovni vojni je bil dolgo časa v ruskem ujetništvu. Ob vrnitvi domov je neumorno nadaljeval svojo mizarsko obrt.

Leta 1942 se je »ključil« v NOB kot t. reneč na območju Gorenje Trebuše. V oktobru 1943. leta je bil prvi predsednik odbora OF v tem kraju. Edini njegov sin je odšel v partizane že v januarju 1943 in je padel v Žužemberku 1944. V istem letu so mu nemški okupatorji požgali domačijo. Po končani vojni je neutrudno obnavljal požgani dom, delal je v raznih krajevnih organizacijah in je bil vzor delovnega človeka.

Na zadnji poti so ga vaščani spremlili v velikem številu, kar je dokaz, da je bil je zaslužen in priljubljen. Vsi pa se ga bodo še dolgo spominjali.

Pavel Frice

Ob izredno veliki udeležbi so 10. julija pokopali v Starem trgu ob Kolpi upokojenega logarja Pavla Friceja, ki bi čez nekaj dni dopolnil komaj 49 let.

Pavel je bil sin kmečkih staršev in je že v mladosti okusil vso trdoto kmečkega življenja v odročni vasi. Potem, ko so mu očeta že v jeseni 1941 zaprli fašisti, je spoznal, kje je njegovo mesto. Pridružil se je rajonskemu odboru OF in postal njegov kurir. Ob kapitulaciji Italije je bil vključen v narodno zaščito. Po osvoboditvi je sedem let služboval pri ljudski milici, zatem pa je po opravljeni gozdarski šoli postal področni logar. Ta težavni poklic je opravljal polnih 15 let, dokler ni bil zaradi šibkega zdravja pred tremi leti upokojen. Vzdlic težavnemu poklicu in šibkemu zdravju, se je udeleževal v vseh krajevnih organizacijah

in društvi, predvsem Zvezi komunistov, Socialistični zvezi, gasilnem društvu, itd. Zadnje čase se je njegova akutna srčna obolenost stopnjevala, vendar ni nihče pričakoval, da ga bo pobralo tako hitro. Tisti večer 8. julija se je z ženo vračal z njive. Nenadoma se je zgrudil. Hitro so ga prenesli domov in skušali pomagati, pa ni bilo več pomoči. Podlegel je možganski kapi.

Velika udeležba ljudi iz vse doline na njegovi zadnji poti, je pokazala, kako je bil znan in priljubljen pri ljudeh. Na zadnji poti so ga v velikem številu spremlili tudi njegovi stanovski tovariši, mestna godba iz Črnomlja pa mu je igrala žalostinke. Ob odprtem grobu so se od njega poslovili v imenu organizacij profesor Marko Kobe, v imenu stanovskih tovarišev pa Jože Barič iz Črnomlja, njegov preživel grob pa so prekrili številni veneli in cvetje.

Kefrova mama

Dne 18. junija je po dolgi bolezni za vedno zatisnila svoje trude oči Kefrova mama iz Hrušice, stanujoča nazadnje na Kodeljevem.

Rodila se je 13. 9. 1886 v Prigorici pri Ljubljani. Težko ji je bilo živeti, predstavljal to majočo in skromno ženko, da se je v njej lahko nabralo toliko trpljenja, ki ga je junakinja prenašala do zadnjega dne svojega življenja. Lepo življenje ji ni bilo usojeno. Trnava je bila njena pot v mladosti. Borba za kruh za njeno številno družino, je ni omajala, čeprav v večnih težavah, je njena vedra narava znala obogatiti in olepšati skromno domače ognjišče.

Kefrova družina je kot zavedna slovenska družina ob okupaciji Jugoslavije pristopila v prve vrste v borbi proti okupatorju. Ob vzniku zloglasne izdajalske postojanke Sv. Urh v Hrušici je Kefrova družina delovala in se upirala sovražniku, dokler ji niso na pragu domače hiše sept. 1942. leta ustrelili moža in najstarejšega sina Lojzeta. Njo so odpeljali v zapor. Ni si še opomogla od težke izgube moža in sina, že je zvedela, da je njen najmlajši sin Lado padel v Gorskem kotorju kot partizan. Skrivala je solze in junakinja prenašala trpljenje in v strahu za njenega edi-

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prispevek

Napad na vlak

MED BORNO KRASKO RASTJO LEZI VASICA RODIK, TIK OB NJEJ PELJETA ŽELEZNISKA PROGA IN CESTA, ZA NJO PA SE VZPENJATA ČUK IN LOZA, VASICA — CEPRAV MAJHNA — JE MED NARODNOOSVOBODILNIM BOJEM VELIKO ŽRTVOVALA PO PRIPOVEDOVANJU MAMICE IN OČKA SEM ZAPISALA POTEK ENE IZMED STEVILNIH AKCIJ, KI SO JO IZVEDLI PARTIZANI S SODELOVANJEM DOMACINOV.

Prvi bataljon Istrskega odreda je deloval na področju Brkinov. Nekoga dne so bili partizani obveščeni, da pelje iz Ljubljane v Pulj vlak, natovorjen z živežem za nemške vojake. Skupaj s tamkajšnjim prebivalstvom so pripravili napad. Prerežali so telefonsko žico, odvilji vijake pri spojih tračnic na železniški progi in oboroženi čakali v zasedi.

Okrog enajste ure dopoldne se je zaslislalo sopihanje parne lokomotive. »Samo še nekaj metrov, pa boš iztrčila, in legla na sloven-

ska tla,« je bilo slišati. Tako se je tudi zgodilo! Na železniški progi so obležali vagoni. Iz lokomotive sta skočila vlakovodja in Nemec. Prvi se ni hotel predati in je moral umreti, drugi pa je postal partizanski ujetnik. »Iz vagonov se je usul oves, padale so salame ter cigarete in iz prestreljenih cistern je teklo jedilno olje,« se spominja mamica. Potem so prišli domačini in pričeli odnašati dobrrote, kakršnih že dolgo niso videli. »Petdeset kilogramov prvovrstnega masla sem nesla domov in ga pozneje dala partizanom...«, se spominja teta, ki je tudi sodelovala pri obujanju spominov na vojne dni.

Medtem sta na kraj »nesreče« pripeljala vlak z italijanskimi hlaptci iz Kozine in vlak z nemškimi vojaki iz Divače. Vlak iz Kozine se je vrnil, potniki drugega pa so si ogledali razdejanje. Partizanska patrulja, ki je stražila ob železniški progi, je pohitela v vas. »Hitro nad Nemce, z vlakom so prišli!« so javili. Nemci so se medtem žal že odpeljali in tako so partizani prišli prepozno. Okrog polnoči pa so polili vagon z bencinom, jih zažgali z ročnimi bombami in odpeli. »Goreče trdnjave« so zdrvele proti Divači... V dolini jih je večina iztrčila, ena ali dve pa sta le prispeli na divaško železniško postajo.

Naslednji dan so prišli v vas Nemci, strahovali prebivalstvo in grozili, da bodo Rodik požgali.

MIRJAM RACE

Uspela akcija

V Postojnski jami so leta 1944 izvršili partizani veliko akcijo. Namen: požig bencinskega skladišča! V noči med 22. in 23. aprilom je odšla skupina tovarišev po skrivnem rovu v jamo, ki je vodila v bližnje skladišče. Po mnogih preprekah so le prišli do cilja. Začeli so razbijati sode. Bencin je tekel kot voda! Zažgali so ga in hitro zbežali. Za njimi je bilo slišati besno kričanje... Akcija je uspela in na ta dan praznuje postojnska občina svoj praznik.

DARKA TOMSIC

Akcija za postavitve osnovne šole-spomenika v Cerknem

Izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije je po predhodnem dogovoru z vsemi družbeno-političnimi organizacijami na 63. seji 6. julija podprl akcijo za postavitve osnovne šole-spomenika NOB v Cerknem.

Ta šola-spomenik NOB v Cerknem, središču osvobodilnega boja Primorske in Gorenjske, naj bi bila trajno obeležje zgodovinskih dogajanj v tem delu Slovenije. Postala naj bi tudi poizkusna in hospitacijska šola za pouk najnovejše zgodovine, predvsem NOB, za vso Slovenijo. Kraj, ki je bil dolga leta pod jarmom fašistične okupacije in ki je v dneh osvobodilnega boja doživel svoj nacionalni in kulturni preporod, bo predstavljal kar najustreznejše okolje za razvijanje odnosa mlade generacije do revolucionarne preteklosti.

Izvršni odbor Republiške konference SZDL je pozval vse posameznike, delovne in druge organizacije, da po svojih močeh prispevajo v skupen sklad za izgradnjo šole-spomenika in s tem izrazijo solidarnost naše celotne družbene skupnosti.

IVANKA PILTAVER

TE DNI

DANES PRAZNUJEMO DAN VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA. »IZVEDLI BOMO AKCIJO, VZELI OROŽJE IN ODSLI V PARTIZANE,« JE BILO UKAZANO PRED VEČ KOT PETINDVAJSETIMI LETI. TAKO JE 22. JULIJA 1941 POD ŠMARNO GORO ODJEKNIL STREL, KI JE NAZNANIL, DA SE JE PRIČEL NA SLOVENSKEM ORGANIZIRAN ODPOR PROTI OKUPATORJU IN NJEGOVIM POMAGAČEM. NAS NAROD SE JE ODLOČIL ZA BOJ IN STOPILO NA POT GOSPODARJA, KI JE HOTEL NAPOSLED SVOBODEN STOPITI ČEZ RODNI PRAG. PLAMEN VSTAJE SE JE RAZPLAMTEL..., 22. JULIJ 1941 PA JE IN BO OSTAL EDEN NAJPOMEMBNEJSIH DNI V ZGODOVINI NAŠEGA NARODA!

En dan v potoku

Divjala je strašna ofenziva. Partizani so bili v veliki nevarnosti. Bilo jih je malo, Nemcev pa kot listja in trave. Borci so jih počasi stiskali v obroč. Komandir je razmišljal, kaj mu je storiti. Nenadoma mu je šinila v glavo misel in poklical je iznajdljivega kurirja. Prišel je fantič, ki so ga klicali Mihec. »Sporočilo se nauči na pamet, če ga boš moral v primeru nevarnosti pojesti, in previden bodi!« mu je naročil.

»Razumem!« se je glasil odgovor.

Ni dolgo hodil, ko je zagledal skupino sovražnikov. »Če me dobijo, je vse izgubljeno!« je dejal in ne da bi kaj dosti razmišljal, planil v bližnji potok. Šele ponoči mu je uspelo neopazno zlesti iz ledeno mrzle vode. Nato jo je tako hitro ucvrl, da ni čutil niti prezebljenih nog. Do brigadnega kurirja je pritekel tako zasopel, da niti govoriti ni mogel. Razumela sta se brez besed! Ni se še Mihec dodobra okrepečal in pogrel, že je hitela skupina partizanov na pomoč tovarišem. Borci so se prebili! Kar verjeti niso mogli, da jih je pravzaprav rešil majhen kurirček.

»Mihec, ti si pravi borec za svobodo!« so ga pohvalili.

MARINKA STRAJNAR

Narisal: EVGEN SAJOVIC

Marjanca Šarlohar:

Vojna in otroci

Sonce za oblakom črnim plaka
krokar v sivi dalji kraka,
mračen veter veje čez ravnino,
kot da nosi v sebi bolečino,
z vihro hrope dalje čez planjavo
in kot volk zavija čez goljavo;
niti ptic ni, da bi pele,
smrt nekje je, stišim strele.

Kruta vojna tepe naše kraje
in otroci smo, kot ptički, trepetaje
čakali, da se svoboda vrne
po stezicah, ki so vse srebrne...

KRAMLJANJE

Spoštovana tovarišica urednica!

Obljuba dela dolg in zato sem sklenila, da bom bolj pogosto sodelovala z vami. Danes vam pošiljam prispevek »Napad na vlak«. Vem, da ga ne boste vrgli v koš. Pogledali ga boste, popravili in mogoče celo objavili. Napisala sem ga z željo, da bi širom po domovini zvedeli za majhno slovensko vas Rodik, ki je tudi veliko pripomogla k svobodi. Prav za šestindvajseto obletnico njihove junške smrti pripravljam spis o Rodičanih, ki jih je sovražnik zverinsko pobil. Zelo rada bi sestavek opremila z nekaj slikami. Sporočite mi, če jih boste vrnili. Svojem petih pokojnih so fotografije drag spomin. Želela bi vam povedati le še to, da sem ponosna na svoje starše, svojce in vse tiste domoljube, ki so nam priborili svobodo. Lepo in prav je, če se tega zaveda tudi mladi rod.

Tovariško vas pozdravljam!
MIRJAM RACE,
Velika vrata 13
p. Koper

Draga Mirjam!

Hvala ti za pismo in besede zapisane v njem. Da nisi izpolnila obljube, bi bili mi in tudi ti za mnogokaj prikrasani. Zato piši in pošlji fotografije. Skrbno jih bom čuvala, saj so spomin, ki bi ne smel biti drag samo njih svojcem.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana tovarišica Milena!

Po dolgem času se zopet oglašam. Prostege časa nimam v izobilju, a vseeno najdem kakšno urico za vas in seveda za »TV 15«. Morda vam sestavek o pogumnem kurirju Mihecu ne bo všeč. Vem, da imate raje zapise resničnih dogodkov. V koš pa ga vendarle ne boste vrgli, kajne? Prosila bi vas, če mi odgovorite na dve vprašanji. Kako dolgo ste že urednica? Ali se posebno razhuditel, če dobite pisemce oziroma prispevek, v katerem je veliko napak?

Lep pozdrav!

MARINKA STRAJNAR,
Dolenje Gradišče 5
p. Dolenjske Toplice

Draga Marinka!

Komaj tretje leto urjam... Kar se pa tiče hude jeze, pravijo, da nisva posebeno dobri prijatelji. Bo menda že držalo! Zato proč s strahom in piši, da se bo kar kresalo.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VASA TRIBUNA, ZATO
PISITE!

Okrogle in oglate

»MANJSINA«... Namestnik ameriškega tajnika za narodno obrambo Robert Warren je letos v maju govoril v kongresu o položaju v Grčiji. Med drugim je dejal tudi tole: »Pred nekaj dnevi sem prejel posebno poročilo o številnih obtožbah proti Grčiji in njeni vladi, ki se nanašajo na divjaško ravnanje z zaporniki. V tem poročilu, ki utegne zanimati spoštovane kongresmenne (posilnice), se ugotavlja, da je v vseh teh obtožbah mnogo propagande, ki jo razširja MANJSINA proti grški vladi. Na voljo imam precej otipljivih poročil, iz katerih je moč videti, da je morebiti bilo nekaj primerov mučenja. Vendar gre za prav majhno število primerov, katerih pomembnost se očitno precenjuje...« Evropski svet pa je letos v aprilu na svojem strasburškem sestanku ostro obsodil ravnanje grškega polkovniškega režima z zaporniki. Vse kaže, da ameriški bojevniki za »svobodni svet« kar radi vidijo, če pušajo polkovniki nasprotnikom vojaške hunte prevročo kri, saj gre naposled za razne levičarje, zlasti še za komuniste, ki ostro nasprotujejo ne samo polkovniškimi metodam vladanja, marveč tudi ameriškim žandarskim posegom v življenju narodov v vzhodni Aziji in na Blisknem vzhodu!

REVOLUCIONARNI JEZUITI... Nedavno je obiskal Španijo eden najvišjih vodilnih ljudi jezuitskega reda na svetu, general tega reda R. P. Arune. General je opravil številne uradne obiske, sprejel ga je tudi generalissimo Franco. Arune bi se bil moral po programu sestati tudi s predstavniki jezuitskih univerz in z drugimi člani reda španskih Loyolovih sledilcev, ki so tamkaj zelo številni. Dve pomembni skupini mladih jezuitskih študentov (42 po številu) in skupina dvanajstih diplomiranih jezuitskih duhovnov so — odklonile sprejem svojega predstojnika... Kako so utemljili uporniki to, doslej v letopisih te polvojaške cerkvene organizacije nezapisano ravnanje? Prvi jezuitski politični uporniki v sodobni zgodovini so generalu zamerili, ker je s obiskom Franca »moralno podprl frankistično vladavino«. »To je,« so napisali v neki javni izjavi, »škandalozno in sramotno ravnanje.«

NIXON NI NAPRAVIL NA ANGLEŠKEGA ROMANOPIŠCA GRAHAMA GREENA KDOVE KAKSNEGA VTIŠA, ko je obljubil, da bo umaknil svojo vojsko iz Kambodže pred koncem junija. Green, ki dobro pozna jugovzhodno Azijo, je napisal v pismu, ki ga je poslal londonskemu časniku »Times«: »Prav zares mu nič drugega ne preostane. Američani se morajo umakniti pred začetkom deževanja in pred poplavlami reke Mekonga ali pa se odločiti, da bodo kot prvi ljudje — živeli pod vodo...«

LASTNA HVALA, A CENA LE NI MALA... Mišo Kováč je imel v New Yorku štiri koncerte. Neki njegovi popevkarski tovariši so razširili vesti, da ne bo Mišo utegnil priti do začetka festivala »Beograjska pomlad«. Pa so se zmotili, zakaj Mišo je le pravočasno pripotoval v Beograd in izjavil časnikarjem: »Nikdar nisem požrl dane besede, nikdar se nisem izneveril, če sem podpisal kakšno pogodbo. Tisti pa, ki so širili take vesti, se zavajajo, da bi jim Lilo na festivalu lažje, če ne bi bilo mene.«

ZARECENEGA KRUHA SE SNE VEC KO PECENEGA... Beograjski umetnjak Dragan Laković je moral pred kratkim plačati globo, ker je parkiral avto na nedovoljenem mestu. V upravi javne varnosti UJV se je, ko je plačeval globo, zaklel, slovesno zaklel, da ga v UJV ne bodo nikdar več videli zaradi česa takega. Zaklel se je in stopil na cesto k svojemu avtu, ki ga je parkiral pred postopjem UJV. Na avtu je našel — listek, s katerim ga je prometnik oglobil zaradi parkiranja avta na nedovoljenem mestu.

MLAD PARIZAN JE PROSIL NEKOČ TALLEYRANDA ZA SVOJEROCNI PODPIS, da bi ga priložil k mnogim drugim podpisom slavnih mož. Diplomati mu dolgo ni odgovorili, no, naposled pa je le poslal mlademu Parizanu pismo takele vsebine: »Dragi gospod! Bodite tako prijazni ter pridite k meni. Povabil sem nekaj zelo duhovitih prijateljev in prav zares ne bi bil rad — edini bedak med njimi.«

»BOLJE JE IMETI RABLJA NA VESTI KO NA VRATU.« je napisal v zagrebškem »Vjesniku« Hrvoje Jetliše.

Trgovci s topovi

(2)

Cummings ima vse svoje agente na vrhvi, pri tem pa prav posebej pazi na to, kakšni so njihovi stiki z ljudmi: »Pri tem delu so stiki najpomembnejši,« pravi. Cummingsov agent na Finskem je na primer kapetan Kut Touri, junak iz rusko-finske vojne. V Helsinkih pozna vse tiste ljudi, ki jih mora poznati. Agent na Tajskem je David Cumberland, Američan, ki je bil prej zaposlen pri ameriški posvetovalni skupini za vojaško pomoč na Tajskem. Cumberland ima imenitne »stike« v vsej hierarhiji — tudi s kraljem. Zmerom ima pri sebi revolver, zakaj »konkurenca je takšna, da je delo zelo trdo«.

KORUPCIJA

To je razumljivo, zakaj trgovanje z orožjem ima le malo skupnega s trgovanjem s hladilniki. Obotavljanja je le malo, podkupovanje pa je poglaviti adut.

Trgovci z orožjem radi razvrščajo dežele po cenah korupcije. V Sukarnovih časih so v Indoneziji dodajali cenam orožja 15-odstotno povišico, ki so si jo razdelili oficirji uradniki in politiki, sodelujoči v transakcijah. V drugih deželah jugovzhodne Azije je še zmerom živa navada, da pustite bankovec na uradnikovi mizi. V Latinski Ameriki in deloma tudi v Afriki je korupcija postala zelo pretanjena igra. Po navadi se skriva v uradnih papirjih in tako sprotro je zakrpana, da je pravzaprav ni mogoče razkriti.

Najbolj razširjena praksa je seznam dvojnih cen. Takole je videti: trgovec, ki hoče prodati orožje nekje deželi sestavi dve vrsti računov. Na enem računu so cene prodaje na drobno — recimo 80 dolarjev za »skoraj novo« (staro 15 let) puško M-1 garland. Na drugem računu so resnične cene (po navadi grosistične) — recimo 50 dolarjev za puško. Prvi račun (80 dolarjev) gre v državno blagajno, ki plača prodajalcu preko posrednikov. Ti plačajo prodajalcu dogovorjeno ceno: v našem primeru 50 dolarjev za puško. Tako spravi 30 dolarjev pri puški v svoj žep.

Zgodí se tudi, da ima korupcija obliko neprostovoljnega prispevka v korist stranke na oblasti. Takšna oblika korupcije je najbolj razširjena v Evropi. Zasebni trgovci z orožjem uspevajo kljub

hudi vladni konkurenci ravno zato, ker dajejo nagrade in podkupnine.

TRGOVINA NA UNIVERZI

Samuel Cummings se je rodil leta 1927 v Philadelphii, v bogati družini. Imeli so služnčad guvernante itd. Ko je bil star pet let,

Samuel Cummings v svoji pisarni v Monte Carlu.

je dobil v dar nemško brzostrelko maxim. Takšne brzostrelke so uporabljali v prvi svetovni vojni, philadelphiajska podružnica Ameriške legije pa jih je popravljala, da so bile spet uporabne. Mali Samuel se je nekaj mesecev igral samo s tisto brzostrelko. Ko je izbruhnila druga svetovna vojna, je bil Samuel Cumming pri vojakihi v zvezni državi Virginia. Postal je narednik, potem pa inštruktor za orožje: na predstojnike je naredil velik vtis s svojim temeljitim poznavanjem vseh vrst orožja.

Ko je bilo vojne konec, so veliko neuporabnega vojaškega materiala pripeljali iz Evrope v ZDA. Del tega materiala — predvsem čelade — je končal v Virginiji, kjer je bil tudi Cummings. Nemške čelade je kupoval po 50 centov in jih prodajal muzejem po 4 dolarje.

Ko je prišel na univerzo, se je prav tako ukvarjal s prodajo: kolegom je ponujal staro orožje. Predavanja so ga dolgočasila, zato je zbral nekaj denarja in se odpravil v Evropo. Presenetili so ga

kupi orožja na ulicah. Tone in tone pušk je ležalo in rjavelo. Bile so vredne na kupe dolarjev.

Cummings je naglo zavohal dobiček, vendar se posla ni mogel lotiti (pač pa so se ga drugi namesto njega), ker ni imel denarja: štipendija je bila majhna, domači pa so obubožali. Cummings se je vrnil domov in pričakoval, da ga bodo vzeli v službo pri CIA (ameriška obveščevalna služba). Tako se je tudi zgodilo. Lahko si mislimo, da je tedaj bodoči predsednik Interarmsa navezal trdne zveze z ameriškimi vojnimi krog in da je že tedaj vedel, kako si je mogoče pomagati s takšnimi zvezami.

RESNICNI ZAČETEK

Leta 1953 je imel Cummings za seboj staž pri CIA in še krajši staž pri nekem trgovcu z orožjem, potem pa je sklenil da začne na svoje: imel je 25.000 dolarjev kapitala, pisalno mizo, pisalni stroj in veliko volje.

Mislil si je, da bo zadostovalo, če piše ministrom in načelnikom štabov in jih vpraša, ali imajo kaj orožja na prodaj. Ni se zmotil. Kmalu je začel dobivati odgovore. Šef panamske policije polkovnik Vallarino (danes je general) se je hotel znebiti velike zaloge španskih mečev, strojníc, topov, koktajlov Molotov, stare šare, ki jo je Cummings odkupil s svojimi 25.000 dolarji in čez čas prodal za 50.000 dolarjev. Tako se je začelo. Podjetje se je že tedaj imenovalo Interarms in po tistem se je le večalo in ležalo. Pri čemer so Cummingsu pomagali stari prijatelji iz CIA (dasiravno Cummings zmerom taj, da bi imel zveze z ljudmi na oblasti — razen z davkarji).

In Cumings je prodajal. Prodajal je diktatorju Nikaragve Somozu (ki so ga umorili na ljudskem plesu), kupoval je od Izraelcev orožje, ki so ga zaplenili Egiptčanom, opremljal je avstrijsko pehoto, kupoval na Nizozemskem in prodajal v Bonnu, dobavljal je brzostrelke nekdanjemu kubanskemu diktatorju Batistu, opremljal je Fince s puškami sten, prodajal je puške springfields v Liberijo in Sudan.

Sodnik odstavljen, esesovci pa korakajo...

V zadnjih letih so avstrijska sodišča oprstila mnoge vojne zločince ali pa jim prisodila le smešno nizke kazni.

Nekoliko drugače od dosedanje prakse pa je presojal vojne zločince dr. Kofler, višji sodni svetnik v Gradcu. Temeljito in objektivno je obravnaval zločine nad protifašisti in Židi in tudi primer, no obsodil zločince S tem se je seveda zameril neonacistom, ki ga napadajo po telefonu in mu grozijo v anonimnih pismih.

Med tistimi ki nenehno napadajo dr. Koflerja je tudi dr. Pippan, zagovornik skoraj vseh vojnih zločincev in južnotirolskih teroristov v zadnjem času. Zato je med njim in sodnikom dr. Koflerjem prišlo na sodišču večkrat do ostrih besednih dvobojev.

Toda ni ostalo samo pri tem. V Gradcu so začeli širiti lažne vesti, da so dr. Koflerjevo mater odpeljali v zavod za zdravljenje pijancev, da je dr. Kofler povsod zadolžen in podobno. Dr. Pippan je šel še dalje. Trdil je, da dr. Kofler nima mature in da si je pri goljufal sodniški poklic, kar je zadostovalo, da so dr. Koflerja odstavili kot sodnika in proti nje mu uvedli disciplinski postopek. S tem bi dr. Pippan rad dosegel, da bi razveljavil vse procese, ki jih je proti vojnim zločincem vodil dr. Kofler.

Pri vsem tem pa ne gre prezreti, da je v Avstriji še veliko sodnikov in državnih pravnikov ki so kot nacisti opravljali sodne posle, a nekateri so bili udeleženi tudi pri krvavih procesih, pri katerih so obsodili na smrt mnoge protifašiste in tuje delavce. Toda

PRAVI »GENTLEMAN«

Samuel Cummings je prav gotovo sam poskrbel za tolikšen uspeh podjetja Interarms. Velja za izrednega prodajalca, ki se »klasično« oblači, se izogiba hrupnemu stilu številnih konkurentov, govori jasno in odločno, daje vtis dobro vzgojenega farmarskega »gentlemana«. Prav mu pride odlična vzgoja iz mladosti, zakaj večina ljudi, ki imajo v rokah prodajo in nakup orožja se ne more pohvaliti z imenitnim rodом (Batista ali nekdanji dominikanski diktator Trujillo na primer).

Toda brž ko takšni ljudje pridejo na oblast, se imajo za nekakšne gentlemane, in ponosni so, če se lahko pogajajo z ljudmi iz »boljše« družbe. Iz Cummingsa kar veje imenitnost, povsod je dobrodošel, pozna vse po vrsti: birokrate, admirale, generale, predsednike. Osebnó je poznal Nehruja, Somoza Trujillo, Batista, dobro pozna Franca, iranskega šaha, mogočno družino Belestera-Molina, katere vpliv in interesi pokrivajo vso Južno Ameriko. Nekatere med njimi je obdaroval s pozlačenimi pištolami walthera (samo pozlačenimi, kajti denar je navsezadnje le denar), druge zabava z igro, ki ji pravi »AR-10«: v konzerve, ki so polne bencina, strelja z revolverjem...

Čeprav je Cummings bogataš, živi tako rekoč skromno. Ne kadi, le malokdaj pije, ne mika »a dobra hrana, ne zahaia v nočne lokale in igralnice, nima nikakršnega konjička in ne zanima se za nič drugega kot za orožje.

Njegova dejavnost je zavita v skrivnost. Ne uporablja teleksa za zvezo s številnimi podružnicami in agenti, odsvetuje telefonske pogovore med uradi, ker se boji prisluškovanja. Za vsako državo in vsako vrsto orožja si je izmislil šifre in z njimi si tudi pomaga pri dopisovanju.

Danes živi v Monacu, vendar je obdržal ameriško državljanstvo. »Ekonomski emigrant sem,« pravi. »V tujini ne živim, ker bi tako sam hotel. Kdor je v Ameriki začel z nič, ne more več kopičiti kapitala. To imajo za nemoralno.«

Nadaljevanje prihodnjč

Prispevki za šolo - spomenik NOB v Cerknem

Primorje Export, Nova Gorica, 10.000; Kmetijski inštitut Slovenije, Ljubljana 1000; Jože Gruđen, Vrhnika, 150; Ludvik Močnik - Cerkno, 1000; Odbor RK Begunje, 50; Marija Močnik, Laze - Cerkno, 50; kolektiv Konfekcije Idrija, 500; SGP Gradišče - Cerknica, 2500; skupščina občine Koper - 10.000; pionirji Osnovne šole »Bogdan Tušek«, 248; kolektiv ETA - Cerkno (za junij osebni prispevek 1 odstotek - skupno 19.095,75; 8.070,60; kolektiv »Karmne KRUH« - Idrija, 30; Viktor Avbelj, Ljubljana - odstopljen avt., honorar, 300; Krajevna skupnost Hrušica - Jesenice, 100; komisija za interniranje Buchenvald (grupa), 500;

Odbor za izgradnjo osnovne šole - spomenika NOB v Cerknem se zahvaljuje za dosedaj sprejete prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na te-

koči račun 5202-602-66SDK Idrija - Sklad za izgradnjo šole v Cerknem

LJUBLJANA ODDELEK ZA TURIZEM IN GOSTINSTVO

Priporočamo prijetne počitnice v Kaštelah pri Splitu. Nizke cene in dobra domača hrana. Plaža (kopališče) tudi za najmlajše v neposredni bližini. Za počitek in sprehode številni parki in zelenje. Avtobusni izleti vsak dan po dostopnih cenah. Prevoz iz Ljubljane in obratno vsak ponedeljek z udobnimi turističnimi avtobusi, ki obratujejo izključno za dopustnike v Kaštelah.

Prijave in informacije SAP Ljubljana, Titova 38, tel. 315-342

29

»TV 15« izhaja vsak teden - izdaja ga zavod Borec Ljubljana. Beethovenova II kot glasilo ZZZ NOV Slovenije in ZRSV Slovenije - Fisk in čistej CGP »Delo« Ljubljana Pomislovec I - List ureja uredniški odbor - Letna naročnina 22 dinarjev - Posamezna številka stane 50 par - Za izposojitev stane 50 dinarjev - Naročnine pošiljate na naslov Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovenova II 10 poštna pred. 598/XI ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDR Ljubljana - Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, uredništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 - Rokopisov ne vračamo